ש. אנ-סקי

געזאמעלטע שריפטען

THE LIBRARIES
COLUMBIA UNIVERSITY

ש. אַנ–סקי

(שלמה־זנוויל ראַפּאָפּאָרט)

געזאַמעלטע שריפטען

צווייטער באַנד

דראַמען

פערלאַג „אַנ־סקי"

ווילנאָ־וואַרשאַ־ניו־יאָרק תרפ"ח — 1928

אויסגעפיהרט דורכ'ן פערלאַג ש. שרעבערק.

פערקויף–געזעלשאַפט „צ ע נ ט ר אַ ל" וואַרשאַ

Printed in Poland.

893.22R18
I1
v. 2

SZ. AŃ—SKI.

tom drugi

DRAMATY

wydanie drugie

Warszawa, 192

Wydawnictwo „AŃ—SKI" Wilno—Warszawa—Nowy-Jork.

SH. AN—SKY.

second volume

DRAMAS

Second edition

Warsaw 192

Publishing Company „AN—SKY" Vilno—Warsaw—New-York

Druk. I. Hendlera Warszawa, Długa 26. Tel. 260 - 19

40998H

אנ—סקי ביים פארלעזען דעם „דבוק" פאר די ארטיסטען פון דער ווילנער טרופע און ווארשעווער ליטעראטען.

צווישען צוויי וועלטען

(דער דבוק)

טאָג און נאַכט

(פראַגמענטען)

פערזאָנען:

ר׳ סנדר בריניצער

לאה—זיין טאָכטער

פראַדע—איהר אַלטע ניאַניע

גיטל }
בתיה } לאה'ס חבר'טעס

מנשה—לאה'ס חתן

נחמן—זיין פאָטער

ר׳ מענדל—מנשה'ס רבי

דער משולח

ר׳ עזריאל'קע מיראָפּאָליער—אַ צדיק

מיכאל—זיין גבאי

ר׳ שמשון—רב אין מיראָפּאָליע

1־טער }
2־טער } דיינים

מאיר—שמש אין שוהל אין בריניץ

חנן

הענעך }
אשר } ישיבה־בחורים אין בריניץ

1-טער }
2-טער }
3-טער } בטלנים

1-טער	חסידים
2-טער	
3-טער	
אַ בעי־אָהרענטע יודענע	
אַ חתונה־אורח	
אַ הויקערדיגער	אָרימע לייט
איינער אויף קוליעס	
אַ הינקענדיגע	אַלטע אָרימע ווייבער
אַנ׳איינהאַנטיגע	
אַ בלינדע	
אַ הויכע בלאַסע ווייבעל	יונגע אָרימע ווייבער
אַ ווייבעל מיט אַ קינד אויף די הענד	

חסידים, ישיבה־בחורים, בעלי־בתים, קרעמער, חתונה־געסט, קבצנים, קינדער.

דער ערשטער און צווייטער אַקט קומט פאָר אין גריניץ, דער דריטער און פערטער—אין מיראָפּאָליע. צווישען ערשטען און צווייטען אַקט—דריי חדשים, צווישען צווייטען און דריטען—דריי טעג, צווישען דריטען און פערטען—אַ האַלבער מעת־לעת.

ערשטער אקט.

איידער דער פֿאָרהאַנג הויבט זיך אויף, ביי אַ פֿאַלקאַמער פֿינסטערניש, הערט זיך, ווי פֿון דער ווייט, אַ שטילער מיסטישער געזאַנג:

מחמת וואָס, מחמת וואָס
איז די נשמה
פֿון העכסטער הויך
אַראָב אין טיפֿסטען גרונט?
—דאָס פֿאַלען טראָגט
דעם אויפֿקומען אין זיך...

דער פֿאָרהאַנג הויבט זיך לאַנגזאַם אויף.

אַ הילצערנע שוהל, זעהר אַנ'אַלטע מיט שוואַרצע ווענט. דער באַלטען אונטערגעשפּאַרט מיט צוויי הילצערנע סלופּעס. פֿון מיטען באַלטען, איבער'ן בימה, לאָזט זיך אַראָב אַנ'אַלטער מעשענער הענגלייכטער. די בימה, שפּוּדיג, איז בעדעקט מיט אַ טונקעלען טישטוך. אין דער פֿאָדערשטער וואַנט, אין דער הויך, קליינע פֿענסטערלעך פֿון דער ווייבערשער שוהל. אַ לאַנגע באַנק, פֿאַר איהר אַ לאַנגער הילצערנער טיש פֿערוואָרפֿען מיט ספרים. אויף איהם ברענען אין לייכטערלעך צוויי שטיקלעך חלב'נע ליכט, וואָס קוּמען אויס נידעריגער, ווי די אָנגעוואָרפֿענע ספרים. נאָך דער באַנק מיט'ן טיש, לינקס, אַ קליינע טהיר אין חדר מיוחד. ביים עק וואַנט אַנ'אַלמער מיט ספרים.—וואַנט רעכטס: אין מיטען דער אָרון קודש, לינקס פֿון איהם דער עמוד, אויף וועלכען עס ברענט אַ דיק וועקסען יאָרצייט-ליכט.

פֿון ביידע זייטען אָרון קודש צוויי פֿענסטער. בענק אין דער גאַנצער לענג פון דער וואַנט, אנטקעגען די עטליכע שטענדערס. וואַנט לינקס: אַ גרויסער קאַכלענער אויווען, ביי איהם אַ באַנק. אנטקעגען באַנק אַ לאַנגער טיש, אויך פערוואָרפֿען מיט ספרים. אַ האַנדפֿאַס מיט אַ האַנטוך אין אַ רינג. אַ ברייטע טהיר פֿון גאַס. נאָך דער טהיר אַ קאַסטען, איבער איהם אין אַ פֿערטיפֿונג ברענט אַ נר תמיד.

גאָהנט פֿון עמוד ביי אַ שטענדער זיצט ה ע נ ע ך שטאַרק פֿערטיפֿט אין אַ ספֿר. אַרום טיש ביי דער פֿאָדערשטער וואַנט זיצען פֿינף־זעקס י ש י ב ה־ב ח ו ר י ם, האַלב צולעגט אין מידע פּאָזעס, און לערנען שטיל מיט אַ פער־חלומ'טען נגון גמרא. ביי דער בימה שטעהט איינגעבויגען מ א י ר און לעגט פונאַנדער זעקעלעך מיט טלית און תפילין. אַרום טיש, ביי דער לינקער וואַנט, זיצען 1־טער, 2־טער און 3־טער ב ט ל נ י ם איינגאַנצען פֿער'חלומ'ט, מיט פערגלאָצטע אויגען און זינגען. אויפ'ן באַנק ביים אויווען ליגט דער משולח מיט אַ זאַק צוקאָפּענס. ביים אַלמער מיט ספֿרים, האַלטענדיג זיך מיט דער האַנד ביים אויבערשטען ברעג אַלמער, שטעהט שטאַרק פער־טראַכט ח נ ן. אָווענד. די שוהל איז בענומען מיט אַ מיסטישער שטימונג. אין די ווינקלען שאָטענס.

1־טער, 2־טער, 3־טער בטלנים.

ענדיגען זינגען

מחמת וואָס, מחמת וואָס
איז די נשמה
פון הויכער הויך
אַראָב אין טיפסטען גרונט?
דאָס פֿאַלען טראָגט
דעם אויפקומען אין זיך...

לאַנגע פויזע. אַלע דריי זיצען אומבעוועגט, שטאַרק פער'חלומ'ט.

1־טער בטלן:

ווי מען דערצעהלט אַ מעשה

ביי ר' דוד'ל טאַלנער, זכותו יגן עלינו, איז געווען אַ גיל-

דענער שטוחל און אויף איהם איז געווען אויסגעקריצט: „דוד, מלך ישראל, חי וקים״. — פּויזע.

2־טער בטלן.

מיט דעמזעלבען טאָן

ר׳ ישראל רוזינער, זכרונו לברכה, האָט זיך אויפגעפיהרט ווי אַנ׳אמת׳ער מאָנאַרך. ביי זיין טיש האָט שטענדיג געשפּיעלט אַ קאַפּעליע פון פיר און צוואַנציג כּלי־זמרים און אַרויספאָהרען פלעגט ער נישט אַנדערש ווי אויף זעקס פערד נאַ־שפּיץ.

3־טער בטלן.

מיט התפעלות

און וועגען ר׳ שמואל קאַמינקער דערצעהלט מען, אַז ער איז אומגעגאַנגען אין גילדערנע פּאַנטעפעלעך, (ענטציקט) אין גיל־דענע פּאַנטעפעלעך!

דער משולח.

הויבט זיך אויף פון באַנק, בלייבט זיצען אויסגעגלייכט. מיט אַ רוהיג זאַנג־טען קול, חי פון דער וויט

דער הייליגער ר׳ זוסיע אַניפּאָלער איז כל ימיו געווען אַנ׳אביון, האָט געקליבען נדבות, איז אומגעגאַנגען אין אַ פּויער־שען טיזליק מיט אַ שטריק אַרומגעגאַרטעלט און האָט פונדעסט־וועגען נישט ווענינער אויפגעטהון, ווי דער טאַלנער אָדער דער רוזינער.

1־טער בטלן.

נישט קאַנטעט

איהר, האָט קיין פּעראיבעל נישט, ווייסט נישט וועגען וואָס מען רעדט און מישט זיך אַריין. אַז מען דערצעהלט וועגען דער גרויסקייט פון׳ם טאַלנער אָדער רוזינער, רעדט זיך דען וועגען זייער רייכקייט? ווענינ גבירים אדירים איז דאָ אויף דער וועלט? מען דאַרף דאָך פערשטעהן, אַז אי אין דער גאַל־

דענער שטוהל, אי אין דער קאַפעליע, אי אין די גילדענע פאַנ-
טעפעלעך איז געלעגען אַ טיפער סוד, אַ טעם הכמוס.

3־טער בטלן.

עס פערשטעהט זיך! ווער פערשטעהט דאָס נישט!

2־טער בטלן.

ווער עס האָט געהאַט אָפענע אויגען, דער האָט געזעהן.
מען דערצעהלט, אַז בשעת דער אַפטער רב האָט זיך צום ער-
שטען מאָל בעגעגענט אין וועג מיט'ן רוזינער, האָט ער זיך אַ
וואָרף געטהון קושען די רעדער פון זיין וואָגען. און אַז מען
האָט איהם געפרעגט, וואָס דאָס בעדייט, האָט ער אַ געשריי
געטהון: „טפשים! איהר זעהט דען נישט, אַז דאָס איז די מרכבה
של מעלה?!“

3־טער בטלן.

ענטציקט.

אַי, אַי, אַי!

1־טער בטלן.

דער תוכן איז דאָך אין דעם, וואָס דער גילדענער שטוהל
איז קיין שטוהל נישט געווען, די קאַפעליע קיין קאַפעליע און
די פערד זענען קיין פערד נישט געווען. דאָס אַלץ איז געווען
נאָר אַ דמיון, אַנ'אָבשיין, און האָט געדיענט ווי אַ בגד, ווי אַ
שייד פאַר זייער גרויס.

דער משולח.

אמת'ע גרויס דאַרף נישט האָבען קיין שענעם בגד.

1־טער בטלן.

איהר האָט אַ טעות! אמת'ע גדלות מוז האָבען אַ פּאַסיגען

2־טער בטלן.

קוועטשט מיט די פלייצעס

זייער גדלות! זייער תקיפות! עס איז דען משער צו זיין?

1־טער בטלן.

אַ חדוש זייער תקיפות! איהר האָט געהערט די מעשה מיט ר׳ שמעלקע ניקלשבערגערס קאַנטשיק? כדאי צו הערען. אַמאָל זענען צו ר׳ שמעלקע׳ן געקומען לאָדען זיך אַנ׳אָרימאַן מיט אַ גביר, וועלכער איז געווען אַ קרוב למלכות און פאַר וועמען אַלע האָבען געציטערט. ר׳ שמעלקע האָט אויסגעהערט ביידע צדדים און אַרויסגעגעבען אַ פסק-דין, אַז דער אָרימאַן האָט געוואונען דעם משפט. איז דער גביר ברוגז געוואָרען און האָט געזאָגט, אַז ער וועט נישט מקיים פסק זיין. רופט זיך אָב רוהיג ר׳ שמעלקע: „דו וועסט מקיים זיין. אַז אַ רב הייסט, מוז מען מקיים זיין”. איז שוין דער גביר אין כעס געוואָרען און האָט אָנגעהויבען שרייען: „איך לאַך זיך אויס פון אייך מיט אייער רבנות!” דאָ האָט זיך ר׳ שמעלקע אויפגעהויבען מלוא קומתו און אַ געשריי געטהון: „בזה הרגע זאָלסטו מקיים פסק זיין! אַז נישט—נעהם איך דעם קאַנטשיק!” דאָ איז דער גביר איינגעאַנצען אַרויס פון די כלים, האָט אָנגעהויבען מחרף ומגדף זיין דעם רבי׳ן. נעהמט ר׳ שמעלקע און רוקט אַ ביסעל אַרויס דאָס קע-סטעל פון טיש. אַז פון דאָרטען שפרינגט מיט אַמאָל אַרויס דער נחש הקדמוני, דער אוראַלטער שלאַנג און וויקעלט זיך אַרום דעם גביר אַרום האַלז. נו, נו, האָט זיך שוין דאָרט אַ ביסעל געטהון. דער גביר שרייט און וויינט: „גוואַלד, רבי, זייט מיר מוחל, איך וועל טהון אַלץ, וואָס איהר וועט הייסען, נאָר נעהמט צו דעם שלאַנג!” האָט איהם ר׳ שמעלקע געזאָגט: „דו וועסט שוין פערזאָגען די קינדער און קינדס-קינדער, זיי זאָלען פאָלגען דעם רבי׳ן און מורא האָבען פאַר זיין קאַנטשיק”. און האָט אַראָבגענומען פון איהם דעם שלאַנג.

3־טער בטלן.

כאַ-כאַ-כאַ! אַ פיינער קאַנטשיק! (פייזע).

2־טער בטלן.

צום ערשטען

איהר האָט, ווייזט אויס, אַ טעות געהאַט. די מעשה האָט בעמוזט פאַסירען נישט מיט דעם נחש הקדמוני...

3־טער בטלן.

וואָסיז פאַרוואָס?

2־טער בטלן.

גאָר פשוט. עס קאָן נישט זיין, אַז ר׳ שמעלקע ניקעלש-בערגער זאָל זיך בענוצען מיט׳ן נחש הקדמוני. דער נחש הקדמוני איז דאָך דער סמך-מם, אַליין די סטרא אחרא, רחמנא לצלן. (שפייט אָב).

3־טער בטלן.

צו, פטור! ר׳ שמעלקע האָט מסתמא געוואוסט, וואָס ער טהוט!

1־טער בטלן.

בעליידיגט.

איך פערשטעה נישט, וואָס דו רעדסט! איך דערצעהל אַ מעשה, וואָס האָט פאַסירט לפני כל עם ועדה, צעהנדליגער מענשען האָבען דאָס מיט זייערע אויגען געזעהן, און דו קומסט און זאָגסט, אַז דאָס האָט נישט געקאָנט פאַסירען. גלאַט אין דער וועלט אַריין גערעדט.

2־טער בטלן.

חס ושלום! נאָר איך האָב גערעכענט, אַז עס זענען נישט פאַרהאַן אַזעלכע שמות און צרופים, וואָס מען זאָל קאָנען אַרויס-רופען מיט זיי דעם סמך-מם. (שפייט אויס).

דער משולח.

אַרויסרופען דעם טייוועל קאָן מען נאָר מיט דעם גרויסען צווייפאַכיג אויסגעדריקטען שם, וואָס שמעלצט-צונויף אין זיין פלאַם די העכסטע בערג-שפיצען מיט די טיעפסטע טהאָלען.

(חנן הויבט אויף דעם קאָפּ און הערט זיך אויפמערקזאם צו.)

3-טער בטלן.

אונרוהיג:

און עס איז קיין סכנה נישט צו בענוצען דעם גרויסען שם?

דער משולח.

פּערטראַכט.

אַ סכנה?... ניין... נאָר פון גרויס גלוסטיגקייט, וואָס דער פונק גלוסט צום פלאַם, קאָן פּלאַצען די כלי...

1-טער בטלן.

אין מיין שטעדטעל איז דאָ אַ בעל-שם, אַ ווילדער בעל-מופת. דהיינו, מיט אַ שם מאַכט ער אָן אַ שריפה און פערלעשט זי גלייך מיט אַ צווייטען שם. ער זעהט, וואָס עס טהוט זיך פאַר הונדערט מייל פון איהם, צאַפּט מיט'ן פינגער ווין פון וואַנט וכדומה. האָט ער מיר אַליין געזאָגט, אַז ער ווייס פון אַזעלכע שמות, וואָס מען קאָן מיט זיי בעשאַפען אַ גולם, מחיה מתים זיין, ווערען אַ רואה ואינו נראה, אַרויסרופען נישט-גוטע... אפילו דעם סמך-מם. (שפּייט אויס) איך האָב דאָס פון זיין מויל געהערט.

חנן.

הע‍לפער איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אומבעוועגט און זיך צוגעהערט מיט קאָפּ, מאַכט אַ טריט צום טיש, קוקט אויפ'ן משולח, נאָכדעם אויפ'ן ערשטען בטלן, מיט אַ ווייטען פערטראַכטען קול:

וואו איז ער?

דער משולח שטעלט אָב זיין בליק אויף חנן'ען און לאָזט די גאַנצע צייט פון איהם נישט אראָב די אויגען.

1־טער בטלן.

פערהאונדערט:

מער?

חנן.

דער בעל-שם.

1־טער בטלן.

וואו זאָל ער זיין? ביי מיר אין שטעדטעל, אויב ער לעבט נאָך.

חנן.

ווייט פון דאַנען?

1־טער בטלן.

דאָס שטעדטעל? ווייט! אַ מהלך רב! אין טיעף פּאָלעסיע!

חנן.

וויפיעל גאַנג?

1־טער בטלן.

גאַנג וויפיעל? אַ גוטען חודש, אויב נישט מעהר... (פּויזע). אַנטקעגען וואָס פרעגסטו דאָס? ווילסט אפשר געהן צו איהם? (חנן שווייגט). דאָס שטעדטעל רופט זיך קראַסנע. דער בעל-שם הייסט ר' אֶלחנן.

חנן.

פערהאונדערט, פאַר זיך.

אלחנן? אל חנן?... גאָט פון חנן?...

1־טער בטלן.

צו די בטלנים

איך זאָג אייך, דאָס איז אַ בעל מופת! ער האָט געפּרובט אין מיטען העלען טאָג מיט אַ שם...

2־טער בטלן.

שלאָגט איהם איבער

זאָל זיין געגוג צו ריידען וועגען אַזעלכע זאַכען צו דער נאַכט! בפרט נאָך אין אַ מקום קדוש. מ'קאָן זיך חס ושלום אומ־גערן אַרויסכאַפּען מיט אַ שם, מיט אַ צרוף און עס וועט גע־שעהן אַנ'אומגליק... שוין געווען, רחמנא לצלן, אַזעלכע סבות.

חנן געהט לאַנגזאַם אַרויס. אַלע קוקען איהם נאָך. פּויזע.

דער משולח.

ווער איז דער בחור?

1־טער בטלן.

אַ בחור, אַ ישיבה־בחור.

מאיר מאַכט צו די טהירלעך פון בימה און געהט צו צום טיש.

2־טער בטלן.

אַ טייערע כלי, אַנ'עלוי!

3־טער בטלן.

אַנ'אייזערנער קאָפּ! פינף הונדערט בלאַט גמרא אויסווענדיג אויפ'ן פינגער!

דער משולח.

פון וואַנען איז ער?

מאיר.

ער איז ערגיץ פון דער ליטע. געלערנט דאָ אין דער

ישיבה, גע׳שמ׳ט פאַר׳ן ערשטען ב־״. בעקומען סמיכה אויף הוראה. מיט אַמאָל איז ער פערשוואונדען געוואָרען, און האָט זיך אַ גאַנץ יאָהר ־״ט געוויזען. מ׳האָט געזאָגט, ער איז אַוועק אָבריכטען גלות.. נישט לאַנג האָט ער זיך אומגעקעהרט. גאָר־נישט יענער בחור, וואָס געווען. שטענדיג פערטראַכט, פאַסט הפסקות משבת לשבת, פראַוועט מקואות... (שטילער) מ׳זאָגט, אַז ער עסק׳ט זיך מיט קבלה...

2־טער בטלן.

שטיל

אין שטאָדט רעדט מען אויך וועגען דעם... מ׳איז שוין געווען בעטען ביי איהם קמיעות. נאָר ער גיט נישט...

3־טער בטלן.

ווער ווייסט ווער ער איז? אפשר פון די גדולים! ווער קאָן וויסען! און נאָכקוקען איז אַ סכנה... (פויזע)

2־טער בטלן.

גענעצט

שפעט... צייט לעגען זיך שלאָפען... (צום ערשטען בטלן מיט אַ שמייכעל) אַ שאָדען, וואָס דאָ איז נישטאָ אייער בעל־שם, וואָס קאָן צאַפּען ווייַן פון וואַנט... איך וואָלט זיך איצט מחיה זיין מיט אַ קאַפעלע בראָנפען. איך האָב היינט אַ גאַנצען טאָג נישט געהאַט אין מויל!

1־טער בטלן.

ביי מיר איז היינט אויך כמעט אַ תענית. מער נישט, נאָכ׳ן דאַווענען געמאַכט שהכל אויף אַ הערצענעם קיכעל.

מאיר.

חאַלב בסוד, קאָנטעט

חאַסידים אקאַריישט, מיר יועלען, דולט זיך, באַלד האָבען אַ

גוט ביסעל משקה. סנדר איז געפּאָהרעט זעהן אַ חתן פאַר זיין בת-יחידה. זאָל ער נאָר שרייבען למזל תנאים, וועט ער שוין שטעלען אַ פיינעם תקון.

2־טער בטלן.

אַ! איך גלויב נישט, ער זאָל ווען עס איז שרייבען תנאים, דריי מאָל געפּאָהרען זעהן חתנים און אַלץ אומגעקעהרט זיך מיט גאָרנישט. דאָס געפעלט איהם נישט דער חתן, דאָס איז איהם קנאַפּ יחוס, דאָס ווענעג נדן... מען טאָר נישט זיין אַזאַ אויסקלויבער!

מאיר.

סנדר מעג זיך פערגינען. אָהן עין הרע אַ גביר, אַ מיוחס, די בת-יחידה אַ געראָטענע, אַ יפת תואר...

3־טער בטלן.

מיט ענטציקונג

איך האָב האָלט סנדר׳ן! אַנ׳אמת׳ער חסיד, טאַקע פון די מיראָפּאָליער חסידים, מיט׳ן ברען!...

1־טער בטלן.

קאַלט

אַ חסיד איז ער אַ גוטער, נישטאָ וואָס צו ריידען. נאָר די בת-יחידה זיינע האָט ער געמעגט אויסגעבען אויף אַנ׳אַנדער אופן.

3־טער בטלן.

וואָסיז וואָס?

1־טער בטלן.

אַמאָליגע צייטען, אַז אַ גביר, און נאָך פון אַ פיינער משפחה, פלעגט דאַרפען אַ שדוך טהון, פלעגט ער נישט זוכען נישט קיין געלד, נישט קיין יחוס אָבות, נאָר יחוס עצמו. פלעגט אַוועקפאָהרען אין דער גרויסער ישיבה, אָבגעבען דעם ראש־

ישיבה די שענע מתּנה און יענער פלעגט איהם שוין אויסקלוי-
בען אַ בחור פון די שופרא דשופרא. סנדר האָט אויך געקאָנט
טהון אַזוי.

דער משולח.

ער וואָלט אפשר דאָ אין דער ישיבה אויך געפונען אַ
פּאַסיגען חתן.

1־טער בטלן.

פערוואונדערט

פון וואַנען ווייסט איהר?

דער משולח.

איך בין משער.

3־טער בטלן.

געאיילט

נו, נו, נו, נישט גערעדט קיין לשון הרע בפרט וועגען אנשי
שלומינו... אַ שדוך טהוט מען מיט דעם, וועלכער איז בעשערט...

עס עפענט זיך האַסטיג די טהיר און עס לויפט אריין אַנ׳עלטערע יודענע.
פיהרענדיג פאַר די הענד צוויי קליינע קינדער.

עלטערע יודענע.

לויפט מיט די קינדער צום אָרון קודש, שרייענדיג מיט אַ געהיין:

אַי-אַי, רבונו של עולם! העלף מיר! (לויפט צום אָרון קודש)
קינדערלעך! מיר וועלען עפענען דעם אָרון קודש, מיר וועלען
צופאַלען צו די ספרי תּורות און נישט אַוועקגעהן, ביז מיר ווע-
לען אויסוויינען אַ רפואה שלמה פאַר אייער מאַמען! (עפענט דעם
אָרון קודש, וואַרפט זיך אין איהם מיט׳ן קאָפּ און הויבט אָן מיט אַ וויינענדי-
גען רעטשיטאַטיוו): גאָט פון אברהם, פון יצחק און פון יעקב, קוק
אויף מיין בראָך, קוק אָן דעם צער פון די יונגע קינדערלעך
און נישט נעהם צו זייער מאַמען יונגערהייד פון דער וועלט.

הייליגע תורות, שטעלט זיך איין פאַר אַ ביטערער אלמנה! הייליגע תורות, ליבע אמהות, געהט, לויפט צום רבונו של עולם, שרייט, בעט, אַז דאָס שענע בוימעלע זאָל נישט אַרויסגעריסען ווערען מיט'ן וואָרצעל, אַז דאָס יונגע טייבעלע זאָל נישט אַרויסגעוואָרפען ווערען פון נעסט, אַז דאָס שטילע שעפעלע זאָל נישט צוגענומען ווערען פון טשערעדע!... (היסטעריש) איך וועל איינרייסען ווענטען, איך וועל שפּאַלטען הימלען! איך וועל נישט אַוועקגעהן פון דאַנען, ביז מ'וועט מיר נישט אומקערן די קרוין פון מיין קאָפּ!...

מאיר.

גערט צו, ריהרט זי שטיל אָן, רעדט גלאַסען

חנה־אסתר, אפשר אַוועקזעצען אַ מנין זאָגען תהלים?

עלטערע יודענע.

ציהט ארויס דעם קאָפּ פון אָרון קודש. קוקט אויף מאיר'ן נישט פערשטעהענדיג, מיט אַמאָל געאיילט

אַי, זעצט אַ מנין יודען תהלים זאָגען, זעצט! אָבער גיכער, גיכער! יעדע מינוט איז טייער! שוין צוויי טעג ווי זי ליגט נעבען אָהן אַ לשון און ראַנגעלט זיך מיט'ן טויט!

מאיר.

די רגע! אָט גלייך זעץ איך צעהן מענשען! (מיט אַ בעטענדיגען קול) אָבער מ'דאַרף דאָך זיי עפּעס געבען פאַר דער טרחה... אָרימע לייט.

עלטערע יודענע.

זוכט אין קעשענע.

נאַט אייך אַ גילדן! אָבער זעהט, עס זאָל זיין געזאָגט.

מאיר.

אַ גילדן... צו דריי גראָשען אויף אַ פּאַרשוין... ווענינליך...

עלטערע יודענע.

נישט הערענדיג איהם

קומט, קינדערלעך, לאָמיר לויפען אין אַנדערע קלויזען!

געהט געשווינד ארויס.

דער משולח.

צום דריטען בטלן

אינדערפריה איז געקומען אַ יודענע עפענען דעם אָרון קודש פאַר אַ טאָכטער, וואָס געהט צוויי טעג צו קינד און קאָן נישט מוליד זיין. איצט איז געקומען עפענען דעם אָרון קודש אַ יודענע פאַר אַ טאָכטער, וואָס ראַנגעלט זיך צוויי טעג מיט'ן טויט...

3־טער בטלן.

נו! איז וואָס?

דער משולח.

פערטראַכט

אַז אַ נשמה פון אַ מענשען, וואָס איז נאָך נישט געשטאָרבען, דאַרף אַריין אין אַ גוף, וואָס איז נאָך נישט געבוירען געוואָרען, קומט פאַר אַ געראַנגעל. שטאַרבט די קראַנקע, ווערט געבוירען דאָס קינד. ווערט די קראַנקע געזונט, וועט געבוירען ווערען אַ טויט קינד.

1־טער בטלן.

איבערראַשט.

אַי, אַי, אַי! ווי בלינד אַ מענש איז! ער זעהט נישט וואָס נעבען איהם טהוט זיך!

מאיר.

געהט צו צום טיש.

נו, אָט האָט דער אויבערשטער צוגעשיקט אויף תקון. אָב-

זאָגען תהלים, מאַכען לחיים, און דער אויבערשטער וועט זיך מרחם זיין און צושיקען דער קראַנקער אַ רפואה שלמה.

1=טער בטלן.

(צו די בחורים, וואָס זיצען פערשלאָפען ביים גרויסען טיש)

בחורים! ווער וויל זאָגען תהלים? איהר וועט בעקומען יעדערער צו אַ הערצענעם קיכעל. (די בחורים הויבען זיך אויף פון אָרט מיר ווילען געהן אין חדר מיוחד.

די דריי בטלנים, מאיר און די ישיבה־בחור אויך העניכ'ן געהען אוועק אין חדר מיוחד, באַלד הויבט זיך אָן ה׳ צן פון דאָרט אַ וויינענדיג „אשרי האיש“. ביים קלענערן טיש בלייבט די גאַנצע צייט אומבעוועגט דער משולח, וואָס לאָזט נישט אראָב דעם בליק פון אָרון קודש. לאַנגע פויזע. עס געהט אריין חנן.

חנן.

(זער מיד, געהט פערטראַכט, ווי אָהן אַ ציל, צום אָרון קודש. בעמערקט אַז ער איז אָפען שטעלט זיך אָב איבעררַאשט.

דער אָרון קודש אָפען? ווער האָט איהם געעפענט? פאַר וועמען האָט ער זיך געעפענט אום האַלבער נאַכט? (קוקט אין אָרון קודש) ספרי תורות... שטעהען זיך צוגעטוליעט איינע צו די אַנדערע, רוהיגע, שווייגענדיגע. און אין זיי זענען פערבאָרגען אַלע סודות און רמזים, אַלע צרופים פון ששת ימי בראשית ביז דעם סוף פון אַלע דורות. און ווי שווער עס איז צו דערגעהן פון זיי אַ סוד אָדער אַ רמז, ווי שווער! (צעהלט די ספרי תורות) איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבען, אַכט, ניין ספרים. דאָס וואָרט „אמת“, אין מספר קטן... און אין יעדען ספר—פיר עץ חיים׳ס... ווייטער זעקס און דרייסיג! נישטאָ קיין שעה, איך זאָל זיך נישט אָנשטויסען אויף אָט דער צאָהל—און וואָס זי בעטייט, ווייס איך נישט. נאָר איך פיהל, אַז אין איהר ליגט דער גאַנצער תוכן... 36 איז די צאָהל פון לאה. דריי מאָל 36—איז חנן... לאה מאַכט „לא ה׳“, נישט גאָט... נישט דורך גאָט... (גיט אַ ציטער) וואָס פאַר אַ שרעקליכער געדאַנק, און ווי ער ציהט

מיך צו זיך...

העניך.

הייבּ אויף דעם קאָפּ, קוקט מיט קאָפּ אויף חנן'ען.

חנן! דו גערסט אום די גאַנצע צייט פער'חלום'ט...

חנן.

טרעט אָבּ פון אָרון קודש. גערט לאַנגזאַם צו צו העניכ'ן. שטעלט זיך אָבּ. פערטראַכט.

סודות, רמזים אָהן אַ סוף און דעם גלייכען וועג זעהט מען נישט... (קליינע פּויזע) דאָס שטעדטעל הייסט קראַסנע... דער בּעל שם ר' אַ/ח ן...

העניך.

וואָס זאָגסטו?

חנן.

ווי אויפוואַכענדיג

איך? גאָרנישט... איך האָבּ געטראַכט...

העניך.

שאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

האָסט זיך צו פיל אַריינגעטהון אין קבלה, חנן... זינט דו האָסט זיך אומגעקערט, האָסטו קיין ספר אין האַנט נישט גענומען.

חנן.

נישט פערשטעהענדיג

קיין ספר אין האַנד נישט גענומען? וואָס פאַר אַ ספר?

העניך.

וואָס פרעגסטו? גמרא, פּוסקים, פערשטעהט זיך...

חנן.

אַלץ נישט קומענדיג צו זיך.

גמרא?... פּוסקים?... אין האַנד נישט גענומען?... גמרא איז קאַלט און טרוקען... פּוסקים זענען קאַלט און טרוקען. (קומט מיט אַמאָל צו זיך, לעבהאַפט) אונטער דער ערד איז דאָ אַקוראַט אַזאַ וועלט, ווי אויף דער ערד. דאָרטען זענען דאָ פעלדער און וועלדער, ימים און מדבּריות, שטעט און דערפער. אין די פעלדער און מדבריות טראָגען זיך דאָרט אום שטאַרקע שטורם-ווינטען, און אויף די ימים שווימען גרויסע אָקרענטען און אין די געדיכטע וועלדער הערשט אַנ׳אייביגער פּחד, און עס דונערן דונערן... נאָר איין זאַך איז דאָרטען נישטאָ. נישטאָ קיין הויכער הימעל, פון וואַנען עס זאָלען זיך טראָגען פייערדיגע בליצען, פון וואַנען עס זאָל בלענדען די זון... אַזוי איז גמרא. זי איז טיף, זי איז גרויס און הערליך. אָבער זי שמידט-צו צו דער ערד, זי לאָזט נישט פליהען אין דער הויך. (מיט התלהבות) און קבלה! און קבלה! זי רייסט אָב די נשמה פון דער ערד! זי הויבּט אויף דעם מענשען צו די העכסטע היכלות, זי עפענט פאַר די אויגען אַלע הימלען, זי פיהרט גלייך צום פּרדס, זי ציהט זיך צום אין-סוף! זי ענטפּלעקט אַ ברעג פון גרויסען פאָרהאַנג... (חאַפּט זיך אָב) נישטאָ קיין כח... דאָס האַרץ חלש׳ט...

הענעך.

זעהר ערנסט.

אַלץ אמת. אָבער דו פערגעסט, אַז פליהען אַרויף מיט אַ התלהבות איז די גרעסטע סכנה. מ׳קאָן לייכט זיך אָבּרייסען און אַריינפאַלען אין תהום אַריין... גמרא הויבּט די נשמה אין דער הויך, פּאַמעליך, אָבער זי שיצט דעם מענשען ווי אַ געטרייער וועכטער, וואָס שלאָפט נישט און דרימעלט נישט, זי נעהמט אַרום אַ מענשען ווי מיט אַנ׳אייזערנעם פּאַנצער און לאָזט איהם נישט אָבּקעהרען פון גלייכען וועג נישט רעכטס, נישט לינקס. אָבער קבלה? דו געדענקסט די גמרא. (מיט אַ גמרא-נגון) „פיר זענען אַריין אין פּרדס: בן עזאי, בן זומא, אחר און ר׳ עקיבא. בן עזאי

האָט אַריינגעקוקט און איז געשטאָרבען. בן זומא האָט אַריינגע-קוקט און איז אַראָב פון זינען. אחר האָט אונטערגעהאַקט די פלאַנצונגען, האָט כופר בעיקר געווען, און נאָר איין ר׳ עקיבא איז אַריין און אַרויס בשלום...

חנן.

שרעק מיך נישט מיט זיי. מיר ווייסען נישט, ווי זיי זע-נען געגאַנגען און מיט וואָס זיי זענען געגאַנגען. אפשר זענען זיי געשטרויכעלט געוואָרען, ווייל זיי זענען געגאַנגען אָנקוקען, נישט מתקן זיין... אָט זעהען מיר דאָך, אַז נאָך זיי זענען גע-גאַנגען אַנדערע—דער אר״י הקדוש, דער בעל שם טוב הקדוש—און זענען נישט נכשל געוואָרען.

העניך.

דו גלייכסט זיך צו זיי?

חנן.

איך גלייך זיך נישט. איך געה מיט מיין וועג...

העניך.

מיט וואָס פאַר אַ וועג?

חנן.

דו וועסט מיך נישט פערשטעהן.

העניך.

איך וועל דיך פערשטעהן. מיין נשמה ציהט זיך אויך צו די הויכע מדריגות.

חנן.

טראַכטענדיג אַ ווײַלע

די עובדה פון צדיקים בעשטעהט אין דעם, וואָס זיי רייי-

ניגען אַב מענשליכע נשמות, רייסען פון זיי אַראָב די קליפּה פון זינד און הויבען זיי אויף צו זייער ליכטיגען מקור. די עובדה איז אַ שווערע, וואָרום „ביים טהיר הויערט די זינד". אַבגער־ניגט איין נשמה, קומט אויף איהר אָרט אַנ׳אַנדערע, אַ בעפלעקטע מיט נאָך מעהר זינד. געבראַכט צו תשובה איין דור, קומט אויף זיין אָרט אַנ׳אַנדערער, נאָך אַ מעהר האַרטנעקיגער... און די דורות ווערען אַלץ שוואַכער און די זינד אַלץ שטאַר־קער, און צדיקים—אַלץ וועניגער.

העניך.

וואָס זשע דאַרף מען נאָך דיין שיטה נאָך טהון?

חנן.

שטיל, נאָר זעהר זיכער

מ׳דאַרף נישט קיין מלחמה האַלטען מיט דער זינד, נאָר אויסבעסערן זי. ווי אַ גאָלדשמיד לייטערט גאָלד אין אַ שטאַר־קען פייער, ווי אַנ׳ערד־אַרבייטער זיפּט אָב פולע קערנער פון פּוסטע קאָסטרע, אַזוי דאַרף מען אויסלייטערן די זינד פון איהר טומאה, אַזוי, אַז אין איהר זאָל בלייבען נאָר קדושה...

העניך.

פערוואונדערט

קדושה אין זינד? פון וואַנען קומט דאָס?

חנן.

אַלץ, וואָס גאָט האָט בעשאַפען, האָט אין זיך אַ פונק פון הייליגקייט...

העניך.

זינד האָט בעשאַפען נישט גאָט, נאָר די סיטרא אחרא!

חנן.

און ווער האָט די סיטרא אחרא בעשאַפען? אויך גאָט.

סיטרא אחרא הייסט די צווייטע זייט פון גאָט. ווי באַלד זי איז אַ זייט פון גאָט, מוז זי האָבען אין זיך קדושה.

העניך.

ערשיטערט

קדושה אין דער סיטרא אחרא!! איך קאָן נישט! איך פערשטעה נישט! לאָז מיך בעטראַכטען! (לאָזט אראָב דעם קאָפּ צוגעדריקט צו די הענד, אויפ'ן שטענדער. פויזע).

חנן.

געהט צו, בויגט זיך צו צו איהם, מיט אַ ציטערנדיגען קול

וואָסער זינד איז די שטאַרקסטע? וואָסער זינד איז שווערער ווי אַלע מנצח צו זיין? די זינד פון אַ גלוסטונג צו אַ נקבה? יאָ?

העניך.

נישט אויפהויבענדיג דעם קאָפּ

יאָ...

חנן.

און אַז מ'לייטערט אויס אָט די זינד אין אַ שטאַרקען פייער, ווערט פון דער גרעסטער טומאה די העכסטע קדושה, ווערט „שיר השירים“ (מיט אַ פערלאָפּטען אָטעם) „שיר השירים“! (גלייכט זיך אויס און מיט אַנ'ענטציקונג־התלהבות הויבט ער אָן שטיל זינגען) „שען ביזטו מיין בעשערטע, שען ביזטו. דיינע אויגען ווי טויבען קוקען אַרויס פון אונטער דיינע אויג-ברעמען. דיינע האָר זענען ווי אַ טשערעדע ציגעלעך, וואָס לויפען אַראָב פון באַרג גלעד. דיינע ציין זענען ווי אַ טשערעדע שאָף, וואָס האָבען זיך נאָר-וואָס אויסגעבאָדען, און אַלע זענען זיי צווילינגען און קיין שום אומפרוכפערדיגע איז נישטאָ צווישען זיי...

פון חדר מיוחד געהט ארויס מאיר. עס הערט זיך אַ שטילער קלאַפּ אין טהיר. זי עפענט זיך אומזיכער. עס געהען אריין לאה פיהרענדיג פאר'ן

זאנד פראַדען, נאָך זיי גיטל, שטעלען זיך אָב ביים טהיר.

מאיר.

דערזעהענדיג זיי, זעהר פערוואונדערט. מיט אַ חניפהדיג־ענטציקטען קול

זעה?... ר׳ סנדר׳ס טאָכטער?... לאה׳לע?...

לאה.

פערשעמט

איהר געדענקט, איהר האָט צוגעזאָגט ווייזען מיר די אַל־טע געשטיקטע פּרוכת׳ן...

ווי נאָר עס דערהערט זיך איהר קול, האקט איבער חנן דעם זינגען. ער קוקט מיט ברייט געעפענטע אויגען אויף לאה׳ן. די גאַנצע צייט—אָדער ער קוקט אויף איהר אָדער ער שטעהט מיט געשלאָסענע אויגען אין עקסטאַז.

פּראַדע.

ווייז איהר, מאיר׳קע, די פּרוכת׳ן, די אַלטע, די שענסטע ווייז איהר... לאה׳לע האָט צוגעזאָגט אויסשטיקען צו דער מאַ־מעס יאָהרצייט אַ פּרוכת. אויסשטיקען וועט זי איהם מיט גינ־גאָלד אויף דעם בעסטען סאַמעט, ווי מ׳פלעגט אַמאָל אויסשטי־קען מיט לייבעלעך, מיט אָדלערס. וועט מען אויפהענגען דעם פּרוכת אויפ׳ן אָרון קודש, וועט איהר מאַמעס כשר׳ע נשמה פרע־הען זיך אין גן עדן.

לאה קוקט זיך נישט זיכער אַרום, בעמערקט חננ׳ען, לאָזט אַראָב די אויגען און בלייבט אַזוי די גאַנצע צייט מיט אַראָבגעלאָזענע אויגען, אָנגעשטרענגט.

מאיר.

אָך, מיט׳ן גרעסטען פערגעניגען! ווי דען! ווי דען! די רגע ברענג איך די פּרוכת׳ן, די שענסטע, די עלטסטע.

געהט צום קאַסטען ביים גאַס־טהיר, און נעהמט פון דאָרטען אַרויס פּרוכת׳ן.

גיטל.

כאַפּט אָן לאה׳ן ביים האַנד

לאה׳לע, האָסט קיין מורא נישט ביינאַכט אין שוהל?

לאה.

איך בין קיינמאָל נישט געווען ביינאַכט אין שוהל... חוץ שמחת תורה, נאָר שמחת תורה איז ליכטיג און פרעהליך, און איצטער... ווי טרויעריג דאָ איז, ווי טרויעריג!

פראַדע.

טעכטערלעך, אין אַ שוהל מוז זיין טרויעריג. אום האַלבע נאַכט קומען אהער מתים דאַווענען און לאָזען דאָ זייער טרויער...

גיטל.

באָבעניו רעדט נישט וועגען טויטע, איך האָב מורא!

פראַדע.

נישט הערענדיג זי

און אַלע פריהמאָרגען, אַז דער אַלמעכטיגער וויינט אויפ׳ן חורבן בית המקדש, פאַלען זיינע הייליגע טרעהרען אין די שוה-לען. דערפאַר זענען אין די אַלטע שוהלען די ווענט פערוויינטע. און מ׳טאָר זיי נישט קאַלכען. אַז מען קאַלכט זיי, בייזערן זיי זיך און וואַרפען מיט שטיינער.

לאה.

ווי אַלט די איז, ווי אַלט! פון דרויסען האָב איך דאָס נישט אַזוי בעמערקט.

פראַדע.

אַלט, זעהר אַלט, טאָכטערל. מ׳זאָגט אפילו, אַז מ׳האָט זי געפונען אַ געבויטע אונטער דער ערד. וויפיל חורבונות זענען דאָ געווען, וויפיל מאָל איז די גאַנצע שטאָט אָבגעברענט, און זי איז גאַנץ געבליבען. איין מאָל נאָר האָט זיך אין איהר אָנ-געכאַפּט דער דאַך, זענען אָנגעפלויגען טייבעלעך, אָהן אַ צאָהל

טייבעלעך, האָבען גענומען פּאָכען מיט די פליגעלעך און פער-לאָשען דעם פייער.

לאה.

נישט הערענדיג זי, ווי פאַר זיך

ווי טרויעריג דאָ איז און ווי ליבלין! מיר ווילט זיך נישט אוועקגעהן פון דאַנען, מיר ווילט זיך צופאַלען צו די פערוויינ-טע ווענט, אַרומנעהמען זיי האַרציג און פרעגען: פאַרוואָס זיי זענען אַזוי טרויעריג און פערטראַכט, אַזוי שטיל און פערשאַו-מערט. איך וואָלט וועלען... איך ווייס אַליין נישט וואָס, נאָר מיין האַרץ צורייסט זיך פון צאַרטקייט און רחמנות...

מאיר.

ברענגט צום בימה פרוכת'ן, שפרייט פונאַנדער איינעם

אָט דער איז דער עלטסטער. מעהר ווי צוויי הונדערט יאָהר אַלט, מ'העננט איהם אויף נאָר אויף פּסח.

גיטל.

ענטציקט

זעה, לאה'לע, וואָס פאַר אַ פּראַכט! אויף האַרטען ברוינעם סאַמעט איז אויסגעשטיקט מיט דיקע גאָלד צוויי לייבען. זיי האַלטען אַ מגן דוד. ביי ביידע זייטען צוויי בוימער און אויף זיי טויבען! איצט איז נישט צו קריגען נישט אַזאַ סאַמעט, נישט אַזאַ גאָלד.

לאה.

דער פּרוכת איז אויך אַ האַרציגער און אַ טרויעריגער.

גלעט איהם און קושט

גיטל.

כאַפּט אָן לאה'ן ביי'ן האַנד, שטיל

זעה, לאה'לע. דאָרטען שטעהט אַ בחור און קוקט אויף דיר! ווי מאָדנע ער קוקט אויף דיר!

לאה.

נאָך מעהר אראָפּלאָזענדיג די אויגען

דאָס איז אַ ישיבה-בחור... חנן... ער האָט ביי אונז געגעסען טעג...

גיטל.

ער קוקט אויף דיר אַזוי, ווי ער וואָלט דיך רופען מיט די אויגען. ער וויל אודאי צוגעהן, נאָר ער וואַגט זיך נישט.

לאה.

איך וואָלט וועלען וויסען, פאַרוואָס ער איז אַזוי בלייך און טרויעריג. ער האָט געמוזט קראַנק זיין...

גיטל.

ער איז גאָרנישט טרויעריג, ביי איהם פינקלען די אויגען.

לאה.

ביי איהם פינקלען שטענדיג די אויגען. אַזעלכע אויגען ביי איהם. און אַז ער רעדט מיט מיר, פערכאַפּט ביי איהם דער אָטעם. און ביי מיר אויך... עס איז דאָך נישט פאַסיג, אַז אַ מיידעל זאָל ריידען מיט אַ פרעמדען בחור...

פראַדע.

צו מאיר'ן

וואָלסט אונז געבען, מאיר'קע, אַ קוש טהון די רייניגקייטען. ווי איז דאָס: זיין צו גאַסט ביי גאָט און נישט אַ קוש טהון זיין הייליגע תורה.

מאיר.

אדרבא! אדרבא! קומט.

ער געהט פאַראויס. גיטל פיהרט פראַדע'ן, נאָך זיי לאה. מאיר נעהמט ארויס אַ ספר־תורה גיט פראַדע'ן קושען.

לאה

אויסגלייכענדיג זיך מיט חנן'ען, שטעלט זיך אויף א רגע אָב, שטיל

גוט'ן אָווענד, חנן... איהר זייט צוריקגעקומען?

חנן

מיט א פערכאפטען אָטעם

פראַדע

קום, לאה'לע, קושען די רייניגקייט! (לאה געהט־צו צום אָרון קודש. מאיר דערלאַנגט איהר די ספר תורה. זי כאַפּט זי אַרום, פאַלט צו איהר צו מיט די ליפּען. קושט זי. ליידענשאַפטליך) נו, טאָכטערל, גענוג! א רייניגקייט טאָר מען לאַנג נישט קושען. רייניגקייטען זענען דאָך געשריבען מיט שוואַרצען פייער אויף ווייסען פייער! (מיט אמאָל שטאַרק דערשראָקען) אוי, ווי שפּעט עס איז, ווי שפּעט! קומט, טעכ-טערלעך, אַהיים, קומט גיכער אַהיים!

געהען געאיילט אַוועק. מאיר פערמאַכט דעם אָרון קודש, געהט אַרויס נאָך זיי.

חנן

שטעהט א ווײלע מיט געשלאָסענע אויגען, הויבט אָן ווייטער זינגען „שיר השירים" פון דעם אָרט, וואו ער האָט איבערגעריסען

„ווי א פּורפּור־פּאָדים זענען די ליפּען דיינע און דיינע לעפצען זענען אייטל-שעהן. ווי א גראַנאַט-עפּעל זענען די שלייפען דיינע אונטער דיין דעקטוך".

הענעך

הויבט אויף דעם קאָפּ, קוקט אויף חנן'ען

חנן, וואָס זינגסטו? (חנן ווערט עגטשוויגען, עפענט די אויגען, קוקט אויף „הענעכ'ן) דיינע פּאות זענען נאַס, ביזט נאָר-וואָס ווידער גע-ווען אין מקוה.

חנן

יאָ.

העניך

בשעת דו ביזט זיך טובל, בענטצטו שבותן? פראווועסט כונות און יחודים לויט'ן „ספר רזיאל"?

חנן

יאָ.

העניך

און דו האסט קיין מורא ניטשט?

חנן

ניין.

העניך

און דו פאסטסט משבת לשבת? דיר איז דאס נישט שווער?

חנן

מיר איז שווערער שבת צו עסען, איידער די גאנצע וואָך צו פאסטען. איך האב אנגעוואָרען דעם גלוסט צו עסען. (פויזע)

העניך

אינטים

פון וואס וועגען טהוסטו דאס אלץ? וואס ווילסטו דערמיט דערגרייכען?

חנן

ווי ריידענדיג צו זיך

איך וויל... איך וויל דערגרייכען א קלאָרען און פינקלענ־דיגען דימענט. צושמעלצען איהם אין טרעהרען און ארייננזאפּען אין מיין נשמה... איך וויל דערגרייכען די שטראהלען פונ'ם דריטען היכל, פון דער דריטער ספירה—תפארת... איך וויל...

(מיט אמאָל זעהר אומרוהיג) יאָ! איך מוז נאָך בעקומען צוויי פּעס-לעך מיט גילדענע רענדלעך... פאַר יענעם, וואָס קען נאָר צעה-לען רענדלעך...

העניך

ערשטוינט

אָט וואָס?... זעה, חנן, היט זיך, דו שטעהסט אויף אַ גלי-טשיגען וועג... דורך הייליגע כחות וועסטו דאָס אַלץ נישט דער-גרייכען...

חנן

קוקט איהם אָן דרייסט

און אַז נישט דורך הייליגע? האַ? אַז נישט דורך היי-לינע?

העניך

שטאַרק דערשראָקען

איך האָב מורא מיט דיר צו ריידען, איך האָב מורא צו שטעהן נעבען דיר!

געהט געאיילט אַרויס. חנן בלייבט אומבעוועגט מיט אַ דרייסטען אויסדרוק.

פון גאַס געהט אַריין מאיר, פון חדר מיוחד 1-טער בטלן.

1=טער בטלן

אָבגעזאָגט אַלצעהן קאַפּיטלעך תהלים און גענוג. וואָס, דעם גאַנצען תהלים אָבזאָגען פאַר אַ גילדן? איז רייד מיט זיי, האָבען זיך אַריינגעזאָגט—זאָגען זיי ווייטער.

עס לויפט אַריין אשר זעהר פערהאָוועט.

אשר

נאָר-וואָס בעגעגענט ברוך דעם שניידער. ער איז געקומען פון קלימאָווקע, וואו סנדר איז זיך צונויפגעפאָהרען מיט די מחותנים, און זאָגט, אַז מ'איז נישט דורכגעקומען. סנדר האָט

געמאָהנט ביים חתנ׳ס צד צעהן יאָהר קעסט, און די מחותנים האָבען געגעבען נאָר פינף—איז מען זיך צופאָהרען...

מאיר

זוין דאָס פערטע מאָל!

3־טער בטלן

וואָס פאַר אַ הערצוועהטאָג!

דער משולח

צום 3־טען בטלן מיט אַ שמייכעל

איהר האָט אַליין געזאָגט, אַז אַ שדוך טהוט מען מיט דעם, וועלכער איז בעשערט.

חנן

גלייכט זיך אויס, מיט העכסטער צעגייסטערונג

איך האָב ווידער מנצח געווען!

פאַלט אָהן כח אויפ׳ן באַנק און בלייבט זיצען מיט אַנ׳אויסדרוק פון גליק אויפ׳ן פנים.

דער משולח

נעהמט זיין זאַק, נעהמט ארויס פון איהם אַ לאַמטערנע.

צייט קלייבען זיך אין וועג.

מאיר

וואָס איילט איהר?

דער משולח

איך בין דאָך אַ משולח. פריצים שיקען דורך מיר איינער צום אַנדערן וויכטיגע ידיעות, זעלטענע חפצים. דאַרף איך זיך איילען. די צייט איז נישט מיינע.

מאיר

איהר וואָלט כאָטש וואַרטען ביז עס וועט אָנהויבען טאָגען.

דער משולח

צום טאָגען איז ווייט, און מיין וועג איז לאַנג. אַרום האַלבע נאַכט וועל איך אַרויסגעהן.

מאיר

דרויסען איז שטאָק-פינסטער.

דער משולח

מיט מיין לאַמטערן וועל איך נישט פערבלאָנדזשען.

פון חדר מיוחד געהען אַרויס 2-טער און 3־טער בטלנים און די ישיבה־בחורים.

2־טער בטלן

מזל-טוב! זאָל דער אויבערשטער צושיקען אַ רפואה שלמה דער חולנית!

אַלע

הלואי, אמן!

1־טער בטלן

געדאַרפט איצט פאַר'ן גיין קויפען אַ ביסעל משקה און קיכלעך.

מאיר

איך האָב שוין צוגעגרייט. (נעהמט אַרויס פון בוזים אַ פלעשעל און קיכלעך) קומט אין פאָליש, וועלען מיר דאָרטען מאַכען „לחיים".

עס עפענט זיך ברייט די טהיר און עס געהט אַריין סנדר אין אַ פונאַנדערגע־שפּילעטען בגד, די היטעל אַרויפגערוקט. פרעהליך. נאָך איהם דריי—פיר יודען.

מאיר און די בטלנים

צוזאַמען

אָ! ר' סנדר! ברוך הבא!

סנדר

געפאָהרען פאַרביי קלויז—קלער איך, מען דאַרף אריינגעהן פ׳ן ט׳ טהון, וואָס טהוען אנשי שלומינו. (בעמערקט די פלעשעל ביי מאיר׳ן) געמיינט, זיי זיצען און לערנען אָדער ריידען וועגען הויכע ענינים. ערשט זיי קלייבען זיך גאָר טרינקען תקון! כאַ־כאַ! אמת׳ע מיראָפאָליער חסידים!

1־טער בטלן

איהר וועט מיט אונז נעהמען אַ קאַפּעטשקע, ר׳ סנדר.

סנדר

פרא אדם! איך וועל אַליין שטעלען תקון, און אַ פיינעם תקון. גיט מיר אָב מזל-טוב! אין אַ גוטער שעה פער׳קנס׳ט די טאָכטער.

חנן כאַפּט זיך אויף פון אָרט ערשיטערט

אלע

מזל־טוב! מזל-טוב!

מאיר

און אונז האָט מען נאָר-וואָס אָנגעזאָגט, אַז איהר זייט נישט דור-געקומען מיט׳ן מחותן. און דער ענין איז בטל געוואָרען.

3־טער בטלן

מיר האָבען זיך אַזוי מצער געווען!

סנדר

געוועזט טאַקע בטל געוואָרען, נאָר אין דער לעצטער רגע האָט דער מחותן מסכים געווען און מיר האָבען געשריבען למזל תנאים.

חנן

תנאים?!... תנאים?!... ווי הייסט? ווי קאָן דאָס זיין?!... (אין

גרויס פערצווייפלונג) האָבען, הייסט דאָס, נישט געהאָלפען נישט די תעניתים, נישט די מקואות, נישט די צרופים, נישט די סגופים; אלץ אומזיסט?... וואָס-זשע איצטער?... מיט וואָסער וועג! מיט וואָסערע כחות? (כאַפּט זיך פאַר'ן ברוסט, גלייכט זיך אויס, מיט אַ התלהבות־דיגען פנים) אַ—אַ—אַ!... פאַר מיר ענטפלעקט זיך דער סוד פון גרויסען צווייפאַכיג-אויסגעדריקטען שם!!! איך... זעה איהם!!... איך... איך... איך האָב מנצח... געווען!!! (פאַלט אויף דער ערד).

דער משולח

עפענט דעם לאַמטערן

דאָס ליכטעל האָט אויסגעברענט. מען דאַרף אָנצינדען אַ נייעס.

שרעקענדיגע פויזע

סנדר

מאיר! וואָס איז דאָ אַזוי פינסטער? וואָלסט אָנצינדען ליכט.

מאיר צינדט אָן

דער משולח

געהט שטיל צו צו סנדר'ן

זייט איהר מיט דעם מחותן דורכגעקומען?

סנדר

קוקט איהם אָן פערוואונדערט, אַ ביסעל דערשראָקען

יאָ...

דער משולח

עס טרעפט, אַז מחותנים זאָגען צו און האַלטען נישט וואָרט. עס דערגעהט אַנ׳אַנדערש מאָל צו אַ דין-תורה. מ׳דאַרף זיין זעהר אָבגעהיט...

סנדר

דערשראָקען צו מאיר'ן

ווער איז דער ייד? איך קען איהם נישט?

מאיר

ער איז אַ נישט־היגער, אַ משולח...

סנדר

וואָס וויל ער פון מיר?

מאיר

איך ווייס נישט.

סנדר

בערוהיגענדיג זיך

אשר! גיב אַ שפּרונג צו מיר און זאָג, אַז איך האָב געהייסן צוגרייטן משקה, איינגעמאַכטס און אַ גוטן פאַרבייסן. געשווינד, אויף איין פוס. (אשר לויפט אַרויס) ביז מען וועט דאָרטן צוגרייטן, וועלן מיר דאָ אַ ווײַלע זיצן און פאַרברענגען... אפשר ווייס ווער אַ נייעם וואָרט פון אונזער רבי'ן, אַ מופת, אַ משל. יעדע תנועה זיינע איז טייערער פון פערל.

1־טער בטלן

צו מאיר'ן

בעהאַלט דאָס פלעשעל. וועט צונויז קומען אויף מאָרגן.

מאיר בעהאַלט

דער משולח

איך וועל אייך דערצעהלען זיינעם אַ משל. עס איז געקומען צום רבי'ן אַ חסיד, אַ גביר, נאָר אַ גרויסער קמצן. האָט דער רבי איהם אָנגענומען פאַר'ן האַנד, צוגעפיהרט צום פענסטער און געזאָגט: „קוק". האָט דער גביר אַרויסגעקוקט אויפ'ן גאַס. פרעגט איהם דער רבי: „וואָס זעהסטו?" ענטפערט ער: „איך זעה מענשען." נעהמט איהם ווידער דער רבי פאַר'ן האַנד און פיהרט איהם צום שפּיגעל און זאָגט: „קוק, וואָס זעהסטו איצט?" ענטפערט ער: „איצט זעה איך זיך". זאָגט איהם דער

רבי: „פערשטעהסט דו מיך. אין פענסטער איז גלאָז און אין שפיגעל איז גלאָז. נאָר די גלאָז פון שפיגעל איז אַ ביסעל בעזילבערט. און ווי באַלד נאָר בעזילבערט, הערט מען אויף צו זעהן מענשען און מען הויבט אָן זעהן נאָר זיך״.

3־טער בטלן

אָ! אָ! אָ! מתוק מדבש.

1־טער בטלן

הייליגע ווערטער!...

סנדר

צום משולח

האַ? וואָס?... איהר האָט דאָס מיר געוואָלט אַ שטאָך טהון?..

דער משולח

חס ושלום.

2־טער בטלן

געדאַרפט עפּעס זינגען. (צום 3־טען בטלן) זאָג דעם רבי׳ס נגון!

3 טער בטלן הויבט אָן זינגען א שטילען מיסטישען חסידישען נגון. אלע אלע העלפען אונטער.

סנדר

לאפט זיך אויף פון אָרט

און איצט אַ טאַנץ, אַ ריקודל! וואָס? סנדר גיט אויס זיין בת־יחידה און מען זאָל נישט מאַכען אַ ריקודל? וואָס פאַר מי-ראָפּאָליער חסידים וואָלטען מיר געווען! סנדר, די דריי בטלנים און מאיר לעגען ארויף איינער דעם צווייטען די הענד אויף די אקסלען, מאכען א רעדעל, פערגלאָצען די אויגען, זינגען א מאָנאָטאָן־מיסטישען נגון און דרעהען זיך לאנגזאַם אויף איין אָרט. סנדר רייסט זיך אַרויס פון רעדעל, פרעהליך) און איצט א פרעהליכען טענצעל. אַלע אַהער!

2־טער בטלן

בחורים! בחורים! אַלע אַהער! (עס גײען צו עטליכע בחורים)
הענעך! חנן! וואו זייט איהר? אַהער! אַ פרעהליכען ריקודל!

סנדר

אַ ביסעל צומישט

אַ–אַ! חנן! מיין חננ׳קע איז דאָך דאָ! וואו איז ער? וואו איז ער! ברענגט איהם מיר אַקאָרשט אַהער!

מאיר

דערזעהט חנ׳ען אויף דער ערד

ער שלאָפט גאָר אויף דער ערד.

סנדר

וועק איהם אויף, וועק איהם אויף!

מאיר

וועקט איהם. דערשראָקען

ער וואַכט נישט אויף!

אַלע גײען צו, בויגען זיך אָן, וועקען

1־טער בטלן

שרייט־אויס דערשראָקען

ער איז געשטאָרבען!!

3־טער בטלן

ביי איהם פון האַנד איז אַרויסגעפאַלען דער ספר „רזיאל המלאך״!!

אַלע זענען ערשיטערט.

דער משולח

ער איז געניזוקט געוואָרען.

(פאָרהאַנג)

צווייטער אקט.

א פּלאַץ אין בריניץ. לינקס—די אַלטע הילצערנע קלויז, פֿאַרצייטיגע אַר-כיטעקטור. פֿאַר'ן קלויז, א ביסעל אָן א זייט, א בערגעל מיט אַנ'אַלטען מצבה־שטיין, וואָס אויף איהם איז אויפֿגעשריבען: „פּ. נ. הקדושים והטהורים, חתן וכלה, שנהרגו על קידוש השם, שנת ת״ח, לפ״ק. ת'נ'צ'ב'ה״. נאָכ'ן קלויז—א געסעל, און א פּאָר קליינע הייזלעך, וואָס גיסען זיך צונויף מיט דער דעקאָראַציע. רעכטס—סנדר'ס הויז, א גרויסע הילצערנע הויז מיט א גאַניק. נאָכ'ן הויז א ברייטער טויער פֿון הויף, ווייטער, א געסעל, א רייה קרעמלעך, וואָס גיסען זיך אויך צונויף מיט דער דעקאָראַציע. אויף דער דעקאָראַציע רעכטס, נאָך די קראָמען, א קרעטשמע, א גרויסער פּריצ'ישער גאָרטען, דעם פּריצ'ס פּאַלאַץ. א ברייטע וועג לאָזט זיך אראָב צום טייך. אויף יענער זייט טייך אויפֿ'ן הויכען ברעג א בית־עולם מיט מצבות. לינקס א בריק איבער'ן טייך, א מיהל, נעהנטער א מרחץ, דער הקדש. אויפֿ'ן פּאָן—א געדיכטער וואלד.

די טויערן פֿון סנדר'ס הויף זענען ברייט געעפֿענט. אין הויף שטעהען לאַנגע טישען, וואָס ציהען זיך און געהען אַרויס אויפ'ן פּלאַץ. די טישען זענען געגרייט און אַרום זיי זיצען אָרימעלייט, קאַליקעס, אַלטע און קינ-דער, און עסען ווי הונגעריגע. שאַרווערס געהען אַרויס פֿון שטוב מיט גרויסע פּאָלומעשקעס מאכלים און קערב מיט ברויט און דערלאַנגען צום טיש.

פֿאַר די קרעמלעך און הייזער זיצען ווייבער, מאַכען זאָקען און לאָזען נישט אראָב די אויגען פֿון סנדר'ס הויז. בעלי־בתים און בחורים געהען

ארויס פֿון קלויז מיט טלית און תּפֿילין און גײען אין די הײזער און קראָמען, אַנדערע שטעלען זיך אָפּ אין רעדלעך. פֿון סנדר'ס הויף הערט זיך אַ מוזיק־שפּיל, טענץ און אַ טומעל־געשפּרעך.

אָווענד. אין מיטען גאַס, פֿאַר דער קלויז, שטעהט דער חתונה־אורח, אַ בּעיאָהרענטער יוד אין אַנ'אַטלעסענער זשופּיצע, פֿערלעגט די הענד הינטער'ן גאַרטעל. נעבּען איהם דער צווייטער בּטלן.

דער אורח

קוקט אַרום די שוהל

אַ געהויבּענע שוהל בּיי אייך... אַ פֿיינע, אַ גרויסע, די שכינה רוהט אויף איהר. ווייזט אויס, זעהר אַנ'אַלטע?

2־טער בּטלן

זעהר אַנ'אַלטע. זקנים זאָגען, אַז זייערע זיידעס האָבּען נישט געדענקט, ווען מ'האָט זי געבּויט.

דער אורח

דערזעהט די מצבה

און וואָס איז דאָס? (געהט צו, לייענט) „פּה נקברו הקדושים והטהורים, חתן וכלה, שנהרגו על קדוש השם, שנת ת"ח". אַ חתן מיט אַ כּלה גע'הרג'עטע אויף קדוש השם?

2־טער בּטלן

אַז דער צורר חמעליוק, ימח שמו, איז אָנגעפֿאַלען מיט זיינע קאָזאַקען אויפ'ן שטאָט און האָט אויסגעקוילעט אַ העלפֿט יודען, האָט ער גע'הרג'עט אַ חתן מיט אַ כּלה, בּשעת מען האָט זיי געפֿיהרט צו דער חופּה. מען האָט זיי מקבר געווען דאָ אויפ'ן אָרט, וואו מ'האָט זיי גע'הרג'עט, בּיידען אין איין קבר, און פֿון דעמאָלט אָן רופֿט מען איהם דער „הייליגער קבר'ל". (שטיל, ווי אַ געהיימניש) יעדען מאָל, בּשעת דער רב איז מסדר קדושין, הערט ער זיפֿצען פֿון קבר'ל... און בּיי אונז איז פֿון לאַנג אָן אַ מנהג, אַז נאָך דער חופּה געהט מען טאַנצען אַרום

קבר׳ל, משמח זיין די בעגראָבענע חתן און כלה...

דער אורח

אַ פיינער מנהג!

(פון סנדר׳ס הויף געחט אַרויס מאיר, געהט צו)

מאיר

מיט היץ

איז עס אַנ׳אָרים-מאָלצייט! זינט איך שטעה אויף די פיס, האָב איך אַזאַ אָרים־מאָלצייט נישט געזעהן!

דער אורח

קיין חידוש נישט, סנדר גיט אויס זיין בת־יחידה...

מאיר

מיט התלהבות

מ׳טיילט יעדערן צו שטיק פיש, נאָכדעם צו שטיק געבראָטענס, און נאָך צימעס! און פאַר דער סעודה האָט מען געטיילט בראָנפען און לעקעך! דאָס דאַרף דאָך אָבקאָסטען מיליאָסען געלד, נישט צו משער זיין!

2־טער בטלן

סנדר ווייס וואָס ער טהוט. אַז מ׳איז נישט יוצא פאַר איין געררופענעם אורח, איז נישטאָ קיין גרויסע אחריות. וועט ער זיך בלאָזען! אָבער אַז מ׳איז נישט יוצא פאַר אָרימעלייט, איז טאַקע אַ גרויסע סכנה... מ׳קאָן דאָך קיינמאָל נישט וויסען, ווער עס געפינט זיך אין די בגדים פון אַנ׳אָרימאַן. אפשר אַ בעטלער און אפשר גאָר אַנדערש ווער. אַ נסתר, אַ ל־ו׳ניק...

מאיר

פאַרוואָס נישט אליהו הנביא? ער ווייזט זיך דאָך אַלעמאָל אין געשטאַלט פון אַנ׳אביון.

דער אורח

אָבּגעהיט דאַרף מען זיין נישט נאָר מיט אָרימעלייט. ווע־גען קיין מענשען קאָן מען נישט וויסען, ווער ער איז, ווער ער איז געווען אין פריהערדיגען גלגול און צוליב וואָס ער איז גע־קומען אויף דער וועלט.

(פון געסעל לינקס געהט אַרויס דער משולח מיט'ן זאַק אויף די פּלייצעס)

מאיר

דערזעהענדיג דעם משולח, געהט־צו צו איהם

שלום־עליכם. איהר זייט ווידער געקומען צו אונז?

דער משולח

מען האָט מיך ווידער געשיקט אַהער.

מאיר.

איהר זייט געקומען אין אַ גוטער צייט, צו אַ גביר'ישער חתונה.

דער משולח

וועגען דער חתונה רעדט מען אין דער גאַנצער געגענט.

מאיר

איהר האָט אפשר געטראָפען וואו אין וועג די מחותנים? זיי האָבען פערשפּעטיגט.

דער משולח

דער חתן וועט קומען בעצייטענס.

געהט צום קלויז, דער אורח, 2־טער בטלן און מאיר געהען אין הויף. הינטער די טישען בעווייזט זיך לאה אין חתונה־קליידער, דרעהט זיך טאַנצענדיג מיט איינע נאָך די אַנדערע פון די אַלטע אָרימע יודענעס. אַנדערע אָרימע ציהען זיך צו איהר. די וואָס האָבען געענדיגט טאַנצען געהען אַרויס אויפ'ן פּלאַץ, מאַכען רעדלעך.

אַ יוּדענע מיט אַ קינד

קאָנטעט

איך האָב געטאַנצט מיט דער כלה.

אַ הינקעדיגע

איך אויך. האָב זי אַרומגענומען און געטאַנצט. כִי, כִי!

דער האָרבאַטער

וואָס טאַנצט עפּעס די כלה נאָר מיט ווייבער? איך וואָלט אויך וועלען אַרומנעהמען זי און דרעהען זיך מיט איהר, כע, כֿע, כֿע!

עטליכֿע אָרימעלייט

כע, כֿע, כֿע!

עס געהען אַרויס פֿון שטוב אויפ'ן גאַניק פֿראַדע, גיטל, בתיה.

פֿראַדע

אומרוהיג

וועה איז מיר! לאה'לע טאַנצט נאָך אַלץ מיט די אָרימע־לייט. ביי איהר וועט זיך דער קאָפּ פערדרעהען. טעכטערלעך, ברענגט זי צו פיהרען אַהער.

זעצט זיך אויף אַ בענקעל. גיטל און בתיה געהען צו לאה'ן

גיטל

גענוג, לאה'לע, צו טאַנצען. קום.

בתיה

דיר וועט זיך דאָס קעפּעלע פּערדרעהען.

זי און גיטל בעהמען אָן לאה'ן פאר די הענד און ווילען זי אָבפיהרען

די אָרימע ווייבער

רינגלען ארום לאה'ן מיט אַ בעטענדיגען, וויינענדיגען געשריי

—זי האָט נאָך מיט מיר נישט געטאַנצט! מיט וואָס בין

איך ערגער פאַר אַנ'אַנדערער?

—אַ גאַנצע שעה ווי איך וואַרט, זי זאָל מיט מיר טאַנצען!

—לאָזט מיך. נאָך עלקע'ן דאַרף איך מיט איהר טאַנצען.

—מיט דער הינקעדיקער יחנה האָט זי זיך געדרעהט אפשר צעהן מאָל, און מיט מיר אפילו איין מאָל נישט! איך האָב צו גאָרנישט קיין מזל!

מאיר געהט אַרויס פון הויף. שטעלט זיך אויף בענקעל

מאיר

אויפ'ן קול מיט אַ געזאַנג, ווי אַ מארשעלאָק

האָט געלאָזט בעטען דער מחותן דער גביר
אַלעמען קומען אין שפייכלער צום טהיר!
ס'וועט טיילען נדבות ר' סענדער אַליין
צו צעהן גראָשען פאַר יעדער פאַרשוין!

די אָרימעלייט

לויפען געאיילט, שטופענדיג איינער דעם אנדערן, אין הויף, שרייען אויפגערעגט

צעהן גראָשען!! צעהן גראָשען!!

דער פּלאַץ ווערט פוסט. עס בלייבען נאָר לאה, גיטל, בתיה און אַ בלינד-ליכע אַלטע

די בלינדליכע אַלטע

כאַפּט אָן לאה'ן

איך דאַרף נישט די נדבה, נאָר טאַנץ מיט מיר. כאָטש איין מאָל דרעה זיך אַרום מיט מיר. שוין פערציג יאָהר, ווי איך האָב נישט געטאַנצט! אוי, האָב איך געטאַנצט אין דער יוגענד, האָב איך געטאַנצט! (לאה נעהמט אַרום די אַלטע, דרעהט זיך מיט איהר. די אַלטע לאָזט זי נישט אָב, בעט) נאָך! נאָך! (זיי דרעהען זיך, די אַלטע מיט אַ פערכאַפּטען אָטעם, היסטעריש) נאָך!... נאָך!...

גיטל פירט אָב די אַלטע מיט געוואַלד אין הויף, קערהט זיך אום און צוזאַמען מיט בתיה'ן פיהרען זיי אָב לאה'ן צום גאַניק, זעצען אויף אַ בענקעל, די שאַרווערס און דינער נעהמען צו די טישען, שליסען-צו טויער.

פֿראַדע

ביזט בלייך ווי אַ טוך, לאה׳לע. האָסט זיך פערמאַטערט?

לאה

מיט געשלאָסענע אויגען, אַ פֿערוואָרפֿענעם קאָפּ, רעדט ווי אין חלום:

זיי האָבען מיך אַרומגענומען, אַרומגערינגעלט, געדריקט זיך צו מיר, געצויגען זיך צו מיר מיט זייערע קאַלטע טרוקענע פינגער... דער קאָפּ האָט זיך געדרעהט, דאָס האַרץ האָט גע־חלש׳ט... נאָכדעם האָט מיך עמיצער אויפגעהויבען אין דער לופ־טען זוך אַוועקגעטראָגען וויית־וויית...

בתיה

דערשראָקען

לאה׳לע! זעה, ווי זיי האָבען צוקנייטשט און פערפלעקט דיין קלייד! וואָס וועסטו איצט טהון!

לאה

ווי פריהער

אַז מ׳לאָזט די כלה אַליין פאַר דער חופה, קומען רוחות און טראָגען זי אַוועק...

פֿראַדע

דערשראָקען

וואָס פאַר אַ ווערטער רעדסטו, לאה׳לע! די שוואַרצע טאָר מען נישט דערמאָנען מיט זייער נאָמען. זיי זיצען זיך בעהאַל־טען און פערגראָבען אין אַלע ווינקעלעך, אין אַלע לעכעלעך, אין אַלע שפעלטעלעך. אַלץ זעהען זיי, אַלץ הערען זיי און וואַרטען נאָר, מ׳זאָל זיי אָנרופען מיט זייער טרפה׳נעם נאָמען, שפרינגען זיי באַלד אַרויס און וואַרפען זיך אָן אויף אַ מענשען. טפו! טפו! טפו!

לאה

(עפענט די אויגען)

זיי זענען נישט קיין בייזע...

פראַדע

גלויבען זיי טאָר מען אויך נישט. אז מ'גלויבט אַ נישט־נוטען, ווערט ער צולאָזען און הויבט אָן שטיפען...

לאה

(זעהר זיכער)

באָבינקע! אונז רינגלען אַרום נישט בייזע רוחות, נאָר נשמות פון מענשען, וואָס זענען געשטאָרבען פאַר דער צייט. אָט זיי קוקען זיך דאָס צו און הערען זיך צו צו אַלץ, וואָס מיר טהון און ריידען...

פראַדע

גאָט איז מיט דיר, טאָכטערל! וואָס רעדסטו! נשמות? וועלכע נשמות? ריינע כשר'ע נשמות פליהען אַרויף אויפ'ן הימעל, רוהען אין ליכטיגען גן־עדן...

לאה

ניין, באָבעניו, זיי זענען מיט אונז! (מיט אַנ'אַנדער טאָן) באָבע! אַ מענש ווערט דאָך געבאָרען אויף אַ גרויסען לאַנגען לעבען. און אַז ער שטאַרבט פאַר דער צייט, וואו קומט אַהין זיין נישט דערלעבטער לעבען? זיין פרייד און זיין לייד? זיינע געדאַנקען, וואָס ער האָט קיין צייט געהאַט צו טראַכטען, זיינע מעשים, וואָס ער האָט קיין צייט געהאַט צו טהון? וואו קומען אַהין די קינדער, וועלכע ער האָט קיין צייט געהאַט צו האָבען? וואו קומט דאָס אַלץ אַהין? וואו? (פערטראַכט) האָט געלעבט אַ בחור, געווען איז ביי איהם אַ הויכע נשמה און טיפע געדאַנקען. אַ לאַנגער לעבען איז געווען פאַר איהם... און מיט אַמאָל, אין איין רגע האָט זיך איבערגעריסען זיין לעבען, און עס זענען

געקומען פרעמדע מענשען און האָבען איהם מקבר געווען אין אַ פרעמדער ערד. (מיט פערצווייפלונג) וואו־זשע איז אַהינגעקומען דיין איבעריגער לעבען? זיינע רייד, וואָס זענען ענטשוויגען געוואָרען, זיינע תפילות, וואָס זענען איבערגעריסען געוואָרען?... באָבע, אַ ליכט, אַז זי ווערט פערלאָשען, צינדט מען זי ווידער אָן און די ברענט ווייטער ביז זי ברענט אויס ביז'ן סוף. ווי־זשע קאָן פערלאָשען ווערען אויף אייביג אַ נישט-אויסגעבּרענטע ליכט פון לעבען? ווי קאָן דאָס זיין?

פראַדע

שאָקעלט מיט'ן קאָפּ

מ'טאָר נישט, טאָכטערל, טראַכטען וועגען אַזעלכע זאַכען! דער אויבערשטער ווייס וואָס ער טהוט. און מיר זענען בלינדע, מיר ווייסען גאָרנישט.

עס געהט צו צומבעמערקט דער משולח און שטעלט זיך אָב נישט ווייט הינטער די ריידענדיגע.

לאה

נישט הערענדיג זי, זיכער

ניין, באָבעניו, אַ מענשענס לעבען געהט נישט פערפאַלען. אַז עמיצער שטאַרבט פאַר דער צייט, קעהרט זיך זיין נשמה אום אויף דער וועלט, כדי צו דערלעבען די איבעריגע יאָהרען, צו פערענדיגען די נישט־געטונענע מעשים, דורכפיהלען די נישט-איבערגעלעבטע פריידען און ליידען. (פויזע) באָבע! איהר האָט דערצעהלט, אַז אום האַלבע נאַכט קומען אין שוהל מתים דאַווענען. דאָס קומען זיי פערענדיגען די תפילות, וואָס זיי האָבען קיין צייט געהאַט אויסצוזאָגען. (פויזע) מיין מאַמע איז געשטאָרבען אין דער יוגענד, האָט קיין צייט געהאַט איבערלעבען וואָס איהר איז בעשערט געווען. וועל איך היינט געהן אויפ'ן בית-עילם און וועל זי בעטען, זי זאָל קומען און צוזאַמען מיט'ן טאַטען פיהרען מיך אונטער דער חופה. און זי וועט קומען און וועט נאָכדעם טאַנצען מיט מיר... און אַזוי איז מיט אַלע נשמות.

וואָס זענען פאַר דער צייט אַוועק פון דער וועלט. זיי זענען צווישען אונז, נאָר מיר זעהען זיי נישט, מיר פיהלען זיי נישט... (שטיל) באָבעניו, אַז מ׳זאָל שטאַרק וועלען, קאָן מען זיי זעהען און הערען זייער קול און פערשטעהן וואָס זיי טראַכטען... איך ווייס... (פויזע. ווייזט אויפ׳ן קבר׳ל) אָט דער הייליגער קבר׳ל, איך געדענק איהם פון קינדווייז, איך קען די חתן־כלה, וואָס זענען דאָרט בעגראָבען. איך האָב זיי פיל מאָל געזעהן אין חלום און אויפ׳ן וואָהר, און זיי זענען מיר נאָהנט, ווי אייגענע... (פערטראַכט) יונגע און שענע זענען זיי געגאַנגען צו דער חופה, פאַר זיי איז געווען אַ לאַנגער לעבען, אַ שענער לעבען. מיט אַמאָל זענען אָנגעלאָפען בייזע מענשען מיט העק—און די חתן־כלה זענען געפאַלען טויטע. מ׳האָט זיי ביידען בעגראָבען אין איין קבר, זיי זאָלען בלייבען אויף אייביג נישט צושיידט. און ביי יעדער חתונה, אַז מ׳טאַנצט אַרום זייער קבר, געהען זיי אַרויס און נעהמען אַ טייל אין דער פרייד פון חתן־כלה... (הויבט זיך אויף און געהט צום קבר׳ל. פראַדע, גיטל און בתיה געהען איהר נאָך. שפרייט אויס די הענד. הויך) הייליגע חתן־כלה! איך פערבעט אייך צו מיר אויף חתונה! קומט און שטעלט זיך נעבען מיר אונטער דער חופה!

עס דערהערט זיך אַ פרעהליכער כלי־זמר־מאַרש. לאה שרייט אויס פון שרעק און פאַלט שיער נישט.

גיטל

הצלט זי אונטער

וואָס האָסטו זיך דערשראָקען. דאָס איז מסתמא געקומען דער חתן, האָט מען איהם ביים אַריינפאָהר אין שטעדטעל בעגעגענט מיט מוזיק.

בתיה

אויפגערעגט

איך וועל לויפען שטילערהייד אָנקוקען איהם.

גיטל

איך אויך. נאָכדעם וועלען מיר קומען זאָגען דיר, אַ וועלי

כּער ער איז, ווילסטו!

לאה

שאָקעלט מיט'ן קאָפּ

ניין.

בתיה

די שעמט זיך! שעם זיך נישט, נאַרעלע, מיר וועלען קיי־נעם נישט אויסזאָגען.

געהען געשווינד אַוועק. לאה און פראַדע קעהרען זיך אום צום גאַניק

פראַדע

אַ כלה בעט אַלעמאָל די חבר'טעס, זיי זאָלען געהן שטי־לערהייד אָנקוקען דעם חתן און קומען זאָגען איהר, אַ וועלכער ער איז, אַ ווייסינקער, צי אַ שוואַרצינקער.

דער משולח

געהט צו נעהנטער

כלה!

לאה

גיט אַ ציטער, קעהרט זיך אום

וואָס ווילט איהר?

קוקט אויפמערקזאַם אויף איהם

דער משולח

נשמות פון געשטאָרבענע קעהרען זיך אום אויף דער וועלט, אָבער נישט ווי רוחות אָהן אַ גוף. פאַראַהן נשמות, וואָס געהען דורך עטליכע גופים, ביז זיי דערגרייכען זייער אויסלייטע־רונג. (לאה הערט איהם צו מיט אַלץ שטאַרקערער אויפמערקזאַמקייט) זינדיגע נשמות ווערען מגולגל אין חיות, אין עופות, אין פיש, אפילו אין צמחים, און זיי קאָנען זיך אַליין נישט אויסלייטערן און זיי

וואַרטען ביז אַ צדיק וועט זיי בעפרייען און מתקן זיין. און עס זענען דאָ נשמות, וואָס קומען אַריין אין אַ ניי־געבאָרענעם גוף און לייטערן זיך אַליין אויס, מיט די אייגענע מעשים...

לאה

ציטערנדיג

רעדט! רעדט ווייטער!

דער משולח

און עס זענען דאָ פערוואָגעלטע נשמות, וואָס געפינען זיך קיין רוה נישט און זיי דרינגען אַריין אין אַ פרעמדען לעבע-דיגען גוף, ווי אַ „דיבוק", און דורך דעם דערגרייכען זיי זייער צויסלייטערונג...

ער פערשווינדט. לאה בלייבט איבערראַשט. עס געהט אַרויס פון שטוב סנדר

סנדר

וואָס זיצסטו דאָ, טאָכטערל?

פראַדע

זי האָט משמח געווען די אָרימעלייט פון אָרים-מאַלצייט, געטאַנצט מיט זיי, האָט זי זיך פערמאַטערט און רוהט אָב.

סנדר

אָ! די אָרימעלייט משמח געווען—דאָס איז אַ גרויסע מצוה! (קוקט צום הימעל) שוין שפעט. די מחותנים מיט'ן חתן זענען שוין געקומען. זייט איהר גרייט?

פראַדע

זי דאַרף נאָך געהן אויפ'ן הייליגען אָרט...

סנדר

געה, טאָכטערל, געה, צו דער מאַמען אויפ'ן קבר. (זיפצט)

ווײַן זיך אויס דאָרטען און פערבעט די מאַמען אויף חתונה. זאָג איהר, אַז איך וויל מיט איהר אינאיינעם פיהרען צו דער חופּה אונזער בת־יחידה... זאָג איהר, אַז איך האָב מקיים געווען זײַן, וועגען וואָס זי האָט מיך געבעטען פאַר׳ן טויט. דעם גאַנצען לעבען האָב איך אָפּגעגעבען נאָר דיר, האָב דיך אויסגעהאָדע-וועט, געמאַכט פאַר אַ כשר׳ע יודישע טאָכטער. און איצטער גיב איך דיך אויס פאַר אַ בחור אַ וואויל-לערנער, אַ ירא-שמים און אַ מיוחס...

פּישט אָב די טרעהרען און מיט אַ׳ראָפּגעלאָזענעם קאָפּ קעהרט זיך אום אין שטוב. פּויזע.

באָבעניו, אויפ׳ן בית-עולם מעג איך רופען אוי׳ך .התונת אַנדערע, אַ הוץ דער מאַמען?

פּראַדע

נאָר די נאָהנטע קרובים. וועסט רופען דעם זיידען ר׳ אפרים׳ען, די מוהמע מירעלע.

לאה

איך וואָלט וועלען רופען איינעם... נישט אַ קרוב.

פּראַדע

מ׳טאָר נישט, טאָכטערל. אויב דו וועסט רופען אַ פרעמ-דען, וועלען די איבעריגע מתים פעראיבעל האָבען און זיי קאָ-נען בייז טהון...

לאה

נישט קיין פרעמדער... ער איז געווען ביי אונז ווי אַ בני-אייגענער...

פּראַדע

שטיל, דערשראָקען

אַ... טאָכטער׳ל, איך האָב מורא!... מ׳זאָגט, ער איז גע-

שטאַרבען מיט אַ מאוס'ען טויט... (לאה ווייגט שטיל) נו, ווייִן נישט, ווייִן נישט. רוף איהם. איך נעהם אויף זיך דעם חטא... (דער־מאָהנט זיך) אָבער איך ווייס דאָך נישט, וואו זיין קבר איז, און פרעגען איז נישט פּאַסיג.

לאה

איך ווייס, וואו ער איז.

פראַדע

פערוואונדערט

פון וואַנען ווייסטו?

לאה

איך האָב געזעהן אין חלום זיין קבר. (מאַכט־צו די אויגען, פערטראַכט) און איהם האָב איך אויך געזעהן. און ער האָט מיר דערצעהלט, וואָס מיט איהם טהוט זיך... און האָט געבעטען, איך זאָל איהם רופען אויף התונה.

עס קומען צו לויפען גיטל און בתיה

גיטל, בתיה

צוזאַמען אויפגערעגט

מיר האָבען איהם געזעהן! מיר האָבען איהם געזעהן.

לאה

ערשיטערט

וועמען? וועמען האָט איהר געזעהן?

גיטל

דעם חתן! ער איז אַ שוואַרצינקער, אַ שוואַרצינקער!

בתיה

ניין, אַ ווייסינקער! ניין, אַ ווייסינקער!

גיטל

קום, מיר וועלען איהם נאָכאַמאָל אָנקוקען!

געהען געשווינד אַוועק

לאה

שטעהט אויף

באָבע! קומט אויפ'ן בית-עולם.

פראַדע

טרויעריג

קום, טאָכטערל, אָך-אָך-אָך!

לאה נעהמט אַ שוואַרצען שאַל אויף די פלייצעס און געהט מיט פראַדע'ן אין געסעל רעכטס. אַ ווילע שטעהט די סצענע פוסט. עס הערט זיך מוזיק שפּילען. פון געסעל לינקס געהען אַרויס נחמן, ר' מענדל און מנשה, אַ קליינער, דאַרער בחור'ל, אַ דערשראָקענער מיט גרויסע פערוואונדערטע אויגען; נאָך זיי מחותנים, מחותנת'טעס, אָנגעטהון יום־טוב'דיג. זיי אַנטקעגען געהט אַרויס סנדר.

סנדר

דערלאַנגט דל האַנד נחמנ'ען

שלום עליכם, מחותן. ברוך הבא! (קושען זיך. סנדר גיט שלום מנשה'ן. קושט זיך מיט איהם. גיט שלום די איבעריגע) ווי איז געווען דער וועג, מחותן?

נחמן

מיר האָבען געהאַט זעהר אַ שווערען און ביטערען וועג! מיר זענען אַראָב פון שליאַך און אַ לאַנגע צייט געבלאָנדזשעט אין פעלד, נאָכדעם זענען מיר פערקראָכען אין אַ זומפ און שיער דאָרט נישט איינגעזונקען געוואָרען, קוים אַרויסגעקראָכען. מיר איז שוין אַריינגעפאַלען אַ מחשבה, אַז די נישט-גוטע, רחמנא לצלן, האָבען זיך דאָ אַריינגעמישט און לאָזען אונז נישט פאָה־

רען... נאָר, ווי די מעשה איז, אַ דאַנק גאָט, געקומען אין דער צייט.

סנדר

איהר זייט אודאי מיד פון וועג. איהר ווילט מסתמא אָבּרוהען

נחמן

קיין צייט נישטאָ אָבּצורוהען. מיר האָבּען נאָך פיל צו ריידען וועגען אונזערע התחיבותן, וועגען איינלעגען דעם נדן, מתנות, רח״ש וכל״ז.

סנדר

אדרבּה!

ער נעהמט איהם אָרום און זיי הויבען אָן אומגעהן הין און צוריק איבער׳ן פלאַץ און ריידען שטיל

ר׳ מענדל

צו מנשה׳ן

געדענק-זשע, ביים טיש דאַרפסטו זיצען שטיל, נישט ריהרען זיך פון אָרט, און האַלטען אַראָבּגעלאָזען די אויגען... און בּאַלד נאָך דער חופּה-וועטשערע, ווי נאָר דער בּדחן וועט אויסרופען: „דער חתן וועט זאָגען די דרשה!״ זאָלסטו גלייך אויפשטעהן, שטעלען זיך אויפ׳ן בּענקעל און זאָלסט אָנהויבּען זאָגען אויפ׳ן קול, מיט אַ נגון. וואָס העכער דו וועסט שרייען, איז אַלץ בּעסער. און שעם זיך נישט! הערסט?

מנשה

מעלאַניש

איך הער... (שטיל) רבּי, איך האָב מורא...

ר׳ מענדל

דערשראָקען

וואָס האָסטו מורא? האָסט אפשר פערגעסען די דרשה?

מנשה

די דרשה געדענק איך...

ר׳ מענדל

וואָס-זשע דען האָסטו מורא?...

מנשה

מיט אַ שטאַרקען צער

איך ווייס נישט... ווי נאָר מיר זענען אַרויסגעפאָהרען פון דער היים, איז אויף מיר אָנגעפאַלען אַ שטאַרקער פחד: מיר זענען פרעמד די ערטער, וואו מיר זענען דורכגעפאָהרען, איך האָב קיינמאָל נישט געזעהן אַזוי פיל פרעמדע מענשען... מיך נעהמט אָן אַ שרעק, אַז זיי קוקען אויף מיר... איך האָב מורא פאַר זייערע אויגען... (ציטערט) רבי! פאַר קיין זאַך ציטער איך נישט אַזוי, ווי פאַר דעם בליק פון פרעמדע אויגען!

ר׳ מענדל

איך וועל דיר אָבשפּרעכען עין-הרע.

מנשה

רבי! איך וואָלט וועלען בלייבען אַליין, פערבאָרגען זיך ערגעץ אין אַ ווינקעל, און דאָ ריינגלען מיך אַרום פון אַלע זייטען פרעמדע מענשען, איך דאַרף מיט זיי ריידען, ענטפערן זיי... ווי מ׳וואָלט מיך פיהרען צו דער תליה! (מיט אַ מיסטישער שרעק) רבי! און מעהר פאַר אַלץ פורכט איך זיך פאַר איהר... פאַר דער בתולה!...

ר׳ מענדל

טהו אָן אויף זיך אַ כח! זיי מנצח די שרעק, אַ נישט— וועסטו די דרשה, חלילה, פערגעסען... קום, מיר וועלען אַריינגעהן אין אכסניה, וועסטו זיך נאָך אַמאָל איבער׳חזר׳ן.

(זיי געהען)

מנשה

דערזעהט פאַר זיך דעם הייליגען קבר'ל, חערט פערציטערט, לאָזט ר' מענדלען פאַר'ן האַנד

רבי! וואָס איז דאָס? אַ קבר אין מיטען גאַס!!

שטעלען זיך אָב. לייענען שווייגענדיג די מצבה. שטעהען אַ ווײלע און געהען מיט אראָבגעלאָזענע קעפּ אין געסעל לינקס. סנדר, נחמן און די מחותנים געהען אריין אין הויז. פון סנדר'ס הויף געהען ארויס איינע נאָך די אנדערע אָרימעלייט, מיט די טאָרבעס אויף די פּלייצעס, מיט שטעקענס אין די הענד, געהען דורך שטיל און טרויעריג דעם פּלאַץ און פערשווינדען אין געסעל לינקס. איניגע שטעלען זיך אָב אויף אַ רגע.

אַ הויכע בלאַסע ווייבעל

אָט איז דער אָרים-מאָלצייט אויך פאַרביי, גלייך ווי נישט געוועזען...

אַ הינקעדיגע זקנה

געזאָגט, אַז מ'וועט געבען צו אַ טעלער יויך, און מ'האָט נישט געגעבען.

אַ האָרבאַטע

חלה געגעבען צו קליינע המוציא'לעך...

אַנ'אָרימאַן אויף קוליעס

אַזאַ גביר! קראַנק איז ער געוועזן צו געבען צו גאַנצע פולקעס יעדערן?!

אַ הויכע בלאַסע ווייבעל

געמעגט געבען צו שטיקעלעך עוף. ניש'קשה. פאַר די גביר'ישע אורחים האָט מען אָנגעגרייט אי הינער, אי גענז, אי געשטאָפּטע ענדיקעס...

אַ בלינדליכע זקנה

צלך איינס... נאָכ'ן טויט וועט אַלץ אָנקומען די ווערים.

אַך-אַך-אָך!

געהען לאַנגזאַם אַוועק. די סצענע שטעהט אַ ווײַלע פוסט. דער משולח געהט לאַנגזאַם דורך איבער דער סצענע, געהט אַריין אין שוהל. עס ווערט פינסטערליך. די קרעמער שליסען די קראָמען, געהען אַוועק. אין קלויז און בײַ סנדר'ן אין הויז צינדט זיך אָן פייער. אויפ'ן גאַניק געהען צוריק סנדר, גיטל און בתיה, קוקען זיך אום.

סנדר

אומרוהיג

וואו איז לאה? וואו איז די אַלטע? פאַרוואָס קומען זיי נישט אַזוי לאַנג פון הייליגע, אָרט? צי האָט זיך מיט זיי, חס ושלום, עפּעס נישט געטראָפען.

גיטל, בתיה

מיר וועלען געהן זיי אַנטקעגען.

פון געסעל רעכטס געהען געאײַלט אַרויס פרַאדע און לאה

פרַאדע

גיכער, ג׳כער, טאָכטערל! אַי, ווי מיר האָבען פערשפּע־טיגט!... נאָך וואָס האָב איך דיך געדאַרפט פאָלגען! איך ציטער, עס זאָל נישט טרעפען עפּעס אַנ׳אומגליק, חס ושלום.

סנדר

נו! אָט זענען זיי! וואָס האָט איהר אַזוי פערשפּעטיגט?

פון שטוב געהען אַרויס ווייבער

ווייבער

פיהרט די כלה ליכט בענשען!

זיי פיהרען אַריין לאה'ן אין שטוב

פרַאדע

שטיל צו גיטל און בתיה'ן

די איז געפאַלען חלשות. קוים אָבגעמינטערט זי! איך צי־

טער נאָך...

בתיה

די פּאַסט דאָך, האָט איהר פער'חלש'ט דאָס האַרץ.

גיטל

זי האָט שטאַרק געוויינט אויף דער מאַמעס קבר!

פראַדע

מאַכט מיט'ן האַנד

פרעג בעסער נישט, וואָס דאָרטען האָט זיך געטהון! איך ציטער!

מ'גרייט־צו נעבען טהיר אַ שטוהל, מ'פיהרט אַרויס לאה'ן און מ'בעזעצט זי. עס שפּילט מוזיק. פון געסעל לינקס געהען אַרויס נחמן, מנשה, ר' מענדל די מחותנים. מנשה טראָגט אין ביידע הענד אַ דעק־טוך און געהט צו לאה'ן אַרויפוואַרפען איהר אויפ'ן פּנים. פון קלויז געהט אַרויס דער משלח.

לאה

רייסט אַראָב דעם דעק־טוך, שפּרינגט אויף פון אָרט, שטויסט אָב מנשה'ן און שרייט אויס

נישט דו ביזט מיין חתן!!

עס הערט אַ שטאַרקער טומעל. אַלע רינגלען אַרום לאה'ן.

סנדר

ערשיטערט

טאָכטערל! טאָכטערל! לאה! וואָס איז מיט דיר?!

לאה

רייסט זיך אַרויס, לויפט־צו צום קבר'ל, שפּרייט אויס די הענד

הייליגע חתן-כלה, בעשיצט מיך, ראַטעוועט מיך! קהי פאַלט. מ'לויפט־צו צו איהר, מ'הויבט זי אויף. זי קוקט זיך ווילד אַרום און שרייט נישט מיט איהר קול, נאָר מיט אַ מאַנסבילשען) אַ-אַ! איהר האָט מיך מקבר

געווען! און איך האָב מיך אומגעקעהרט צו מיין בעשערטער און וועל נישט אָװעקגעהן פון איהר! (נחמן געהט־צו צו לאה׳ן, זי שרייט איהם אויס גלייך אין פנים) חאָמעליוק!!

נחמן

פערציטערט

זי איז משוגע געוואָרען.

דער משולח

אין דער כלה איז אַריין אַ דיבוק.

אַ שטאַרקער טומעל.

(פֿאָרהאַנג)

דריטער אקט.

אין מיראָפּאָליע. ביי ר' עזריאל'קע מיראָפּאָליער אין הויז. א גרויסער חדר
רעכטס א טהיר אין די אינעווייניגסטע חדרים. אין מיטען דער פֿאָדער־
שטער וואנט א טהיר פֿין גאס. ביי ביידע זייטען טהיר שוהל־בענק.
אין וואנט פֿענסטער. לינקס, כמעט אין דער גאנצער לענג פון וואנט, א
ברייטער טיש, בעדעקט מיט א ווייסען טישטוך. אויפ'ן טיש בערגלעך אָנ־
געשניטענע חלה אויף המוציא. אויבען־אָן א פּאָטעל. אין דער רעכטער
וואנט, נאָך דער אינעווייניגסטער טהיר, א קליינער אָרון־קודש מיט אַנ־
עמוד. אנטקעגען זיי נישט קיין גרויסער טיש, א קאנאפּע, עטליכע
שטוהלען.

שבת צו נאכטס. באלד נאָך מעריב. אין חדר זענען חסידים. דער גבאי
מיכאל שטעהט ביים טיש און לעגט פֿונאנדער די בערגלעך חלה. נעבען
אָרון־קודש זיצט דער משולח. איהם רינגעלט ארום אַנ'עדה חסידים. עטלי־
כע חסידים זיצען בעזונדער, קוקען אריין אין ספרים. ערשטער און צווייּ־
טער חסידים שטעהען אין מיטען חדר ביים קליינעם טיש. פֿון די אי־
נעווייניגסטע חדרים הערט זיך א שטילער געזאנג: „גאָט פֿון אברהם, פֿון
יצחק, און פֿון יעקב".

1־טער חסיד

דער אורח דערצעהלט עפּעס זעהר וואונדערליכע מעשיות...
עס נעהמט אָן אַ פּחד. איך האָב מורא זיי צו הערען...

2־טער חסיד

וואָסין

1-טער חסיד

אין זיי זענען דאָ טיפע רמזים, נישט צו פערשטעהן... אין זיי מוז זיין עפעס פון דעם בראַסלאָווערס שיטה..., ווער ווייס...

2-טער חסיד

עלטערע חסידים הערען, מסתמא איז נישטאָ קיין חשש.

געהען צום רעדעל אַרום דעם משולח.

3-טער חסיד

דערצעהלט נאָך עפעס!

דער משולח

שפעט. די צייט איז קורץ.

4-טער חסיד

ניש'קשה. דער רבי וועט נאָך נישט באַלד אַרויסגעהן.

דער משולח

דערצעהלט

אין עק וועלט איז דאָ אַ הויכער באַרג, און אויף דעם באַרג ליגט אַ גרויסער שטיין, און פון דעם שטיין שלאָגט אַ לויטערער קוואַל. און אויף דעם אַנדער עק וועלט געפינט זיך דאָס האַרץ פון דער וועלט, ווארום יעדע זאַך אין דער וועלט האָט איהר האַרץ און די וועלט אינגאַנצען האָט איין גרויסע האַרץ. און דאָס האַרץ פון דער וועלט לאָזט נישט אַראָב איהר בליק פון לויטערן קוואַל און קאָן זיך אויף איהם זאַט נישט אָנקוקען, און עס בענקט און גלוסט און ציהט זיך דורשטיג צום לויטערן קוואַל, נאָר עס קאָן דעם קלענסטען טראָט צו איהם נישט מאַכען. ווארום ווי דאָס האַרץ ריהרט זיך נאָר פון אָרט, פאַרלירט עס פון די אויגען דעם שפיץ באַרג מיט דעם לויטערן קוואַל, און אַז דאָס האַרץ פון דער וועלט זעהט נישט דעם לויטערן קוואַל כאָטש איין רגע, פאַרלירט עס דעם חיות. און

צוגלייך מיט דעם הויבט אָן שטאַרבען די וועלט. און דער לויטערער קוואַל האָט נישט קיין אייגענע צייט און ער לעבט מיט דער צייט, וואָס דאָס האַרץ פון דער וועלט שענקט איהם. און דאָס האַרץ גיט איהם נאָר איין טאָג. און אַז דער טאָג פערגעהט, הויבט אָן דער לויטערער קוואַל זינגען צו דעם האַרץ פון דער וועלט. און דאָס האַרץ פון דער וועלט זינגט צום לויטערן קוואַל. און זייער געזאַנג פערשפרייט זיך איבער דער וועלט, און עס געהען אַרויס פונ'ם געזאַנג לייכטענדיגע פעדים און ציהען זיך צו די הערצער פון אַלע זאַכען אין דער וועלט און פון איין האַרץ צום אַנדערן... און עס איז פאַרהאַן אַ רעכטפאַרטיגער און לייטזעליגער מאַן, וואָס געהט אום איבער דער וועלט און קלויבט די ליכטיגע פעדים פון די הערצער און וועבט פון זיי צייט. און אַז ער וועבט אויס אַ גאַנצען טאָג, גיט ער איהם אָב דעם האַרץ פון דער וועלט, און דאָס האַרץ פון דער וועלט גיט עס אָב דעם לויטערן קוואַל. און ער לעבט נאָך אַ טאָג...

3־טער חסיד

דער רבי געהט!

אַלע ווערען ענטשוויגען, הויבען זיך אויף—פון טהיר רעכטס געהט אַרויס ר' עזריאל, אַ טיפער זקן אין אַ ווייטער זשופיצע און אין אַ שטריימעל.

ר' עזריאל

געהט לאַנגזאַם, מיד און פערטראַכט צום טיש, לאָזט זיך שווער אַראָב אין פאָטעל. מיכאל שטעלט זיך ביי זיין רעכטער האַנד, די חסידים זעצען זיך ארום טיש. די עלטערע זעצען זיך אויף די בענק, די יונגערע שטעהען הינטער זיי. מיכאל טיילט חלה די חסידים. ר' עזריאל הויבט אויף דעם קאָפּ, הויבט אָן שטיל מיט אַ ציטערדיגען קול זינגען

דא היא סעודתא דדוד מלכא משיחא.

אַלע ענטפערן, מאַכען המוציא, מ'הויבט אָן זינגען שטיל אַ נגון אָהן ווערטער, אַ טרויעריג־מיסטישען. פויזע. ר' עזריאל גיט אַ טיפען זיפץ, שפאַרט אונטער דעם קאָפּ מיטביידע הענד און זיצט אַ ווילע פערטיפט אין די געדאַנקען. עס הערשט אַנ'אימה'דיגע שטילקייט. ר' עזריאל הויב

אויף דעם קאָפּ און הויבט אָן שטיל מיט אַ ציטערדיגען קול

מ'דערצעהלט וועגען בעל שם הקדוש, זכותו יגן עלינו. (קליינע פויזע) אַמאָל זענען געקומען אין מעזשיבוזש דייטשלעך, קונצענמאַכער, וואָס ברעכען זיך אין די גאַסען; האָבען זיך איבערגעצויגען איבער'ן ברייט פון טייך אַ שטריק און איינער פון זיי איז געגאַנגען איבער'ן שטריק. איז מען זיך פון גאַנצען שטאָדט צונויפגעלאָפען צום טייך קוקען אויף דעם בייזוואונדער. איז דער בעל שם הקדוש אויך אַרויס צום טייך און איז געשטאַנען מיט אַלעמען און האָט אויך געקוקט אויף דעם מענשען, וואָס איז געגאַנגען איבער'ן שטריק. איז דאָס געווען פאַר די תלמידים אַ גרויסער וואונדער און זיי האָבען געפרעגט, וואָס דאָס בעדייט, וואָס ער איז געגאַנגען אָנקוקען די קונצען. האָט דער בעל שם הקדוש זיי געענטפערט: „איך בין געגאַנגען אָנקוקען און זעהן, ווי אַזוי אַ מענש געהט דאָס איבער אַ טיפען אָבגרונד. און איך האָב געקוקט און געטראַכט: ווען דער מענש וואָלט אַזוי פיל אַרבייטען איבער זיין נשמה, וויפיל ער האָט געאַרבייט אויפ'ן גוף, איבער וועלכע טיפע אָבגרונדען וואָלט זי געקאָנט אַריבערגעהן אויף דעם דינינקען שנירעלע פון לעבען!"

אַ טיפער זיפץ. פויזע. די חסידים קוקען זיך איבער מיט התפעלות.

1־טער חסיד

הזיך ווי די וועלט!

2־טער חסיד

פלאי פ'אים!

3־טער חסיד

שופרא דשופרא!

ר' עזריאל

שטיל צו מיכאל'ן, וואָס בויגט זיך אָן צו איהם

דאָ געפינט זיך אַ פרעמדער...

מיכאל

קוקט זיך אום

דאָס איז אַ משולח, ווייזט אויס, אַ בעל מקובל...

ר׳ עזריאל

מיט וואָס פאַר אַ שליחות איז ער געקומען אַהער?

מיכאַל

איך ווייס נישט. אפשר בעטען איהם אַרויסגעהן?

ר׳ עזריאל

חלילה. אדרבה, אַ נישט־היגען דאַרף מען אָבגעבען כבוד. דערלאַנג איהם אַ שטוהל. (מיכאל אַ ביסעל פערוואונדערט, דערלאַנגט דעם משולח אַ שטוהל. קיינער בעמערקט עס נישט. ר׳ עזריאל גיט אַ בליק אויף איי־נעם פון די חסידים, יענער זינגט אַ מיסטישען נגון אָהן ווערטער. פויזע. ר׳ עזריאל ווי פריהער) גאָטס וועלט איז גרויס און הייליג. דאָס היי־ליגסטע לאַנד אין דער וועלט איז ארץ ישראל. אין ארץ ישראל איז די הייליגסטע שטאָדט ירושלים, אין ירושלים איז דער היי־ליגסטער אָרט געווען דער בית המקדש און אין בית המקדש איז הייליגער פון אַלץ געווען דער קדשי קדשים. (קליינע פויזע) עס זענען דאָ אויף דער וועלט זיבעציג אומות. דאָס הייליגסטע צווישען זיי איז דאָס פאָלק ישראל. אין פאָלק ישראל איז היי־ליגער פון אַנדערע דער שבט לוי, אין שבט לוי זענען די היי־ליגסטע די כהנים. צווישען די כהנים איז דער הייליגסטער גע־וועזען דער כהן גדול. (קליינע פויזע) אין יאָהר זענען דאָ 354 טעג. צווישען זיי זענען הייליג ימים טובים. העכער פון זיי איז די הייליגקייט פון שבתים. צווישען שבתים איז דער הייליגסטער יום כפור, שבת שבתון. (קליינע פויזע) עס זענען דאָ אין דער וועלט זיבעציג לשונות. דער הייליגסטער איז לשון הקודש. היי־ליגער פאַר אַלץ איז אויף דעם לשון די הייליגע תורה, אין דער תורה איז דאָס הייליגסטע די עשרת הדברות, אין די עשרת

הדברות איז הייליגער פון אַלע ווערטער דער שם הויה. (קליינע פויזע) און איין מאָל אין יאָהר, אין אַ בעשטימטער שעה, פלעגען זיך די אַלע פיר העכסטע הייליגטומען פון דער וועלט צונויפקומען מיט איינאַנדער. דאָס איז געוועזן יום כפור, בשעת דער כהן גדול פלעגט אַריין אין קדשי קדשים און דאָרטען אַרויסריידען דעם שם המפורש—און ווייל אָט די שעה איז געווען אָהן אַנ'ערך הייליג און פורכטבאַר, איז זי געווען די סכנות'דיגע, ווי פאַר'ן כהן גדול, אַזוי פאַר דעם כלל ישראל. ווארום ווען אין דער שעה וואָלט דעם כהן גדול, חס ושלום, אַריינגעפאַלען אין זינען אַ זינדיגער געדאַנק אָדער אַ מחשבה זרה, וואָלט די וועלט חרוב געוואָרען. (פויזע) יעדעס אָרט, וואָס אַ מענש הויבט פון איהם אויף דעם בליק צום הימעל, איז קדשי קדשים; יעדער מענש, וועלכען גאָט האָט בעשאַפען בצלמו וכדמותו, איז אַ כהן גדול; יעדער טאָג פון אַ מענשענס לעבען איז יום כפור און יעדעס וואָרט, וואָס אַ מענש רעדט אַרויס מיט תמימות, איז אַ שם הויה. דערום—יעדער עבירה און יעדער עולה, וואָס אַ מענש טהוט, ברענגט אַ חורבן פון דער וועלט. (מיט אַ ציטערדיגען קול) מענשליכע נשמות—דורך גרויסע יסורים און פיין, דורך פיל גלגולים ציהען זיי זיך, ווי אַ קינד צו דער מוטערס ברוסט, צו זייער מקור, אין דער הויך צום כסא הכבוד. נאָר עס טרעפט, אַז בעת אַ נשמה דערגרייכט שוין די גאָר הויכע מדריגות, איז מיט אַמאָל גובר די קליפה, חס ושלום, און די נשמה ווערט געשטרויכעלט און פאַלט. און וואָס העכער זי איז געווען אויפגעהויבען, אַלץ טיפער איז איהר פאַלען. און אַז אַזאַ נשמה פאַלט, ווערט חרוב אַ וועלט, און עס ווערט פינסטער אין אַלע היכלות און עס קלאָגען אַלע צעהן ספירות. (פויזע. ווי אויפוואַכענדיג) קינדער! היינט וועלען מיר מקצר זיין מיט דער מלוה מלכה.

אלע, חוץ מיכאל'ן, געהען שטילערהייד אַרויס אונטער דעם איינדרוק פון געהערטען. קליינע פויזע.

מיכאל

געהט-צו צום טיש, גישט זיכער

רבי! (ר׳ עזריאל קוקט אויף איהם מיד און טרויעריג) רבי, עס איז געקומען סנדר בריניצער...

ר׳ עזריאל

(ווי ער וואָלט נאָכזאָגען)

סנדר בריניצער... איך ווייס...

מיכאל

איהם האָט געטראָפפען אַ גרויסער אומגליק. אין זיין טאָכטער איז אַריין אַ דבוק, רחמנא לצלן.

ר׳ עזריאל

אַריין אַ דבוק... איך ווייס...

מיכאל

ער האָט זי געבראַכט צו אייך...

ר׳ עזריאל

ווי פאַר זיך

צו מיר?... צו מיר?... ווי האָט ער געקאָנט קומען צו מיר, אַז מיין „איך" איז גאָר נישטאָ...

מיכאל

רבי, צו אייך פאָהרט אַ גאַנצע וועלט.

ר׳ עזריאל

אַ גאַנצע וועלט... אַ בלינדע וועלט... בלינדע שאָף געהען נאָך אַ בלינדען פאַסטוך... ווען זיי וואָלטען נישט זיין בלינד, וואָלטען זיי געהן נישט צו מיר, נאָר צו יענעם, וועלכער קאָן

זאָגען „איך“. צום איינציגען „איך“ פון דער וועלט.

מיכאל

רבי, איהר זייט זיין שליח...

ר׳ עזריאל

דאָס זאָגט די וועלט, און איך ווייס נישט... שוין פערציג יאָהר ווי איך זיץ אויף דער שטוהל פון אַ רבי׳ן. און איך בין עד היום נישט זיכער, אַז איך בין גאָט ברוך הוא׳ס אַ שליח... פאַרהאַן צייטען, אַז איך פיהל מיין נאָהנטקייט צום כביכול, דעמאָלט זענען ביי מיר נישטאָ קיין ספקות, דעמאָלט האָב איך אין זיך תקיפות, און איך האָב אַ שליטה איבער די הויכע עולמות. אָבער עס טרעפט צייטען, אַז איך פערליר מיין זיכערקייט. און דעמאָלט בין איך קליין און שוואַך ווי אַ קינד. דעמאָלט נויטיג איך זיך אַליין אין הילף...

מיכאל

רבי, איך געדענק... איין מאָל זייט איהר צו מיר געקומען אום האַלבע נאַכט און געבעטען, איך זאָל מיט אייך זאָגען תהלים. מיר האָבען דעמאָלט די גאַנצע נאַכט געזאָגט תהלים און געוויינט...

ר׳ עזריאל

דאָס איז אַמאָל געווען. איצט איז מיר נאָך ערגער. (מיט אַ ציטערדיגען קול) וואָס וויל מען פון מיר? איך בין אַלט און שוואַך. דער גוף דאַרף רוה, די נשמה דורשט צו התבודדות. און צו מיר ציהען זיך דער צער און יסורים פון דער וועלט. יעדעס קוויטעל, וואָס מ׳דערלאַנגט מיר, שטעכט מיך ווי אַ נאָדעל אין לייב. איך האָב שוין מעהר קיין כח נישט... איך קאָן נישט!...

מיכאל

רשראָקען.

רבין רבי

ר׳ עזריאל

בליפּעט

איך קאָן מעהר נישט! איך קאָן נישט! (וויינט)

מיכאל

רבי! איהר טאָרט נישט פערגעסען, אַז גאַנצע דורות צדיקים און קדושי עליון שטעהען הינטער אייך. אייער פאָטער ר׳ איטשעלע, זכרונו לברכה, אייער זיידע דער אדמו״ר ר׳ וועלוועלע דער גרויסער, דעם בעל שמ׳ס תלמיד...

ר׳ עזריאל

קומט צו זיך. הויבט אויף דעם קאָפּ

מיינע אבות... מיין הייליגער פאָטער, וואָס האָט דריי מאָל געהאַט גלוי אליהו... דער פעטער, ר׳ מאיר בער, וואָס פלעגט צו שמע ישראל אַרויפגעהן אויפ׳ן הימעל... דער זיידע, דער גרויסער ר׳ וועלוועלע, וואָס האָט מחיה מתים געווען. (גיט זיך אַ קעהר צו מיכאל׳ן. לעבהאַפט) ווייסט, מיכאל, דער זיידע, דער גרויסער ר׳ וועלוועלע, פלעגט אַרויסטרייבען אַ דבוק אָהן שמות און השבעות, נאָר מיט׳ן געשריי, מיט איין געשריי! אין אַ שווערער צייט ווענד איך זיך צו איהם און ער האַלט מיך אונ־טער. ער וועט מיך איצט אויך נישט פערלאָזען... רוף אַריין סנדר׳ן.

מיכאל געהט אַרויס און קעהרט זיך אום מיט סנדר׳ן.

סנדר

אויסשטרעקענדיג די הענד מיט אַ וויינענדיגען געבעט

רבי! האָט רחמנות! העלפט מיר, ראַטעוועט מיין בת־יחידה!

ר׳ עזריאל

ווי אַזוי האָט זיך דער אומגליק געטראָפען?

סנדר

צום רעכטען בעדעקענס. ווי נאָר...

ר׳ עזריאל

שלאָגט איהם איבער

נישט דאָס פרעג איך. ווי אַזוי האָט זיך דער אומגליק געקאָנט טרעפען? אַ וואָרים קאָן אַריינדרינגען אין אַ פרי נאָר דעמאָלט, ווען זי הויבט אָן פוילען.

סנדר

רבי! מיין בת יחידה איז אַ גאָטספאָרכטיגע יודישע טאָכ-טער. זי געהט מיט אַראָבגעלאָזענע אויגען און טרעט נישט אַרויס פון מיין ווילען.

ר׳ עזריאל

קינדער ווערען אַנ׳אַנדערש מאָל געשטראָפט פאַר די זינד פון די עלטערן.

סנדר

ווען איך וואָלט וויסען אויף זיך אַ זינד, וואָלט איך תשובה טהון...

ר׳ עזריאל

האָט מען געפרעגט דעם דבוק, ווער ער איז און פאַרוואָס ער איז אַריין אין דיין טאָכטער?

סנדר

ער ענטפערט נישט. נאָר נאָכ׳ן קול האָט מען אין איהם דערקענט אַ בחור פון אונזער ישיבה, וואָס איז מיט עטליכע חדשים פריהער פלוצלונג געשטאָרבען אין שוהל. ער האָט זיך געפּאָרעט אין קבלה־מעשיות און איז נזוק געוואָרען.

ר׳ עזריאל

דורך וועלכע כחות?

סנדר

מ׳זאָגט, דורך די נישט־וסע... עטליכע שעה פאַר׳ן טויט האָט ער געזאָגט זיינע ־ חבר, אַז מ׳דאַרף נישט מלחמה האַלטען מיט זינד און אַז אין דער סטרא אחרא, רחמנא לצלן, איז דאָ אַ ניצוץ פון קדושה, ער האָט נאָך געהאַלט דורך כשוף בעקומען צוויי פעסלעך גאָלד...

ר׳ עזריאל

דו האָסט איהם געקענט?

סנדר

יאָ... ער האָט ביי מיר געגעסען טעג.

ר׳ עזריאל

קוקט אויפמערקזאַם אויף סנדר׳ן

האָסט איהם אפשר מיט עפּעס מצער געווען, מבייש געווען? דערמאָהן זיך.

סנדר

איך ווייס נישט... איך געדענק נישט! (מיט פערצווייפלונג) רבי, איך בין דאָך נישט מעהר ווי אַ מענש. (פויזע)

ר׳ עזריאל

פיהר אַריין די בתולה.

סנדר געהט אַרויס און קעהרט זיך גלייך אום מיט פראדע׳ן, פיהרענדיג פאַר די הענד לאה׳ן. זי שפּאַרט זיך איין ביים שוועל און וויל נישט געהן.

סנדר

מיט געוויין

טאָכטערל, האָב רחמנות, זיי מיך נישט מבייש פאַר׳ן רבי׳ן. געה אַריין.

פראַדע

געה צרײן, לאה׳לע, געה אַרײן, טײבעלע!

לאה

איך װיל אַרײן, נאָר איך קאָן נישט!

ר׳ עזריאל

בתולה! איך בעפעהל דיר אַרײנגעהן. (לאה טרעט איבער דעם שװעל און געהט צום טיש) זעץ זיך.

לאה

זעצט זיך געהאָרכזאַם. מיט אַמאָל שפּרינגט זי אויף פון אָרט און שרײט נישט מיט איהר קול

לאָזט מיך! איך װיל נישט!

זי װיל לויפען, סנדר און פראַדע האַלטען זי אײן.

ר׳ עזריאל

דבוק, איך בין גוזר אויף דיר, זאָלסט זאָגען, װער דו ביזט.

לאה (דבוק)

מיראָפּאָליער רבי! איהר װײסט אַלײן װער איך בין און פאַר אַנדערע װיל איך מײן נאָמען נישט ענטפּלעקען.

ר׳ עזריאל

איך פרעג נישט דײן נאָמען. איך פרעג, װער ביזטו?

לאה (דבוק)

שטיל

איך בין פון די, װאָס האָבען געזוכט נײע װעגען...

ר׳ עזריאל

נייע וועגען זוכט יענער, ווער עס האָט פערלוירען דעם גלייכען וועג.

לאה (דבוק)

ער איז צו ענג...

ר׳ עזריאל

דאָס האָט שוין געזאָגט איינער, וואָס האָט זיך נישט אומגעקערט צוריק. (פויזע) פאַרוואָס ביזטו אַריין אין דער בתולה?

לאה (דבוק)

איך בין איהר בעשערטער.

ר׳ עזריאל

נאָך אונזער הייליגער תורה, טאָר אַ מת נישט געפינען זיך אין דער סביבה פון לעבעדיגע.

לאה (דבוק)

איך בין נישט געשטאָרבען.

ר׳ עזריאל

דו ביזט אַוועק פון אונזער וועלט און טאָרסט זיך אַהער נישט אומקעהרען ביז מען וועט בלאָזען אין גרויסען שופר. דעריבער בין איך גוזר אויף דיר, דו זאָלסט פערלאָזען דעם גוף פון דער בתולה, כדי עס זאָל נישט פערוועלקט ווערען אַ לעבעדיגער צווייג פון אייביגען בוים פון פאָלק ישראל.

לאה (דבוק)

שרייט:

מיראָפּאָליער רבי! איך ווייס, ווי שטאַרק און אַלמעכטיג איהר זייט! איך ווייס, אַז איהר קאָנט בעפעהלען מלאכים און

שרפים, אָבער מיט מיר וועט איהר גאָרנישט מאַכען. איך האָב נישט וואוהין צו געהן! פאַר מיר זענען פערצוימט אַלע וועגען און פערשלאָסען אַלע שטעגען און פון אַלע זייטען לויערן אויף מיר בייזע רוחות, גרייטע מיך איינצושלינגען. (מיט א ציטערדיגען קול) עס איז דאָ הימעל און ערד, עס זענען דאָ אָהן אַ צאָהל וועלטען און נישט אין איינעם פון זיי האָט זיך נישט געפונען קיין אָרט פאַר מיר. און איצט, אַז מיין פערביטערטע, פערייאָגטע נשמה האָט געפונען איהר רוה, ווילט איהר מיך אַרויסטרייבען פון דאַנען. האָט רחמנות, יאָגט מיך נישט, פערשווערט מיך נישט.

ר׳ עזריאל

פערוואָגעלטע נשמה! איך בין דורכגעדרונגען מיט אַ טיפען רחמנות צו דיר און וועל זיך מיהען אויסלייזען דיך פון די מלאכי חבלה. אָבער פון דעם גוף פון דער בתולה מוזט אַויסגעהן.

לאה (דבוק)

ענטשידען

איך וועל נישט אַרויסגעהן!

ר׳ עזריאל

מיכאל, רוף אַריין פון קלויז אַ מנין יודען. (מיכאל געהט אַרויס און קעהרט זיך באַלד אום. נאָך איהם געהען אַריין צעהן יודען, שטעלען זיך אין אַ זייט) עדה קדושה! גיט איהר מיר רשות אין אייער נאָמען און מיט אייער מאַכט אַרויסטרייבען פון אַ גוף פון אַ יודישער טאָכטער אַ רוח, וואָס וויל נישט אַרויס מיט גוטען?

אַלע צעהן יודען

רבי! מיר גיבען אייך רשות אין אונזער נאָמען און מיט אונזער מאַכט. אַרויסטרייבען פון גוף פון אַ יודישער טאָכטער אַ רוח, וואָס וויל נישט אַרויס מיט גוטען.

ר' עזריאל

הויבט זיך אויף

דבוקו נשמה פון א מענשען, וואָס איז אַוועק פון אונזער וועלט, אין נאָמען און מיט דער מאַכט פון אַ הייליגער עדה יודען בין איך, עזריאל בן הדס, גוזר אויף דיר, דו זאָלסט פערלאָזען דעם גוף פון דער בתולה לאה בת חנה און זאָלסט אַרויסגעהענדיג נישט מזיק זיין נישט זי, נישט קיין שום לע־בעדיגע בעשעפעניש... אויב דו וועסט נישט מקיים זיין מיין בעפעהל, וועל איך אַרויסטרעטען אַנטקעגען דיר מיט קללות און חרמות, מיט השבעות און נדויים, מיט דער גאַנצער מאַכט פון מיין אויסגעשפרייטען אָרעם. ווען אָבער דו וועסט פאָלגען מיין בעפעהל, וועל איך אָנווענדען אַלע כחות מתקן זיין דיין נשמה און אָבטרייבען די בייזע רוחות און מחבלים, וואָס רינגלען דיך צרום...

לאה (דבוק)

שרייט

איך פורכט מיך נישט פאַר אייערע קללות און חרמות און גלויב נישט אין אייערע הבטחות! עס איז נישטאָ קיין כח אין דער וועלט, וואָס זאָל מיר קאָנען העלפען! עס געפינט זיך נישט אַזאַ העכסטע הויך, וואָס זאָל זיך גלייכען צו מיין איצטיגען רוה־אָרט, און עס איז נישטאָ אַזאַ פינסטערער תהום ווי דער, וואָס ערוואַרט מיך! איך וועל נישט אַרויסגעהן!

ר' עזריאל

אין נאָמען פון אַלמעכטיגען גאָט בעשווער איך דיך דאָס לעצטע מאָל און בעפעהל דיר אַרויסגעהן. ווען נישט—בין איך דיך מחרים און גיב דיך איבער אין די הענד פון די מלאכי חבלה!

א שרעקענדיגע פויזע.

לאה (דבוק

אין נאָמען פון אַלמעכטיגען גאָט בין איך בעהעפט מיט

מיין בעשערטער און וועל זיך מיט איהר נישט שיידען ביז אייביג.

ר׳ עזריאל

מיכאל, הייס אַריינטראָגען פאַר אַלעמען, וואָס געפינען זיך דאָ, ווייסע קיטלען. ברענג זיבען שופרות, זיבען שוואַרצע ליכט. נאָכדעם נעהם אַרויס פון אָרון קודש זיבען ספרי תורות...

אַ שרעקעדיגע פויזע, בשעת וועלכער מיכאל געהט אַרויס און קעהרט זיך אום מיט שופרות און שוואַרצע ליכט, נאָך איהם געהט אַריין דער משולח מיט קיטלען.

דער משולח

צעהל׳ט די קיטלען

עס איז דאָ איין איבעריגער קיטעל (קוקט זיך אום) אפשר פעהל׳ט דאָ אימיצער אין הדר?

ר׳ עזריאל

אומרוהיג, ווי דערמאָהנענדיג זיך

אום צו מחרים זיין אַ יודישע נשמה, דאַרף מען דאָך נעהמען רשות פון דעם שטאָדט־רב... מיכאל, בעהאַלט דערווייל די שופרות, די ליכט און די קיטלען... מיכאל, נעהם מיין שטעקען און געה צום רב רב שמשון׳ען און בעט איהם אין מיין נאָמען קומען אַהער תיכף ומיד. (מיכאל פערנעהמט די שופרות און ליכט און געהט צוזאַמען מיט׳ן משולח, וואָס טראָגט די קיטלען אַרויס. ר׳ עזריאל צו די צעהן מענשען) איהר קענט דערווייל אַרויסגעהן. (זיי געהען אַרויס. פויזע. ר׳ עזריאל הויבט אויף דעם קאָפּ) סנדר! וואו זענען פערבליבען די מחותנים מיט דעם חתן?

סנדר

זיי זענען פערבליבען אויף שבת ביי מיר אין בריניץ.

ר׳ עזריאל

שיק אַ רייטער אָנזאָגען זיי אין מיין נאָמען, אַז זיי זאָ־

לען דאָרט פערבלייבען און וואַרטען אויף מיין בעפעהל,

סנדר

איך שיק גלייך אַ רייטער.

ר' עזריאל

דערווייל קאָנט איהר אַרויסגעהן און אַרויספיהרען די בתולה אין צווייטען חדר.

לאה.

וואַלט־אויף, מיט איהר קול, ציטערדיג

באָבע! איך האָב מורא... וואָס וויל מען מיט איהם טהון? וואָס וויל מען טהון מיט מיר?

פראַדע

האָב קיין מורא נישט, מיין קינד! דער רבי ווייס, וואָס ער טהוט. ער וועט קיין בייז נישט טהון. דער רבי קאָן קיין בייז נישט טהון.

זי און סנדר פיהרען אַרויס לאה'ן אין צווייטען חדר.

ר' עזריאל

זיצט טיף פערזונקען אין די רעיונות. ווי אויפוואַכענדיג

און ווען אפילו אין די הויכע עולמות האָט מען גוזר געווען אַנדערש, וועל איך ברעכען דעם גזר־דין!

עס געהט אַריין ר' שמשון.

ר' שמשון

גוט־וואָך, רבי!

ר' עזריאל

הויבט זיך אויף איהם אַנטקעגען

גוט וואָך—גוט יאָהר, רב. זיצט! (ר' שמשון זעצט זיך) איך האָב

אייך מטריח געווען צוליב זעהר אַ וויכטיגען ענין. אין אַ יודישער טאָכטער איז אַריין אַ דבוק, רחמנא לצלן, און וויל בשום אופן נישט אַרויס. עס איז געבליבען דאָס לעצטע מיטעל— אַרויסטרייבען איהם מיט חרמות און נדויים. בעט איך אייער בעוויליגונג אויף דעם, און די מצוה פון פקוח נפש וועט אייך ביישטעהן.

ר׳ שמשון

זיפצט

אַ חרם איז אַ האַרבע שטראָף פאַר אַ לעבעדיגען, בפרט פאַר אַ טויטען... נאָר וויבאַלד קיין אַנדער מיטעל איז נישטאָ און אַזאַ געטליכער מענש ווי איהר געפינט עס פאַר נויטיג, גיב איך מיין הרשאה... אָבער פריהער מוז איך אייך, רבי, ענטפלעקען אַ סוד, וואָס האָט אַ שייכות צום ענין.

ר׳ עזריאל

אדרבה.

ר׳ שמשון

איהר געדענקט, רבי, מיט אַ יאָהר צוואַנציג צוריק פלעגט צו אייך פאָהרען פון ברייניץ אַ יונגערמאַן, אַ חסיד און אַ מקובל, ניסן רבקה׳ס.

ר׳ עזריאל

ער איז אָבגעפאָהרען אין מרחקים און דאָרט יונגערהייד געשטאָרבען.

ר׳ שמשון

יאָ... איז אָט דער ניסן רבקה׳ס געקומען צו מיר די נאַכט דריי מאָל צו חלום און געפאָדערט, איך זאָל אַרויסרופען סנדר בריניצער צו אַ דין־תורה מיט איהם.

ר׳ עזריאל

וואָס פאַר אַ תּביעות האָט ער צו סנדר׳ן.

ר׳ שמשון

דאָס האָט ער נישט געזאָגט. ער האָט נאָר גע׳טענה׳ט, אַז סנדר האָט פערגאָסען זיין בלוט.

ר׳ עזריאל

אַז אַ יוד מאָהנט דעם אַנדערן צו אַ דין־תּורה, טאָר זיך אַ רב, פערשטעהט זיך, נישט אָבזאָגען. בפרט אַז עס רופט אַרויס אַ מת, וואָס קאָן מאָהנען צום בית־דין של מעלה... נאָר וואָס פאַר אַ שייכות האָט דאָס צום דבוק?

ר׳ שמשון

עס האָט אַ שייכות... איך האָב געהערט, אַז דער גע־שטאָרבענער בחור, וואָס איז אַריין ווי אַ דבוק אין סנדר׳ס טאָכ־טער, איז געווען ניסן רבקה׳ס אַ זוהן... מ׳דערצעהלט נאָך ווע־גען עפּעס אַ התחיבות, וואָס סנדר האָט געהאַט אַנטקעגען ניסנ׳ען און נישט אויסגעפילט...

ר׳ עזריאל

טראַכט אַ ווײַלע

אויב אַזוי, וועל איך אָבלעגען דעם אַרויסטרייבען פון דבוק ביז מאָרגען האַלבען טאָג. אם ירצה השם, אינדערפריה נאָכ׳ן דאַווענען וועלען מיר אייך מטיב חלום זיין און איהר וועט אַרויסרופען דעם מת צו אַ דין־תּורה. נאָכדעם וועל איך מיט אייער רשות אַרויסטרייבען דעם דבוק מיט אַ חרם...

ר׳ שמשון

אַזוי ווי אַ דין־תּורה צווישען אַ לעבעדיגען מיט אַ טויטען איז זעהר אַ האַרבע און אַ נישט געוועהנליכע וואָלט איך

בעטען אייך, רבי, איהר זאָלט בעוויליגען זיין דער ראש הדיינים און אָנפיהרען די דין-תורה.

ר׳ עזריאל

איך בין מסכים. מיכאל! (עס געהט אריין מיכאל) הייס אַריינפיהרען די בתולה. (סנדר און פראדע פיהרען אריין לאה׳ן, וואָס זיצט מיט געשלאָסענע אויגען) דבוק, איך גיב דיר צייט אַ האַלבען מעת לעת, ביז מאָרגען האַלבען טאָג. אויב דו וועסט צו דער בעשטימטער צייט נישט אַרויסגעהן מיט׳ן גוטען ווילען, וועל איך דיך, מיט דעם רשות פון דעם מרא דאתרא, אַרויסציהען מיט גוואַלד דורך אַ האַרבען חרם. (פויזע. סנדר און פראדע ווילען ארויספיהרען לאה׳ן) סנדר, דו פערבלייב נאָך דאָ. (פראדע פיהרט ארויס לאה׳ן) סנדר! דו געדענקסט דיין אַמאָליגען חבר ניסן רבקה׳ס?

סנדר

דערשראָקען

ניסן רבקה׳ס?... ער איז דאָך געשטאָרבען...

ר׳ עזריאל

זיי ווייסען, אַז די נאַכט איז ער דריי מאָל געקומען צום מרא דאתרא צו חלום. (ווייזט אויף ר׳ שמשון) און האָט געפאָדערט, ער זאָל אַרויסרופען דיך אויף אַ דין-תורה מיט איהם.

סנדר

ערשיטערט

מיך אויף אַ דין-תורה?... וועה איז מיר!... וואָס וויל ער פון מיר?... וואָס טהוט מען, רבי?

ר׳ עזריאל

איך ווייס נישט, אין וואָס ער בעשולדיגט דיך, נאָר אָננעהמען די דין-תורה מוזטו.

סנדר

איך וועל טהון ווי איהר הייסט.

ר׳ עזריאל

מיט אנ׳אנדער טאָן

תיכף ומיד שיק אין ברייניץ די פלינקסטע פערד נאָך די מחותנים מיט׳ן חתן, זיי זאָלען קומען אַהער מאָרגען פאַר האַל־בען טאָג, כדי אַז גלייך ווי דער דבוק וועט אַרויס זאָל מען שטעלען די חופה.

סנדר

רבי! אפשר וועלען זיי נישט וועלען איצט מיט מיר זיך מתחתן זיין און וועלען נישט וועלען קומען.

אין טהיר ווייזט זיך דער משולח.

ר׳ עזריאל

מיט תקיפות

זאָל מען זיי זאָגען, אַז איך האָב בעפוילען... נאָר זעה, דער חתן זאָל קומען בעצייטענס.

דער משולח

דער חתן וועט קומען בעצייטענס.

דער זייגער שלאָגט צוועלף.

(פאָרהאַנג)

פערטער אקט.

דער זעלביגער צימער ווי אין דריטען אקט. אנשטאט דעם לאנגען טיש לינקס, נישט א גרויסער טיש, נעהנטער צום ראמפא. פאר איהם אין א פאָטעל און אויף צוויי שטוהלען זיצען: ר׳ עזריאל אין טלית און תפילין און ביידע דיינים. ביים טיש שטעהט ר׳ שמשון. פון דער וויטענס מיכאל. מען פערענדיגט מטיב חלום זיין.

ר׳ שמשון

חלמא טבא חזאי, חלמא טבא חזאי, חזאי!

ר׳ עזריאל, 1־טער און 2־טער דיינים

צוזאמען

חלמא טבא חזית, חלמא טבא חזית, חלמא טבא חזית!

ר׳ עזריאל

רבו! מיר האָבען פותר געווען אייער חלום צו גוטען. איצט זעצט זיך מיט אונז ווי אַ שופט. (ר׳ שמשון זעצט זיך צום טיש, נעבען ר׳ עזריאל׳ן) איצט ווילען מיר שיקען אָנזאָגען דעם מת, ער זאָל קומען צום דין־תורה. נאָר פריהער וועל איך אָבצוימען פאַר איהם אַ ראַנד, פון וועלכען ער זאָל קיין רשות נישט האָבען ארויסצוטרעטען. מיכאל, דערלאַנג מיר מיין שטעקען! (מיכאל דערלאַנגט דעם שטעקען. ר׳ עזריאל שטעהט אויף פון אָרט און מאַכט אין לינקען װינקעל פון חדר מיט׳ן שטעקען א קיילעכדיגען ראַנד, פון לינקס אויף רעכטס. זעצט זיך צוריק צום טיש) מיכאל, נעהם מיין שטעקען און געה אויפ׳ן

בית עולם, און אַז דו וועסט אַרויפגעהן אויפ'ן בית עולם מאַך צו די אויגען און שאַר פאַר זיך מיט'ן שטעקען, און ביי דעם ערשטען קבר, אָן וועלכען דער שטעקען וועט זיך אָבהאַלטען, שטעל זיך אָב, און גיב אַ קלאַפּ מיט'ן שטעקען איבער'ן קבר דריי מאָל און זאָג בזה הלשון: מת טהור! עזריאל, דער זוהן פון דעם גרויסען צדיק ר' איטשעלע מיראָפּאָליער האָט מיך געשיקט בעטען דיך מחילה, וואָס ער שטערט דיין רוה און בעפעהלט דיר, דו זאָלסט דורך וועגען, וואָס זענען דיר בעוואוסט, אָנזאָגען דעם מת טהור ניסן בן רבקה, אַז דער בית-דין צדיק פון מיראָפּאָליע רופט איהם אַרויס תיכף ומיד אויף אַ דין-תורה און הייסט איהם קומען אין די בגדים, אין וועלכע ער איז געקומען צו קבר ישראל. זאָלסט דאָס איבער'חזר'ן דריי מאָל. נאָכדעם קעהר זיך אום און געה צוריק. און נישט קוק זיך אום, וואָס פאַר אַ געשרייען, קולות און רופענישען דו זאָלסט נישט הערען הינטער זיך, און נישט לאָז אַרויס פון האַנד מיין שטעקען נישט אויף איין רגע, אַז נישט—ביזטו אין אַ גרויסער סכנה. געה, און גאָט זאָל דיך היטען, וואָרום די, וואָס ווערען געשיקט וועגען אַ מצוה-ענין, ווערען נישט געניזוקט... געה, נאָר פריהער שיק אַריין צוויי מענשען מאַכען אַ מחיצה פאַר'ן מת. (מיכאל געהט אַרויס. עס געהען אַריין צוויי מענשען מיט אַ ליילעך, מיט וועלכען זיי פערהענגען ביז דער ערד דעם גאַנצען לינקען ווינקעל און געהען אַרויס) רופט אַריין סנדר'ן. (עס געהט אַריין סנדר) סנדר, האָסטו מקיים געווען, וואָס איך האָב דיר בעפוילען? האָסטו געשיקט פערד נאָך די מחותנים מיט'ן חתן?

סנדר

איך האָב געשיקט די פלינקסטע פערד, נאָר די מחותנים זענען נאָך נישט געקומען.

ר' עזריאל

שיק זיי אַנטקעגען אַ רייטער, זיי זאָלען פאָהרען וואָס גיכער.

סנדר

איך וועל עס טהון. (פויזע)

ר׳ עזריאל

סנדר! מיר האָבען געשיקט אָנזאָגען דעם מת טהור ניסן בן רבקה, אַז דער בית-דין רופט איהם אַרויס אויף אַ דין-תורה מיט דיר. נעהמסטו אָן אונזער משפט?

סנדר

איך נעהם איהם אָן.

ר׳ עזריאל

וועסטו מקיים זיין אַלץ, וואָס מיר וועלען בעשליסען?

סנדר

איך וועל מקיים זיין.

ר׳ עזריאל

געה אָב און שטעל זיך רעכטס.

סנדר

רבי! איך האָב זיך דערמאָהנט... ניסן רבקה׳ס מוז מיך אַרויסרופען צו אַ דין-תורה וועגען אַ תקיעת כף, וואָס איז געווען צווישען אונז... נאָר איך בין אין דעם נישט שולדיג...

ר׳ עזריאל

דאָס וועסטו דערצעהלען שפּעטער, אַז דער בעל תביעה וועט אַרויסזאָגען זיינע תביעות. (פויזע) באַלד וועט זיך בעוויזען צווישען אונז אַ מענש פון דער אמת׳ער וועלט, כדי מיר זאָלען איהם משפט׳ען מיט אַ מענשען פון אונזער עולם הדמיון. (פויזע) און אַ דין-תורה בעווייזט, אַז די דינים פון דער הייליגער תורה

הערשען איבער אַלע וועלטען און איבער אַלע בעשעפענישען און זענען אַ חוב אי פאַר לעבעדיגע אי פאַר טויטע. (פויזע) אַזאַ דין-תּורה איז זעהר האַרב און פורכטבאַר. אויף איהר ווערט גע-קוקט פון אַלע היכלות. און ווען דער בית-דין זאָל חס ושלום אויף אַ האָר אָבטרעטען פון דין, ווערט אַ רעש אין בית-דין של מעלה. דערפאַר דאַרף מען צו אַזאַ משפט צוטרעטען מיט אימה און פחד... אימה... און פחד...

קוקט זיך אומרוהיג אַרום, שטעלט זיך אָב מיט'ן בליק אויפ'ן פאָרהאַנג און ווערט ענטשוויגען. אַ שרעקענדיגע שטילקייט.

1-טער דיין

צום צווייטען, שטיל, דערשראָקען

דוכט זיך, ער איז דאָ...

2-טער דיין

אינ'ם זעלבען טאָן

ער איז, דוכט זיך, דאָ...

ר' שמשון

ער איז דאָ...

ר' עזריאל

מת טהור, ניסן בן רבקה, דער בית-דין צדק איז גוזר אויף דיר, דו זאָלסט נישט אַרויסטרעטען פון דעם ראַנד און פון דער מחיצה, וואָס עס איז פאַר דיר געמאַכט. (פויזע) מת טהור, ניסן בן רבקה. דער בית-דין צדק בעפעהלט, דו זאָלסט זאָגען, וואָס פאַר אַ טענות ותביעות דו האָסט צו סנדר בן העניע?

שרעקענדיגע פויזע. אַלע הערען זיך צו ווי פערשטיינערט.

1-טער דיין

ווי פריהער

דוכט זיך, ער ענטפערט...

2־טער דיין

דוכט זיך, ער ענטפערט...

1־טער דיין

איך הער אַ קול, נאָר קיין ווערטער הער איך נישט.

2־טער דיין

איך הער ווערטער, נאָר קיין קול הער איך נישט...

ר׳ שמשון

צו סנדר׳ן

סנדר בן העניע! דער מת טהור ניסן בן רבקה טענה׳ט און זאָגט, אַז אין דער יוגענד זייט איהר געווען חברים אין איין ישיבה און אייערע נשמות האָבען פערקניפּט דורכאַנאַנדער אין אַ געטרייער פריינדשאַפט. איהר האָטביידע אין איין וואָך חתונה געהאַט. נאָכדעם אַז איהר האָט זיך געטראָפען אויף ימים נוראים ביים רבי׳ן, האָט איהר אָבגעמאַכט מיט אַ תקיעת־כף, אַז אויב אייערע ווייבער וועלען פערנומען ווערען אין טראָגען און וועלען געבוירען איינע אַ יונגעל, די אַנדערע אַ מיידעל, וועט איהר זיך מתחתן זיין.

סנדר

מיט אַ ציטערדיגען קול

יאָ, דאָס איז אַזוי געווען.

ר׳ שמשון

דער מת טהור ניסן בן רבקה דערצעהלט ווייטער, אַז אינגיכען איז ער אָבגעפאָהרען אין מרחקים, דאָרט האָט זיין ווייב געבוירען אַ זוהן אין דער זעלבער צייט וואָס דיין ווייב האָט געבוירען אַ טאָכטער. באַלד נאָך דעם איז ער אַליין נפטר געוואָרען. (קליינע פּויזע) אין דער אמת׳ער וועלט האָט ער זיך דערוואוסט, אַז זיין זוהן איז געבענשט מיט אַ הויכער נשמה און

ער שטייגט פון איין מדרגה אויף דער אַנדערער. און זיין פאָטער־האַרץ האָט זיך געפרעהט און געגרויסט. און ער האָט ווייטער געזעהן, אַז ווען זיין זוהן איז געוואָרען עלטער, האָט ער זיך געלאָזען איבער דער וועלט און איז געגאַנגען פון אָרט צו אָרט, פון לאַנד צו לאַנד, פון שטאָדט צו שטאָדט, וואָרום זיין נשמה האָט זיך געצויגען צו זיין בעשערטער. און ער איז געקומען אין דער שטאָדט, וואו דו וואוינסט, און איז אַריין צו ד״ר אין הויז און געזעצט זיך ביי דיין טיש. און זיין נשמה האָט זיך בעהעפט אין דער נשמה פון דיין טאָכטער. נאָר דו ביזט געוועזן רייך און ניסנ׳ס זוהן איז געוועזן אָרים. און דו האָסט אָבגעקעהרט דיין בליק פון איהם און ביזט געגאַנגען זוכען פאַר דיין טאָכטער שדוכים פון הויכען יחוס און מיט פיל נדן. (קליינע פויזע) און ניסן האָט ווייטער געזעהן, אַז זיין זוהן פאַלט אַריין אין יאוש. און איז אַוועק וואַנדערן איבער דער וועלט זוכען נייע וועגען, און דעם פאָטערס נשמה האָט זיך דורכגעדרונגען מיט אומרוה און טרויער. און די שוואַרצע מאַכט, דערזעהענדיג דעם יאוש פון בחור, האט אויסגעשפרייט פאַר איהם איהרע נעצען און האָט איהם געפאַנגען און צוגענומען פאַר דער צייט פון דער וועלט, און זיין נשמה האָט געבלאָנדזשעט ביז זי אַריין ווי אַ דבוק אין גוף פון זיין בעשערטער. (קליינע פויזע) ניסן בן רבקה זאָגט: מיט דעם זוהנס טויט איז ער געוואָרען אָבגעשניטען פוןביידע וועלטען, געבליבען אָהן אַ נאָמען און אָהן אַ געדעכעניש, אָהן אַ יורש און אָהן אַ קדיש. עס איז פערלאָשען געוואָרען אויף אייביג זיין ליכט, און די קרוין פון זיין קאָפּ האָט זיך אַראָבגעקייקעלט אין אָבגרונד, און ער בעט דעם בית־דין צדק, ער זאָל משפּט׳ן סנדר׳ן על פּי דין פון אונזער הייליגער תורה פאַר די פערגיסונג פון בלוט פון ניסנ׳ס זוהן און דעם זוהנס קינדער און קינדס קינדער עד סוף כל הדורות.

שרעקענדיגע שטילקייט. סנדר בליפּעט.

ר׳ עזריאל

סנדר בן הענ׳יע. האָסט געהערט די טענות פונ׳ם מת

טהור ניסן בן רבקה? וואָס קאָנסטו אויף זיי ענטפערן?

סנדר

איך קאָן נישט עפענען דעם מויל און האָב נישט קיין ווערטער צו פערענטפערן זיך. נאָר איך בעט מיין אַלטען חבר, ער זאָל מיר מוחל זיין מיין זינד, וואָרום נישט פון בייזען ווילען בין איך עס בעגאַנגען. באַלד נאָך אונזער תּקיעת־כּף איז ניסן אַוועקגעפאָהרען און איך האָב נישט געוואוסט, אויב זיין וויב האָט געבוירען אַ קינד און וואָס פאַר אַ קינד. נאָכדעם האָב איך זיך דערוואוסט, אַז ער איז געשטאָרבען. מעהר קיין ידיעות האָב איך וועגען זיין געזינט נישט געהאַט און האָב ביסלעכווייז פערגעסען וועגען דעם.

ר׳ עזריאל

פאַרוואָס האָסטו זיך נישט נאָכגעפרעגט? נישט אויסגעפאָרשט דעם ענין?

סנדר

געוועהנליך מאַכט דעם חתנ׳ס צד דעם ערשטען שריט. האָב איך גערעכענט, אַז אויב ביי ניסנ׳ען וואָלט געבוירען ווערען אַ זוהן, וואָלט ער מיר מודיע געווען. (פויזע)

ר׳ שמשון

ניסן בן רבקה פרעגט, פאַרוואָס אַז זיין זוהן איז אריי צו דיר אין הויז און געזעצט זיך ביי דיין טיש, האָסטו איהם קיינמאָל נישט געפרעגט ווער ער איז און פון וואַנען ער שטאַמט?

סנדר

איך ווייס נישט... איך געדענק נישט... נאָר איך שווער, אַז מיך האָט שטענדיג געצויגען נעהמען דעם בחור פאַר אַנ׳איידעם. דערפאַר האָב איך ביי יעדען פאָרגעלעגטען שדוך געשטעלט

אַזעלכע שווערע תּנאים, אַז די מחותּנים זענען אויף זיי נישט איינגעשטאַנען. אויף אַזאַ אופן זענען זיך דריי שדוכים פונאַנדערגעגאַנגען. נאָר די קרובים זענען צוגעשטאַנען... (פּויזע)

ר׳ שמשון

ניסן בן רבקה זאָגט, אַז דו האָסט טיף אין האַרצען דערקענט זיין זוהן און האָסט מורא געהאַט פרעגען, ווער ער איז. דו האָסט געזוכט פאַר דיין טאָכטער אַ רייכען און אַ זאַטען לעבען און האָסט איבער דעם אַראָבגעשטויסען זיין זוהן אין אָבגרונד.

סנדר וויינט שטיל פערדעקענדיג דעם פּנים. שווערע פּויזע. עס געהט אַריין מיכאל גיט אָב ר׳ עזריאל׳ן דעם שטעקען.

ר׳ עזריאל

רעדט שטיל מיט ר׳ שמשון און די דיינים. הויבט זיך אויף נעהמט דעם שטעקען אין האַנד

דער בית־דין צדק האָט אויסגעהערט ביידע צדדים און טראָגט אַרויס אַזאַ פּסק־דין: היות ווי עס איז נישט בעוואוסט, אויב ביים תּקיעת-כּף צווישען ניסן בן רבקה און סנדר בן הע-ניע זענען זייערע ווייבער שוין געווען פערנומען אין טראָגען און היות ווי לויט אונזער הייליגער תּורה האָט נישט קיין ממשות אַנ׳אָבמאַך וועגען אַ זאַך, וואָס איז נאָך נישט בעשאַפען געוואָרען, קאָנען מיר נישט בעשטימען, אַז סנדר איז מחויב גע-ווען מקיים זיין דעם תּקיעת-כּף. נאָר אַזוי ווי אין די היכלות האָט מען אָנגענומען דעם תּקיעת־כּף און מען האָט איינגע־פלאַנצט ביי ניסן בן רבקה׳ס זוהן אין האַרצען די מחשבה, אַז סנדר בן העניעס טאָכטער איז זיין בעשערטע, און אַזוי ווי דורך סנדר׳ס ווייטערדיגער אויפפיהרונג זענען פאָרגעקומען גרוי־סע אומגליקען פאַר ניסן בן רבקה און זיין זוהן,—איז דער בית-דין צדק גוזר, אַז סנדר זאָל אָבגעבען אַ העלפט פון זיין פערמעגען אָרימעלייט און זאָל זיין גאַנצען לעבען שטעלען יאָהר־צייט און זאָגען קדיש נאָך ניסן בן רבקה און נאָך זיין זוהן,

ווי נאָך אייגענע קינדער. (פויזע) דער בית־דין צדק בעט דעם מת טהור ניסן בן רבקה, ער זאָל מוחל זיין סנדר'ן במחילה גמורה. און נאָך בעט ער איהם, ער זאָל גוזר זיין אויף זיין זוהן בגזרת אָב, יענער זאָל פערלאָזען דעם גוף פון דער בתולה לאה בת חנה, כדי עס זאָל נישט פערדאַרט ווערען אַ צווייג פון פרוכטבאַרען בוים פון פאָלק ישראל. און דערפאַר וועט דער אַלמעכטיגער אַרויסווייזען זיין גרויס גנאָד צו ניסן בן רבקה און צו זיין פערוואָגעלטען זוהן.

אַלע

אָמן! (פויזע)

ר' עזריאל

מת טהור ניסן בן רבקה. האָסט געהערט אונזער פסק־דין? נעהמסטו איהם אָן? (אַ שרעקענדיגע פויזע) סנדר בן העניע! האָסטו געהערט אונזער פסק־דין? נעהמסטו איהם אָן?

סנדר

יאָ, איך נעהם איהם אָן.

ר' עזריאל

מת טהור ניסן בן רבקה. די דין־תּורה צווישען דיר מיט סנדר בן העניע האָט זיך געענדיגט. איצט מוזטו זיך אומקערען אין דיין רוה אַריין. און מיר זענען גוזר, אַז אין וועג זאָלסטו נישט שעדיגען נישט קיין מענשען און נישט קיין שום לעבעדיגע בעשעפעניש. (פויזע) מיכאל! הייס אַראָבנעהמען די מחיצה און געבען וואַסער. (מיכאל רופט אריין צוויי מענשען, וואָס נעהמען אראָב דעם פאָרהאַנג. ר' עזריאל מאַכט מיט'ן שטעקען אַ קיילעכדיגען ראַנד אויפ'ן זעלבען אָרט וואו פריהער, נאָר פון רעכטס אויף לינקס. מען טראָגט אריין אַ שיסעל מיט אַ קענדעל, אלע וואשען די הענד) סנדר! זענען די מחותּנים געקומען?

סנדר

עס האָט זיך נאָך נישט געהערט קיין רעש פון זייער אָנפאָהרען.

ר' עזריאל

שיק זיי אַנטקעגען נאָך אַ רייטער, זיי זאָלען טרייבען די פערד מיט אַלע כחות. הייס צוגרייטען די חופה מיט די כלי־זמרים. הייס אָנטהון די כלה אין איהרע חופה־קליידער, אַזוי, אַז ווי נאָר דער דבוק וועט אַרויס, זאָל מען זי קאָנען פיהרען צו דער חופה. וואָס עס וועט זיין געטהון—וועט זיין אָבגעטהון!

סנדר געהט אַרויס. ר' עזריאל נעהמט אַראָב און לעגט צונויף טלית און תפילין.

ר' שמשון

שטיל צו די דיינים

איהר האָט פערשטאַנען, אַז דער מת האָט נישט מוחל געווען סנדר׳ן?

1־טער און 2־טער דיינים

שטיל, דערשראָקען

מיר האָבען פערשטאַנען.

ר' שמשון

איהר האָט פערשטאַנען, אַז דער מת האָט נישט אָנגענומען דעם פסק-דין?

1־טער און 2־טער דיינים

מיר האָבען פערשטאַנען.

ר' שמשון

איהר האָט געפיהלט, אַז אויף ר' עזריאל׳קעס ווערטער האָט ער נישט געענטפערט אָמן?

1־טער און 2־טער דיינים

מיר האָבען געפיהלט.

ר' שמשון

דאָס איז זעהר אַ שלעכטער סימן!

1־טער און 2־טער דיינים

דאָס איז זעהר אַ שלעכטער סימן!

ר׳ שמשון

זעהט ווי ר׳ עזריאל איז צורודערט, ביי איהם ציטערן די הענד. (פויזע) מיר האָבען אונזערס אָבגעטהון, קאָנען מיר געהן... די דיינים געהען שטיל אומבעמערקט אַרויס. ר׳ שמשון קלויבט זיך אויך אַרויסגעהן.

ר׳ עזריאל

רב. בלייבט דאָ ביז דער דבוק וועט אַרויס, וועט איהר מסדר קדושין זיין. ר׳ שמשון גיט אַ זיפץ און מיט אַנ׳אַראָבגעלאָזענעם קאָפּ זעצט ער זיך אָן אַ זייט. אַ דריקענדיגע פויזע) רבונו של עולם! פערבאָרגען און וואונדערבאַר זענען דיינע וועגען. אָבער דער וועג, מיט וועלכען איך געה, איז דאָך בעלויכטען מיט דעם שיין פון פלאַם פון דיין הייליגען ווילען. און איך וועל פון איהם נישט אָבטרעטען נישט רעכטס נישט לינקס... (הויבט אויף דעם קאָפּ) מיכאל, האָסטו אַלץ צוגעגרייט?

מיכאל

יאָ, רבי.

ר׳ עזריאל

הייס אַריינפיהרען די בתולה. (סנדר און פראַדע פיהרען אַריין לאה׳ן אין ווייסען חופּה־קלייד מיט אַ שוואַרצען מאַנטעל אויף די פּלייצעס. זעצען זי אויף דער סאָפע. ר׳ שמשון זעצט זיך נעבען ר׳ עזריאל׳ן) **דבוק!** אינ׳ם נאָמען פון דעם מרא דאתרא, וואָס זיצט דאָ, אינ׳ם נאָמען פון אַ הייליגער עדה יודען, אינ׳ם נאָמען פונ׳ם גרויסען סנהדרין פון ירושלים, בין איך, עזריאל בן הדס, דעם לעצטען מאָל גוזר אויף דיר, זאָלסט פערלאָזען דעם גוף פון דער בתולה, לאה בת חנה!

לאה (דבוק)

ענטשידען

איך וועל נישט אַרויסגעהן!

ר׳ עזריאל

מיכאל, רוף אַריין מענשען און ברענג קיטלען און שופרות און שוואַרצע ליכט. (מיכאל געהט אַרויס און קעהרט זיך אום מיט פופצעהן מענשען, צווישען זיי—דער משולח. זיי טראָגען אַריין קיטלען, שופרות און ליכט) נעהמט אַרויס די ספרים! (מיכאל נעהמט אַרויס זיבען ספרי תורות, צוטיילט זיבען מענשען. גיט פונאַנדער זיבען שופרות) האַרטנעקיגער רוח! אַזוי ווי דו ביזט זיך נישט מכניע אונזער בעפעהל—גיב איך דיך איבער אין רשות פון די העכערע רוחות, זיי זאָלען דיך אַרויסצ הען איבערגעוואַלד. בלאָזט תקיעה.

מען בלאָזט תקיעה

לאה (דבוק)

גיט זיך אַ ריס פון אָרט, וואַרפט זיך, שרייט

לאָזט מיך! ציהט מיך נישט! איך וויל נישט! איך קאָן נישט אַרויסגעהן!

ר׳ עזריאל

אַזוי ווי די העכערע רוחות קאָנען דיך נישט גובר זיין, גיב איך דיך איבער אין רשות פון די מיטעלע רוחות, די נישט גוטע נישט שלעכטע, זיי זאָלען דיך מיט זייער אכזריות אַרויסציהען. בלאָזט שברים.

מען בלאָזט שברים

לאה (דבוק)

מיט אָבגעשלאָפטע כחות

וועה איז מיר! אַלע כחות פון דער וועלט זענען אויפגעשטאַנען אַנטקעגען מיר. מיך ציהען די שרעקליכסטע רוחות, וואָס ווייסען נישט קיין רחמנות; אַנטקעגען מיר שטעהען גדולים און צדיקים און צווישען זיי מיין פאָטערס נשמה און זענען גוזר אויף מיר, איך זאָל אַרויסגעהן. און כל זמן אין מיר וועט בלייבען כאָטש איין פונק כח, וועל איך זיך ראַנגלען און נישט אַרויסגעהן.

ר׳ עזריאל

פאַר זיך

גישט אַנדערש אַז אימיצער אַ מעכטיגער העלפט איהם! (פויזע) מיכאל! זאָל מען אַריינשטעלען די ספרים אין אָרון קודש (מען שטעלט אריין) פערהענג דעם אָרון קודש מיט אַ שוואַרצען פרוכת. (מיכאל פערהענגט) צינד אָן די שוואַרצע ליכט. (מען צינד טאָן) זאָלען אַלע אָנטהון ווייסע קיטלען. (אַלע און אויך ר׳ עזריאל און ר׳ שמשון טהוען אָן ווייסע קיטלען: ר׳ עזריאל שטעלט זיך, הויבט אויף די האנד. הויך און שרעקענדיג) שטעה אויף, גאָט! און זאָלען זיך צושפרייטען און אַנטלויפען דיינע פיינד פון פאַר דיר. ווי עס צושפרייט זיך רויך, זאָלען זיי זיך צושפרייטען... זינדיגער און ווידערשפעניגער רוח! מיט דעם כח פון אַלמעכטיגען גאָט און מיט׳ן רשות פון דער הייליגער תורה צורייס איך, עזריאל בן הדס, אַלע פעדים, וואָס פערקניפען דיך מיט דער לעבעדיגער וועלט און מיט דעם גוף און נשמה פון דער בתולה לאה בת חנה...

לאה (דבוק)

שרייט אויס

וועה איז מיר!

ר׳ עזריאל

און איך בין דיך מחרים פון כלל ישראל!! תרועה!!!

דער משולח

דער לעצטער פונק האָט זיך צונויפגעגאָסען מיט׳ן פלאַם.

לאה (דבוק)

אָהן כחות

איך קאָן זיך מעהר נישט ראַנגלען...

מען הויבט אָן בלאָזען תרועה

ר׳ עזריאל

שטעלט געשווינד אָב די שופרות. צו לאהן

גיסטו זיך אונטער?

לאה (דבוק)

מיט אַ טויטען קול

איך גיב זיך אונטער...

ר׳ עזריאל

זאָגסטו צו מיט׳ן גוטען ווילען פערלאָזען דעם גוף פון דער בתולה לאה בת חנה און מעהר זיך אין איהם נישט אומקעהרען?

לאה (דבוק)

ווי פריהער

איך זאָג צו.

ר׳ עזריאל

מיט דעם זעלביגען כח און רשות, מיט וועלכען איך האָב דיך מחרים געווען, נעהם איך אַראָב פון דיר דעם חרם. (צו מיכאל׳ן) לעש אויס די ליכט און נעהם אַראָב דעם שוואַרצען פרוכת (מיכאל טהוט עס) בעהאַלט די שופרות. (מיכאל קלויבט זיי צונויף, און זאָלען די אַריינגעקומענע מענשען אַראָבנעהמען די קיטלען און אַרויסגעהן. (די פירצעהן מענשען טהוען אויס די קיטלען און געהען אַרויס צוזאַמען מיט דעם משולח און מיכאל׳ן. ר׳ עזריאל הויבט אויף די הענד אין דער הייך) רבונו של עולם! גאָט פון רחמים און לייטזעליגקייט! קוק אָן אויף דעם גרויסען צער פון דער פערוואָגעלטער און געפלאָגטער נשמה, וואָס איז איבער פרעמדע זינד און טעות׳ן געשטרויכעלט געוואָרען. קעהר אָב דיין בליק פון איהרע חטאים און זאָלען ווי אַ דעמפונג ארויפגעהן צו דיר איהרע פריהערדיגע גוטע מעשים, איהר גרויסער צער און דער זכות פון איהרע

אָבות. רבונו של עולם, רוים אָב פון איהר וועג אַלע מלאכי חבלה און גרייט איהר צו אַן׳אייביגע רוה אין דיינע פּאַלאַצען. אָמן!

אַלע

אָמן!

לאה (דבוק)

גיט אַ שטאַרקען ציטער

זאָגט נאָך מיר קדיש. די בעשטימטע צייט געהט אויס!

ר׳ עזריאל

סנדר! זאָג דעם ערשטען קדיש.

סנדר

יתגדל ויתקדש שמיה רבא. בעלמא די ברא כרעותיה...

דער זייגער שלאָגט צוועלף

לאה (דבוק)

שפּרינגט אויף פון אָרט

אַ־אַיו!!

פאַלט אויפ׳ן סאָפע ווי אין אונמאַכט.

ר׳ עזריאל

פיהרט די כלה צו דער חופה!

עס לויפט אַריין מיכאל

מיכאל

זעהר צורודערט

נאָר־וואָס אומגעקעהרט זיך דער לעצטער רייטער. ער זאָגט, ביי די מחותנים האָט זיך צובראָכען אַ ראָד און זיי געהען צופוס. נאָר זיי זענען שוין נאָהנט, אויפ׳ן בערגעל, מען זעהט זיי פון דאַנען!

ר׳ עזריאל

שטאַרק איבערראַשט

וואָס עס האָט געזאָלט זיין, זאָל זיין! (צו סנדר׳ן) זאָל די אַלטע בלייבען דאָ מיט דער כלה און מיר אַלע וועלען געהן מקבל פנים זיין דעם חתן.

מאַכט אַרום לאה׳ן מיט׳ן שטעקען אַ ראַנד פון לינקס אויף רעכטס. נעהמט אַראָב דעם קיטעל, הענגט איהם אויף נעבען טהיר און געהט אַרויס מיט׳ן שטעקען אין האַנד, נאָך איהם סנדר און מיכאל. לאַנגע פויזע.

לאה

וואַכט אויף. מיט זעהר אַ שוואַכען קול

ווער איז דאָ מיט מיר?... דאָס זייט איהר, באָבינקע? באַבעניו? מיר איז שווער. העלפט מיר... פערוויגט מיך...

פראַדע

גלעט זי

זאָל דיר נישט זיין שווער, טאָכטערל. שווער זאָל זיין דעם טײַטער, דעם שוואַרצען קאָטער, און דיר אויפ׳ן הערצעלע זאָל זיין גרינג ווי אַ פוכעלע, ווי אַ הויכעלע, ווי אַ ווייסע שניי-עלע, הייליגע מלאכים׳לעך זאָלען דיך אַרומכאַפּען מיט זייערע פליגעלעך.

עס הערט זיך אַ כלי-זמר-שפּיל, ווי מ׳פיהרט צו דער חופּה.

לאה

פערציטערט, כאַפּט פראַדע׳ן פאַר׳ן האַנד

איהר הערט? דאָס געהט מען טאַנצען אַרום הייליגען קבר׳ל, משמח זיין די טויטע חתן-כלה!

פראַדע

ציטער נישט, טאָכטערל, האָב קיין מורא נישט. אַרום דיר שטעהט אַ גרויסע וואַך. אַ מעכטיגע וואַך. זעכציג גבורים מיט שווערדען (?) ... בעשיצען דיך פון אַ בייזער בעגעגעניש. די היי-

ליגע אָבות און די הייליגע אמהות בעשיצען דיך פון אַ בייז אויג.

געהט ביסלעכווייז איבער אין אַ סקאַנדירענדיגען געזאַנג

באַלד וועט מען דיך פיהרען צו דער חופּה
אין אַ גוטער שעה, אין אַ מזל'דיגער שעה...
דיין מאַמע די צדקניות געהט זיך פון גן־עדן אַרויס,
פון גן-עדן אַרויס,
אין גאָלד און אין זילבער אויסגעצירט.
געהען איהר צוויי מלאכים'לעך אַנטקעגען אויס,
אַנטקעגען אויס.
נעהמען זיי זי פאַר די הענד,
איינער רעכטס און איינער לינקס;
„חנה'לע דו מיין, חנה'לע דו פיין,
וואָס האָסטו זיך אויסגעצירט אין גאָלד און זילבער און שיין?"
ענטפערט זיי חנה'לע אַזוי און אַזוי:
„ווי זאָל איך זיך נישט אויסצירן? דער יום־טוב איז מיר גרויס!
מיין איינציגע טאָכטער, מיין ליכטיגע קרוין,
טהום צו דער חופּה מיט מזל געהן".
—„חנה'לע דו מיין, חנה'לע דו פיין!
פאַרוואָס איז אויף דיין פנים לייד און פיין?"
ענטפערט זיי חנה'לע אַזוי און אַזוי:
„ווי זאָל איך נישט טרויערן? דער יום־טוב איז מיר וועה!
מיין טאָכטער צו דער חופּה פיהרען פרעמדע לייט,
און איך מוז זיך שטעהן אין טרויער אָן אַ זייט..."
פיהרט מען די כלה צו דער חופּה באַלד,
נעהען איהר אַנטקעגען יונג און אַלט.
קומט אליהו הנביא און נעהמט דעם גרויסען בעכער אין האַנד.
מאַכט ער אַ ברכה אויפ'ן גאַנצען לאַנד...
אָמן ואָמן...

מערט אַנטשלאָפען, לאַנגע פּויזע.

לאה

מיט געשלאָסענע אויגען. לאָזט ארויס א שווערען זיפץ. עפענט די אויגען

ווער זיפצט דאָ אזוי שווער.

חננ'ס קול

איך.

לאה

איך הער דיין קול, נאָר איך זעה דיך נישט.

חננ'ס קול

דו ביזט אָבגעצוימט פון מיר מיט אַ פערשוואוירענעם ראַנד...

לאה

דיין קול איז מיר זיס ווי דער געוויין פון אַ פידעל אין אַ שטילער נאַכט... זאָג מיר ווער ביזטו?

חננ'ס קול

איך האָב פערגעסען... נאָר דורך דיינע געדאַנקען קאָן איך געדענקען זיך...

לאה

איך דערמאָן זיך... מיין האַרץ האָט זיך געצויגען צו אַ ליכטיגען שטערן... איך האָב אין שטילע נעכט פערגאָסען זיסע טרערען און האָב אין חלום געזעהן שטענדיג אַ געשטאַלט... ביזטו דאָס געוועזן?

חננ'ס קול

איך...

לאה

איך דערמאָן זיך... ביי דיר זענען געווען ווייכע ווי פער-

ווײנטע האָר און טרויעריגע מילדע אויגען... בײ דיר זענען גע-
ווען לאַנגע און דינע פינגער... טאָג און נאַכט האָב איך גע־
טראַכט נאָר וועגען דיר... (פויזע. טרויעריג) נאָר דו ביזט אַוועק
פון מיר, און מײן ליכט האָט זיך אויסגעלאָשען און מײן נשמה
איז פערוועלקט געוואָרען. און ווי אַ וויסטע אלמנה בין איך
געווען, אַז צו מיר האָט זיך אַ פרעמדער מאַן דערנעהנט... נאָכ־
דעם האָסטו זיך אומגעקעהרט און אין מײן האַרצען האָט אויפ־
געבליהט אַ לעבען פון טויט און אַ פרייד פון טרויער. פאַרוואָס
האָסטו מיך ווידער פערלאָזען?

חננ׳ס קול

איך האָב צובראָכע׳ אַלע צוימען, איך האָב איבערגע-
שטיגען איבער׳ן טויט, האָב פערשטערט אַלע געזעצען פון צײ-
טען און דורות. איך האָב זיך געראַנגעלט מיט שטאַרקע, מיט
מעכטיגע, מיט אומבאַרמהערציגע. און אַז בײ מיר האָט זיך
אויסגעשעפט דער לעצטער פונק כח, האָב איך פערלאָזען דעם
גוף, כדי אומקעהרען זיך צו דײן נשמה.

לאה

צאַרט

קעהר זיך אום צו מיר, מײן חתן, מײן מאַן... איך וועל
דיך אַ טויטען טראָגען אין מײן האַרצען און אין די חלומות פון
נאַכט וועלען מיר צוזאַמען וויגען אונזערע נישט געבוירענע קינ־
דערלעך. (וויינט) מיר וועלען זײ נייהען העמדעלעך, מיר וועלען
זײ זינגען לידעלעך (זינגט וויינענדיג)

באַיו, באַיו, קינדערלעך,
אָהן אַ וויג אָהן ווינדעלעך,
טויטע נישט געבוירענע,
אָהן אַ צייט פערלוירענע...

פון דרויסען הערט זיך אַ חופה־מאַרש, דאָס דערנעהנטערט זיך. לאה פערציטערט:

מען געהט מיך פיהרען צו דער חופה מיט אַ פרעמדען! קום צו
מיר, מײן חתן!

חננ׳ס קול

דיין גוף האָב איך פערלאָזען און קום צו דיין נשמה.

ער בעהאַלט זיך אין װאַנט אין װײַסען׳

לאה

מיט פרייד

דער ראַנדן־צוים צובראָכען! איך זעה דיך, חתן מיין! קום צו מיר!

חנן

װי א װידערהאַל

קום צו מיר!

לאה

שרייט אויס מיט פרייד

איך געה צו דיר.

חנן

װי א װידערהאַל

איך געה צו דיר.

קולות

הינטער׳ן סצענע

פיהרט די כלה צו דער חופה!

א חופה־מאַרש. לאה פערלאָזט אויפ׳ן סאָפע דעם שװאַרצען מאַנטעל און אינגאַנצען אין װײַסען געהט זי אונטער׳ן חופה־מאַרש צו חננ׳ען, שטעלט זיך אויף זיין אָרט און װי זי גיסט זיך צונויף מיט איהם. עס געהט אַריין ר׳ עזריאל מיט׳ן שטעקען אין האַנד, נאָך איהם דער משולח. שטעלען זיך אָב בײַם טהיר. אין טהיר סנדר, פראָדע, די איבעריגע.

לאה

מיט א קול װי פון דער װײַטענס

א גרויסע ליכט צוגיסט זיך רונד־אַרום... איך בין בעהעפט

מיט דיר אויף אייביג, מיין בעשעריטער... צוזאַמען שוועבען מיר אַלץ העכער, העכער, העכער...

עס ווערט אַלץ פינסטערער.

ר׳ עזריאל

אראָבלאָזענדיג דעם קאָפּ

פערשפעטיגט...

דער משולח

ברוך דיין האמת.

עס ווערט שטאָק־פינסטער. פון דער ווייטענס הערט זיך שטיל־שטיל

מחמת וואָס, מחמת וואָס,
איז די נשמה
פון העכסטער הויך
אַראָב אין טיפסטען גרונד?
—דאָס פאַלען טראָגט
דעם אויפקומען אין זיך...

(פאָרהאַנג)

צום ערשטען מאָל אויפֿגעפֿיהרט צו שלשים כּח כסלו תּרפ"א (9|XII 1920) אין וואַרשאַ, דורך דער ווילנער טרופּע אין טעאַטער „עליזעאום", אונטער דער רעזשי פון דוד הערמאַן, בּיי פאָלגענדען אַנסאַמבּל:

ערשטער אַקט

1־טער	בטלנים	אליעזר זשעלאַזאָ
2־טער	בטלנים	אברהם מאָרעווסקי
3־טער	בטלנים	יעקב ווייסליץ
דער משולח		נח נאַכבוש
חנן		אליהו שטיין
מאיר, שמש אין שוהל אין בריניץ		שלום טאַנין
העניך	ישיבה־בחורים אין בריניץ	יוסף בולאָח
אָשר	ישיבה־בחורים אין בריניץ	***
שרה בת טובים		פאָליע וואַלטער
ר' סנדר בריניצער		מתתיהו קאָוואַלסקי
לאה, זיין טאָכטער		מרים אָרלעסקאַ
פראַדע, איהר אַלטע ניאַניע		יהודית לאַרעס
גיטל, לאה'ס אַ חבר'טע		חיה בראַז

צווייטער אַקט

אַנ'אורח	שמואל שעפטעל
1־טער בטלן	אליעזר זשעלאַזאָ
אַ האָרבאַטער	יוסף בולאָח
אַנ'אַלטע אָרימע	יוכבד ווייסליץ
מויטען־טאַנץ	פאָליע וואַלטער
לאה	מרים אָרלעסקאַ
פראַדע	יהודית לאַרעס
גיטל	חיה בראַז
בתיה, לאה'ס אַ חבר'טע	ראָזע בירנבוים
ר' סנדר	מתתיהו קאָוואַלסקי
מאיר	שלום טאַנין
מנשה, לאה'ס חתן	***
ר' נחמן, זיין פאָטער	לייב קאַדיסאָן
ר' מענדל, מנשה'ס רבי	יעקב ווייסליץ
דער משולח	נח נאַכבוש

דריטער אַקט*)

1־טער } חסידים	שמואל שעפּטעל
2־טער }	יעקב הײסליץ
דער משולח	נח נאַכבוש
ר' עזריאל'קע מיראָפּאָליער, א צדיק	אברהם מאָרעװסקי
מיכאל, זיין גבאי	שלום טאַנין
ר' סנדר	מתתיהו קאָהאַלסקי
לאה	מרים אָרלעסקאַ
פֿראַדע	יהודית לאַרעס
ר' שמשון, רב אין מיראָפּאָליע	לייב קאַדיסאָן
הנך	אליהו שטיין

הסידים, מחו נים, כלי־זמרים, אָרימעלייט א. ז.

---

*) די פיעסע איז געשפּילט געװאָרן אָהן סופֿלער.

טאָג און נאַכט

אַ טראַגעדיע אין דריי אַקטען.

פון דעם דאָזיגען ווערק זענען פערבליבען נאָר איינצעלנע פראַגמענטען פון דער ערשטער פעדער. ביים דיכטער איז אָבער דאָס ווערק געווען פאַרטיג אין געדאַנק. מיר האָבען פון דיכטער אַליין געהערט דעם סיפור המעשה, מיר האָבען אויך נאָכקאָנטראָלירט דעם אינהאַלט לויט דער פערצעהלונג פון דיכטערס פריינד, פרוי ד"ר סאָפיאַ סירקין-בינשטיין, פאַר וועלכער ער האָט די זאַך פערצעהלט קורץ פאַר זיין טויט.

דאָס גיט אונז די מעגליכקייט פונאַנדערצוטיילען די פראַגמענטען לויט זייער סדר און איבערגעבען אין קורצען דעם אינהאַלט פון די נישט אָנגעשריבענע טיילען.
(רעד.)

פּערזאָנען.

ר׳ דן—דער קריניצינער רבי.

דבורה—זיין מוטער

מרים—זיינע אַ פּלימיעניצע

חנניה—דעם רבינ׳ס גבאי

גדליה—אַנ׳אַלטער משרת

מענדעל—אַ שדכן

פראַגמענטען פון ערשטען אקט.

ביי ר׳ דן. אַ גרויסער חדר שטרענג בעשטעלט, שאַפעס מיט ספרים. אין מזרח־וואַנט אַן אָרון־קודש. רעכטס אַ טהיר פון גאַס, לינקס, אַ טהיר אין די אינעווענינסטע חדרים. צווייי פענסטער דורך וועלכע עס זעהט זיך די גאַס, פון דערווייטען, הייזלעך. איידער דער פאָרהאַנג הויבט זיך אויף, הערט זיך אַ טרויעריגער געזאַנג:

הנשמה לך והגוף שלך
חוסה על עמלך.

די סצענע שטעהט אַ ווײַלע פוסט. פון דער טהיר רעכטס געהט אַריין דבורה, אַ טיפע זקנה, מיט אַ שטעקען, קוים וואָס זי געהט. לאַנגזאַם געהט זי דורך די סצענע און געהט אין טהיר לינקס. אַ קליינע פויזע. ס׳הערט זיך פון דערווייטענס אַ געוויין, אַ קלאַפּ מיט אַ פושקע, אויסגעשריי: „צדקה תציל ממות!“ אין פענסטער ווייזט זיך אַ לויה, וועלכע געהט לאַנגזאַם פאַרביי. נאָכ׳ן אָרון געהט אַ קלאָגענדיגע יודענע. קליינע פויזע. פון גאַס געהען אריין חנניה און גדליה.

חנניה

פון פריהמאָרגען הײנט, די זיבעטע לויה
נאָך נישט געװען אַזאַ מגפה.
שטאַרבען עופ'על'עך װי פליגען.

גדליה

טהוט מען װאָס, מען זאָל זי שטילען?

חנניה

געטהון שוין אַל'ץ, װאָס נאָר געקענט צו טהון.
געמאָסטען פעלד, מיט שיר המעלות'ן, מיט תהלים
און אַרום שטאָדט געמאַכט אַ גדר. דרײ תעניתים
די שטאָדט געפאַסט,—און אויפ'ן פעלד געשטעלט אַ חופה...

גדליה

און דער רבי, װאָס?

חנניה

פיהרט פאַנאַנדער מיט די הענט

דער רבי...

גדליה

װאָס פאַרט? דער רבי מיט אײן װאָרט
קאָן שטילען די מגפה... איהם איז װאָס דען שװער?

חנניה

דו פרעגסט... דו קענסט נישט אונזער רבי'ן? זײנע דרכים...
קאָן זײ װער פערשטעהן?

גדליה

דהײנו?

חנניה

גאָרנישט... שווייגט... עס טרעפט ביי איהם דאָך אָפט:
פערשפאַרט ביי זיך אין חדר, איינגעהילט אין טלית,
זיצט ער צוויי דריי טעג, אַמאָל נאָך לענגער,
זיצט און שווייגט, אָדער ער ברומט אַ ניגון
און הערט און זעהט נישט וואָס עס טהוט זיך. נישט ער עסט
און נישט ער טרינקט און נאָר אין מקוה געהט ער...
אין אַזעלכע שעות, רייד מיט איהם צי נישט,
עס העלפט נישט... האָט מען מורא צו גענעהנען.

גדליה

נאָר ס׳טייטש אַזאַ מגפה... אַז מען מוז—
מען מוז דאָך איהם דערוועקען פון התבודדות.
שרייען, בעטען... ווער-זשע, אַז נישט ער?

חנניה

ס׳איז גרינג צו זאָגען שרייען בעטען. נעכטען
איז דער גאַנצער קהל ווי איין מענש,
צו מיר געקומען איך זאָל געהן און ריידען;
זיי ווייסען, כ׳בין שוין צוואַנציג יאָהר זיין גבאי;
און מוסר נפש האָב איך זיך געוועז,
אַריין צו איהם אין חדר. וואָס זשע זעה איך?
ער ליגט אויף דר׳ערד, צושפרייט די הענד,
דער גאַנצער גוף, איהם ציטערט פון געוויין.
איך האָב זיך שטאַרק דערשראָקען, אויפגעהויבען איהם:
דער פנים בלאַס ווי קאַלך, די אויגען אויסגעשטאַרצט,
און טרעהרען טרעהרען, איינס נאָך איינס,
דער גאַנצער פנים איז איהם נאַס.
איך רוף איהם: „רבי!“ ענטפערט ער מיר שטיל:
„חנניה, העלף מיר תשובה טהון...“

איך האָב זיך שטאַרק דערשראָקן און גענומען
תהלים זאָגען, ער נאָך מיר און וואָרט אין וואָרט.
און נאָכדעם הויב איך אָן צו ריידען
געוואָלט, על אודות דער מגפה,
נאָר נישט ער הערט און נישט ער זעהט מיך.
אַזוי אַוועק פון איהם מיט גאָרנישט.
היינט געה דערנאָך דערצעהל דאָס בעלי-בתים!
נו האָבען זיי בעשטימט, נאָך היינט אַליין צו קומען,
פערשטעהט זיך נאָר די פני-העיר.

גדליה

דער אַלטער, זכותו יגון, איז געווען גאָר אַנדערש.
די הנהגה זיינע, איך געדענק ווי היינט...
גרויס, אַנ׳אימה! און מיט וואָסער טויט געשטאָרבען!
פערציג יאָהר פערביי פון יענער צייט,
און אַז ס׳געהט מיר אויפ׳ן זינען—נעהמט אַ שוידער.

מענדעל

דוכט זיך, אַז בעת אַ מהומה האָט מען איהם גע׳הרג׳עט.

גדליה

אַלץ הייסט אַ מהומה. אויסגעקוילעט יודען
אַ האַלבע שטאָדט. אויך איהם געקוילעט. רוצחים.
די רבי׳צין געבליבען מעוברת,
פאַר שרעק און צער אַליין שיער נישט געשטאָרבען

חנניה

אונזער רבי קאָן מען זאָגען איז אַ צדיק
שוין מבטן אמו; איידער נאָך געבוירען
האָט איהם די וועלט שוין אָנגענומען פאַר אַ מנהיג.
דערפאַר איז ער אי אפשר אַזוי גרויס. (פויזע)

מענדעל

נו, ווען אַלטען איז דאָך צו דערצעהלען ווזונדער,
גאָר אָהן אַ שיעור,

חנניה

אַ קליינינקייט צו זאָגען
ער איז דאָך דעם בעל שם'ס געווען אַ תלמיד.

(פערטראַכט)

מען זאָגט, אין איהם געווען איז די נשמה
פון זכריה הנביא, וואָס איז אומגעקומען
פון מערדערישע הענד אין בית-המקדש
זיין שליטה איז געווען אין אַלע הימלען
איך האָב אַליין געהערט פון אַנ'איש נאמן
אַז כ״ח ניסן, ווען ביי די מלאכים
איז ראש השנה, פלעגט ער זיי צושטעלען
אין זייער סדר פאַר'ן כסא הכבוד
און פלעגט אי'ם ווער פון זיי נאָר נישט געפעלען—
פערטריבען און אַ צווייטען אויף זיין אָרט...

מענדעל

היינט וואָס מיט די נישט-גוטע, רח״ל!
זיי, זאָגט מען, האָבען פאַר זיין שיין געציטערט,

חנניה

און וואָס ר' דן! האָט ער גע'פטר'ט ווייניג?

גדליה

ביי אונז אין שטאָדט דערצעהלט מען אַזאַ מופת:
מען האָט איהם אָנגעזאָגט אַז ס'האָבען זיך די שוואַרצע
בעזעצט אין מקוה, שרעקען אָב די ווייבער.
איז ער אַהין אַוועק און אויסגעפאָרשט די זאַך.
ער איז אַליין אַריין אין מקוה. ווי ער קומט אַריין,

דאַן האָבען זיי אַרומגערינגעלט איהם, געוואָלט דער-
שטיקען.
ער נעהמט בעשווערען, הערען זיי און לאַכען
נו, נו, האָט ער געכאַפּט דעם שוחט'ס חלף,
אַריין אין מקוה און גענומען שעכטען.
ווי שפּסען האָט ער זיי געשאָכטען, איינס נאָך איינס,
דאָס וואַסער איז געוואָרען רויט אינגאַנצען.

חנניה

איך בּין נאָך דאַן זיין גבאי נישט געוועען.
דערצעהלט מען, ווען ער איז אַהיימגעקומען
איז ער געוועען צורודערט, לאַנג געפּאַסט,
און האָט גע'טענה'ט: ר'איז אַ חטא בעגאַנגען
ר'האָט זיך צוהיצט. האָט נישט געדאַרפט פערגיסען
קיין בלוט, אפילו שד'יש בלוט. פערטרייבען,
ר'האָט נאָר געדאַרפט פערטרייבען זיי פון מקוה.
די מעשה ווייס איך וואויל פון אַנ'איש נאמן

פויזע

מענדעל

נו וואָס וועט עפּעס זיין מיט אונזער ענין?
די מחותנים קומען מאָרגען אָן.

חנניה

דער רבי ווייס געוויס... אין אַנ'עת צרה
צו שרייבען תנאים, און אַ סעודה פּראַווען
איז דאָך נישט פּאַסיג... ר'האָט געוויס געטראַכט.
גאָר גאָט וועט אפשר העלפען בּיז די תנאים

עס געהט אריין דבורה. אלע הויבען זיך אויף.

חנניה און גדליה

גוט מאָרגען, רבי'צין!

דבורה

גוט מאָרגען, אַ גוט יאָהר.

חנניה

אַן־אורח איז געקומען פון בערדיטשעוו.

דבורה

ברוך הבא.

חנניה

פון דעם סאַוראָניער רב.
די מחותנים זענען מסכּים אויף די תּנאים,
אויף נדן, קעסט און וואָס מען האָט געמאָהנט.

דבורה

מען דאַרף דעם רבּי'ן פרעגען... איך בּין מסכּים.
אויב ס'איז בּעשערט זאָל זיין מיט מזל תּנאים.
דעם רבּי'ן זאָג.

חנניה

ער דאַווענט נאָך בּיי זיך.

צו גדליה'ן

רבּותי, לאָמיר געהן אין קלויז דערווייל
איהר וועט אי"ה מאָרגען זעהן דעם רבּי'ן.
אַ גוטען טאָג, דער רבּי'צין!

גדליה

אַ גוטען טאָג.

דבורה

געהט געזונטערהייד.

זיי געהען אַרויס. עס געהט אַריין מרים חי פּער'חלומ'ס. שטעלט זיך בּײַם פענסטער. עס געהט דורך אַ לויה.

מרים

ווידער אַ לויה... פון אַ קינד ווייזט אויס
די מוטער לויפט און ברעכט די הענד און שרייט...

הערט זיך צו

וואָס שרייט זי? באָבעניו, איהר הערט. זי שרייט:
גאָט, איך וועל דיר נישט מוהל זיין מיין קינד!

דבורה

באַרישע געשרייען קומען נישט צו גאָט...

מרים

באָבע! אַלע טענה׳ן: זינד אין שטאָדט...
בעהאַלטענע און גרויסע זינד אין שטאָדט...
פאַרוואָס-זשע שטאַרבען קליינע קינדער?
פאַרוואָס שטראָפט גאָט נישט יענע וועלכע זינדען
נאָר זיי, די קינדער, ריינינקע פון זינד?

דבורה

גאָט שטראָפט די טאַטע-מאַמע, נישט די קינדער.
די קינדער נעהמט ער צו נאָר פון דער וועלט.

מרים

איז דאָס דען נישט קיין שטראָף?

דבורה

פערטראַכט

ווער ווייס?
בעשאַפען ווערען, אָבלעבען אַ לעבען
איז דאָס אפשר די שטראָף, נאָך גרעסער, האַרבער,
ווי יונגערהייד אַוועקגעהן פון דער וועלט (פויזע)

מרים

זינט איך געדענק איך, באָבע, זייט איהר שטענדיג

פערטראַכט און טרויעריג. קיין איינציג מאָל
האָב איך אַ שמייכעל נישט געזעהן אויף אייער פּנים.
פאַרוואָס איז דאָס?

דבורה

קוקט אויף איהר

ביזט יונג מיין קינד צו וויסען... (פויזע)

מרים

שטענדיג זיצט איהר נאָר פערטראַכט, וואָס טראַכט איהר,
באָבע?

דבורה

זינדיגע מחשבות... וועגען גאָט און זיינע דרכים.

מרים

וועגען גאָט?... וואָס קאָן מען טראַכטען וועגען איהם?
איהם קאָן מען, דוכט זיך, מעהר נישט, פיהלען,
נאָר נישט טראַכטען וועגען איהם...

דבורה

וועסט אָבלעבען מיין טאָכטערל, אַ וועלט,
וועסטו פערשטעהן... (פערטראַכט) ער שטראָפט און שטראָפט...

מרים

פאַר זיך

גאָט וועט רחמנות האָבען, מוחל זיין די זינד.

דבורה

קוקט אויף איהר

רחמנות האָבען זאָגסט דו? ווער? (שאָקעלט מיט'ן קאָפּ)
גאָט האָט נישט קיין רחמנות, ר'איז נישט מוחל זינד.

מרים

וואָס רעדט איהר, באָבעניו? וואָס ט'איהר געזאָגט,
גאָט האָט נישט קיין רחמנות?

דבורה

ניין.
און וואָס קאָן העלפען גאָטס רחמנות און מחילה.
נישט געטראָפען, ר'זאָל אַ חטא פערגעסען,
ווי די תשובה איז נישט גרויס, פערמעקט זי נישט די זינד.
וויפיל גאָט איז קינ'ען מוחל—הבל בלייבט דאָך טויט.
זכריה'ס בלוט, אַמאָל פערגאָסען, קעהרט נישט מעהר אין
גוף.
קען דען ווערען אויסגעמעקט אַ זינד, וואָס איז געשעהן?

מרים

דערשראָקען

דאָס האָט דער פעטער אייך געזאָגט?

דבורה

איך ווייס נישט... איך געדענק נישט. איך האָב אַליין
געטראַכט.
איך האָב געלייענט ספרים הייליגע...
און אפשר האָט דער רבי מיר געזאָגט... (פויזע)
ווייסט מיין קינד, דאָ איז אַ שדכן פון סאַוורואָניער רב.
מ'רעדט דיר מיט זיין זוהן אַ שדוך.
אַנ'עלוי, אַ מיוחס, סמיכה אויף הוראה,
דער רב גיט הונדערט רענדלעך נדן...

מרים

דערשראָקען

אַ שדוך מיר?... ניין, באָבע! ניין.

דבורה

וואָס האָסט דו זיך אַזוי דערשראָקען?
אויפ'ן רבי'ן מעגסטו זיך פערלאָזען,
אויב ר'איז מסכּים הייסט דאָס—איז בעשערט.

מרים

אָבער איך–איך וויל נישט, ניין! ניין! ניין!

דבורה

מיט וואָס געפעלט דיר נישט דער שדוך?

מרים

דער שדוך? וועלכער שדוך? כ'ווייס דאָך נישט...
נאָר ניין, קיין חתונה וויל איך נישט האָבען, ניין!

דבורה

דו רעדסט גאָר ווי אַ קינד. פערגעסט,
אַז דיר איז אָהן אַנ'עין-הרע
שוין זעכצעהן יאָהר, ביז הונדערטצוואַנציג יאָהר.

מרים

באָבע, האָט רחמנות, רעדט נישט וועגען דעם,
איך קאָן קיין חתונה נישט האָבען...

דבורה

פאַרוואָס? איך הויב נישט אָן פערשטעהן! פאַרוואָס?

מרים

פאַרוואָס? (פערהאונדערט) איך ווייס אַליין נישט, באָבע,
נאָר איך קאָן נישט. אַז איך גיב אַ טראַכט,
פערקוועטשט דאָס האַרץ און ס'נעהמט מיך אָן אַ פחד.

דבורה

נו, גוט, דער רבי וועט מיט דיר שוין ריידען...

מרים

פערציטערט

באָבע! באָבע! זאָגט איהם נישט!
איך ציטער, איך האָב מורא. האָט רחמנות...
זאָל נאָר ער מיט מיר נישט ריידען!
איך קאָן נישט, באָבעניו (שרייט אויס) איך קאָן נישט! ניין!

לויפט ארויס פון חדר. אין טהיר בעווייזט זיך ר' דן, שטעהט א ווייל, ווי פער'חלומ'ט

ר' דן

עמיצער האָט דאָ געשריען. ווער?

דבורה

דערשראָקען

גאָרנישט, גאָרנישט, ליבער זוהן... מיט מרימ'ען גערעדט.
דו קענסט דאָך זי... א קינד... האָט זיך צעוויינט...

ר' דן

צעוויינט?

דבורה

א מאך מיט'ן האנט

צעוויינט... זי וויל דעם שדוך נישט...
פאַרוואָס? פאַר ווען? זי ווייס נישט וואָס צו זאָגען.
ציטערט, שרייט און וויינט און אַלץ אָהן ווערטער.
איך הויב נישט אָן פערשטעהן אפילו,
וואָס אזוינס מיט איהר קומט פאָר.

ר' דן

מאַכט עטליכע טריט. פערטראַכט

זי וויל דעם שדוך נישט?... אַזוי אָהן טעמים גאָר?

(מיט אַ ציטער) מסתמא נישט בעשערט... מען נייט נישט
אַ יתומה...
איך וועל מיט איהר נאָך דורכריידען אַליין...

היל געהן

דבורה

מיין זוהן... איך בעט דיך, זיץ מיט מיר אַ ווײַלע.

ר' דן

ווי פערחלומ'ט געהט צו און זעצט זיך נעבען איהר

דבורה

קוקט אויף איהם

שוואַך ביזט דו, מיין זוהן, קוים וואָס דו געהסט...
שוין היינט דער דריטער טאָג—דו פאַסט.

ר' דן

דער דריטער?...

דבורה

יאָ, דער דריטער... אפשר וואָלט גענוג זיין?

ר' דן

גענוג? (טראַכט) ניין, ניין, נאָך נישט גענוג...
תשובה הייסט: זיך אומקעהרען צוריק
אַהין, פון וואַן מען האָט גענומען בלאָנדזשען,
און איך בין נאָך אַהינצו נישט געקומען...

דבורה

פערביטערט

דוז נאָך נישט געקומען?

ר' דן

ניין!

דבורה

אוּן די מקוואות דיינע... דריי פיר מאָל אַ טאָג,
זיי בעהמען צו ביי דיר דעם לעצטען כח...

ר׳ דן

די נשמה רייניגט מען מיט פייער,
דעם גוף מיט וואַסער... (פויזע)

דבורה

שלאָף בין איך, מיין זוהן... מיין צייט איז שוין געקומען׳
איך דאַרף זיך גרייטען אין דעם וויטען וועג...

ר׳ דן

דיין שעה איז נאָך נישט אָנגעשטאַנען...
איך האָב נאָך כח דיך צו שטאַרקען און בעשיצען.
לעב און זיי געזונד...

דבורה

מיט געבעט

מיין זוהן, איך ווייס דיין מאַכט...
נאָר האָב רחמנות אויף דיין אַלטער מאַמען,
האַלט מיך מעהר נישט אויף... גענוג, גענוג געלעבט...
די לאַסט איז שווער פאַר מיר צו טראָגען
לאָז מיך געהן...

ר׳ דן

ווי אין חלום

דיך לאָזען געהן?... איך קאָן נישט.
איך דאַרף, איך מוז דיך האָבען דאָ,
דו ביזט מיין גאַנצער אָנהאַלט... נישט צו פאַלען...

דבורה

וואָס רעדסטו, זוהן? דיין אָנהאַלט איך?

אַ זינדיגע, אַ בלינדע און אַ שוואַכע?
האַלטסט און טראָגסט אַליין אויף דיינע פּלייצעס וועלטען,
טראָגסט אין האַרצען צער און פּיין פון פעלקער,
וואָס דאַרפסטו מיך?

ר׳ דן

דורך דיר בין איך בעהעפט מיט מיינע אבות,
געבונדען מיט די גדולים און צדיקים,
וואָס טהוען זייער מאַכט אין הימלען שפּרייטען,
וואָס בויען אויף און מאַכען חרוב וועלטען—
דורך דיר און דורך מיין פאָטער, זכותו יגון.
אויף אייך, אויף ביידען קאָן איך מיך נאָך שטיצען.
אַזוי אויף דער, ווי אויך אויף יענער וועלט.

דבורה

מיט פערביטערונג

שטיץ דיך נישט, מיין זוהן, אויף פרעמדע פּלייצעס!
ווער קאָן דען שאַצען זייער מאַכט און כח?
ביזט שטאַרק אַליין גענוג. אויף זיך אַליין
דו קאָנסט זיך שטיצען, נישט אויף אבות... וועה איז
מיר!...

ר׳ דן

אויף אבות זיך נישט שטיצען? היינט אויף וועמען?
אויף וועמען, פרעג איך, אויב דען נישט אויף זיי?
אַ לייטער שטעהט פון דר׳ערד און ביז צום הימעל.
אויף איהם מלאכים שטייגען אויף און אָב.
אפילו זיי צום שטייגען ברויכען שטאַפּעל,
בפרט אַ מענש.

דבורה

אַ מענש איז שטאַרקער פאַר אַ מלאך.

דו האָסט אַליין דאָס מיר געזאָגט... (פויזע) נו און די אבות—
זיי קאָנען מיט דער הילף פון קינדער שטייגען,
ווען אָהן דער הילף—זיי נידערן אַראָב.

ר׳ דן

אָ בונד איז דאָ אַ שטאַרקער, דאָס איז אמת.
די קינדער קאָנען פיל מתקן זיין.

דבורה

מיט געבעט

איך האָב צו דיר, אָ קינד מיינס, אַ בקשה,
אָ זאָג מיר צו, דו וועסט מיך נישט פערלאָזען,
ווען קומען וועט מיין שעה. דו וועסט מיך שיצען,
דו וועסט אַ מליץ זיין פאַר מיר, וועסט טענה׳ן, בעטען
און וועסט אַ זכות אויף מיר געפינען (וויינט)

ר׳ דן

מאַמע!
וואָס דריקט דיין האַרץ? ענטפלעק פאַר מיר דעם סוד?
צי האָט זיך, חס ושלום, דיר וואָס בייז גע׳חלומ׳ט.
צי אפשר האָט חנניה עפּעס שלעכטס פערצעהלט?

(דער פראַגמענט רייסט זיך דאָ איבער. לויט דעם אינהאַלט פון דער זאַך ווערט דער געשפּרעך פון ר׳ דן מיט דער מוטער נישט דערפיהרט ביז׳ן כוף. ער ווערט וואהרשיינליך איבערגעריסען דורך חנניה׳ן, וואָס קומט אָנזאָגען, אַז די שטאָדט־בעלי־בתים זענען געקומען. דער רבי הייסט זיי אַריינקומען.

דבורה געהט אַרויס.

די בעלי־בתים קומען אַריין און פאַלען־צו צום רבי׳ן, ער זאָל העלפען. די מגפה פערשפרייט זיך, טענה׳ן זיי, און די גאַנצע זינד, וועלכע האָבען גע־בראַכט די מגפה, טהוען זיך אָב הינטער׳ן שטאָדט אין מיהל. דאָרט קומען פאָר נאַכט ביי נאַכט ווילדע זאַכען, אַז ביי די וואָס האָבען דאָס צוגעזעהן, שטע־לען זיך די האָר קאַפּויער. דער רבי הערט זיי אויס און זאָגט צו אויסצופאָר־שען די זאַך. ער שיקט חנניה׳ן נאָכקוקען, וואָס טהוט זיך ביינאַכט אין מיהל הינטער׳ן שטאָדט.

מיט דעם ענדיגט זיך דער ערשטער אַקט.)

פראַגמענט פון צווייטען אַקט.

(אין צווייטען אַקט פעהלט די ערשטע רעמאַרקע. לויט דעם דיכטערס מינדלי־כער ערצעהלונג איז זי פאָלגענדע:

דערזעלבער צימער וואָס אין ערשטען אַקט. פריהמאָרגען. ר' דן וואַרט מיט אומ־געדולד אויף דעם צוריקקומען פון זיין גבאי, וועלכען ער האָט געשיקט אויספאָרשען די מעשים אין מיהל הינטער'ן שטאָדט. חנניה קומט אַריין אַ האַלב־טויטער פאַר שרעק. ר' דן פאַלט צו איהם צו מיט גרויס אומגעדולד)

ר' דן

רייד! דערצעהל מיר אַלץ, וואָס דו האָסט דאָרט געזעהן.
קיין איינציג וואָרט פערלייקען נישט!

חנניה

מיט אַן אָבגעהאַקטען אָטעם

צו וואָס?... נאָך וואָס?...
איהר ווייסט אַליין... איהר ווייסט, איהר ווייסט!... אוי וועה איז מיר!

ר' דן

חנניה! צופיל גלויבסט דו אין מיין גרויסען כח!
פאַר מיינע אויגען איז נישט אַלץ ענטפּלעקט.

און וועגען דעם איז נישט דיין זאַך צו טראַכטען.
רייד! דערצעהל!

חנניה

כ'האָב מורא, רבי! ס'ציטערט יעדער אבר.

ר' דן

דאַן בין איך גוזר, זאָלסט דערצעהלען! הערסט?

חנניה

זיך קאָן קיין מויל נישט עפענען, רחמנות, רבי!

ר' דן

חנניה! איך וועל שילטען! (פויזע)

חנניה

שוואַך, מיט אַ ציטערדיגען קול

כ'בין געגאַנגען... בין צום מיהל געקומען,
און אויסגעזוכט אין וואַנט אַ שפּאַרע. צוגעגאַנגען קוקען.
פינסטער, שטיל איז דאָרט געווען, אַ ריח ווי פון שוועבל,
האָט זיך פון דאָרט געטראָגען און געשטיקט דעם אָטעם.
נאָר אָט האָט אויפ'ן טורעם-זייגער האַלבע נאַכט געשלאָגען
און מיט אַמאָל האָט זיך דער גאַנצער מיהל באַלויכט.
איך בין פערבלענדט געוואָרען פון דעם ליכט.
איך קוק—אַ גרויסער זאַל, בעצירט מיט גאָלד און זילבער,
אין אַלע ווינקעלעך נאָר דימענטען און פערל.
און טישען שטעהען, און אויף זיי מאכלים און משקאות.
איך קוק—עס זיצט ביים טיש אַ שוואַרצער איינער,
אינגאַנצען אַ בעוואַקסענער, אַ האָריגער, מיט הערנער,
די פיס ווי ציגענע, דערנעבען אַ נקבה...
געבלויזט, מיט האָר ביז דר'ערד צופלאָכטען
און נאָך נקבות, נאָך און נאָך און טויזענדער נישט-גוטע,

כ'ים עק און הערנער, פליהען און בעדינען...
און אַלע זענען אויפגערעגט און ליאַרעמען און שרייען:
„וואָס קומט ער נישט? וואָס זוימט ער זיך. שוין צייט אַז
ער זאָל קומען!
זאָל עמיץ פליהען רופען איהם, און ברענגען..."
אָ לאָזט מיך אָבּרוהען!... איך קאָן נישט, רבי!

ר' דן

רייד!!

חנניה

...און מיט אַמאָל האָט זיך די טהיר געעפענט ברייט
און ס'איז אַריין אַ הויכער, אין אַ זשופּיצע אַ ווייסער,
אַ שטריימעל אויפ'ן קאָפּ געווען, אַ גאַרטעל אויף די
לענדען,
און ווי ער איז אַריין, איז דאָרט געוואָרען לוסטיג,
פרעהליך.
אַ טומעל, אַ געלעכטער, אַ פערשייט געזאַנג און טאַנץ;
דער הויכער מאַן האָט אויך געטאַנצט, פון אַלעמען פער-
שייטער.
איך האָב דאָס אַלץ געזעהן, נאָר נישט געזעהן האָב איך
זיין פנים.
זיין פנים איז די גאַנצע צייט געבליבען ווי פערשטעלט.
וואָס ווייטער איז געווען... עס איז אַ פּחד צו דערצעהלען.
דער הויכער אין דער זשופּיצע, אין גאַרטעל מיט'ן
שטריימעל,
האָט מיט אַמאָל בעקומען אין די הענד אַ ספר-תורה.
איהר הערט? אַ ספר-תורה! מיט'ן קאָפּ אַראָב געהאַלטען
און אָנגעהויבען לייענען מיט טראָפּ און מיט געזאַנג,
פון סוף צוריק: ישראל כל לעני משה עשה אשר.
און ס'האָט בּיי יעדען וואָרט זיינעם געשאָסען אַ גע-
לעכטער...

און גלייך האָט מען אַריינגעבראַכט אַנ׳אויסגעצירטע בעט,
געלעגען איז אויף יענער בעט אַ שלאָפענדיגע בתולה.
דער הויכער מאַן איז צוגעפאַלען קושען זי און האַלזען,
דערביי האָט ער אַ קעהר געטהון דעם קאָפּ צו מיינער
זייט
און איך האָב ערשט דערזעהן, איהר הערט? דערזעהן איהם
און דערקענט!

ר׳ דן

ווער איז ער, ווער? וואָס זאָגסטו נישט? וואָס שוויגסטו?

חנניה

וועה, איך קאָן נישט!

ר׳ דן

שוין זאָלסט דו זאָגען! און אַז נישט—אַז נישט וועל איך
דיך שילטען!

חנניה

איהר הייסט מיר—מוז איך, רבי. דאָס זייט איהר אַליין
געוועזן.

ר׳ דן

איך? איך?

חנניה

יאָ, רבי, איהר, און די נקבה—דאָס איז מרים!

ר׳ דן

איך? מרים? איך? וואָס איז מיט דיר, חנניה, ביזט משוגע?

חנניה

ס׳קאָן זיין איך בין משוגע. אָבער דאָרט זענט איהר געוועזן.

ר׳ דן

חנניה, האָסט מסתמא דאָרט געשלאָפן גע׳חלומ׳ט.
געזעהן אַ בייזען חלום און פערשטעהסט נישט, טפּוש!
טפּוש!
צו זיין אין גרוב פון אשמדאי, און זעהן דאָרט... ווע-
מען—מיך!
פערשטעהסט דו נישט, דו טפּוש, אַז דו האָסט דאָרט
איינגעשלאָפען?

חנניה

ניין, רבי, ס׳איז קיין חלום נישט געווען.

ר׳ דן

פון וואַנען ווייסטו?

חנניה

איך האָב אַ סימן.

ר׳ דן

וואָס? דו האָסט אַ סימן? וואָס אַזוינס?

חנניה

אַז די העהנער האָבען אָנגעהויבען קרעהען צום בעגינען,
איז דער הויכער מאַן געשווינד אַרויס פון וויסטען אָרט,
בעלאָזט זיך געהן צוריק אין שטאָדט, ער איז כמעט גע-
פלויגען.
נאָר איך בין נאָכגעלאָפען איהם, גערופען און געשריען,
איהר האָט מיר נישט געענטפערט, נישט געהערט מיך.

ר׳ דן

ווייטער, ווייטער...

חנניה

און כ'האָב אייך אָנגעכאַפּט ביים גאַרטעל און געוואָלט
פערהאַלטען,
האָט איהר זיך דאַן אַ ריס געטהון און באַלד פון אויג
פערשוואונדען.
און נאָר דער גאַרטעל—אייער גאַרטעל, איז ביי מיר
פערבליבען.

ר' דן

דער גאַרטעל? (כאַפּט זיך פאַר'ן גאַרטעל) וועלכער גאַרטעל?

חנניה

אייער גאַרטעל.
דער שבת'דיגער גאַרטעל, אָט-אָ איז ער?

ר' דן

(כאַפּט דעם גאַרטעל בעטראַכט איהם)

מיין גאַרטעל, מיינער! וואו האָסט דו גענומען?

חנניה

איך דערצעהל דאָך.
איך האָב זיך נאָכגעיאָגט נאָך אייך און איהם אַראָבגע-
ריסען.

ר' דן

דו ליגסט! דו ליגסט! האָסט איהם געוויס ביינאַכט ביי
מיר גענומען.

חנניה

איהר האָט איהם נעכטען ביי דער נאַכט אויף זיך גע-
טראָגען, רבי!
בשעת איך בין אוועק.

ר׳ דן

אויף מיר? אויף מיר? ווי קאָן דאָס זיין, חנניה?
(שרײַט) ווי קאָן דאָס זיין? איך זיץ דאָך אָב אַ גאַנצע נאַכט און לערן.
איך מאַך נאָר צו די אויגען אויף אַ ווייל!

חנניה

איך ווייס אַליין נישט.
איך ווייס נישט, רבי, נאָר איך פיהל, איך געה אַראָב פון זינען.

ר׳ דן

דו ווייסט! דו ווייסט! אַהאַ! איך זעה, איך הויב שוין אָן פערשטעהן!
ער, ער האָט דיך אַהערגעשיקט און דו ביזט זיין שליח.
זי אויך! זי, מרים, אויך! איך הויב שוין אָן פערשטעהן,
דו מיינסט מיך בייצוקומען, שטן, אָבער ניין,
איך וועל נאָך מנצח זיין דיך, שטן! (שרייט) מרים! מרים!

מרים געהט אריין, בלײַבט בײַ דער טהיר דערשראָקען

ר׳ דן

אַהער-צו, מרים! מרים, זיי זיך מודה!

מרים

שרייט-אויס

אַ—אַי!

לויפט אָב אין אַ ווינקעל

ר׳ דן

קומט צו זיך, בעהערשט זיך

וואָס האָסט דו זיך, מיין קינד, דערשראָקען? שרעק זיך נישט.

דאָס האָב איך אומגערן געשריען... נו בערוהיג זיך.
בערוהיג זיך מיין קינד.

מרים

כ'האָב זיך דערשראָקען, פעטער...
איהר האָט מיך אַזוי הויך גערופען. וואָס האָט איהר גע-
וואָלט?

ר' דן

כ'האָב גלאַט אַזוי... געוואָלט... געוואָלט דיך פרעגען,
צי גרייטסט דו זיך? עס קומען מחותנים.
וואָס טהוט די באָבע איצט? איז זי געזונד?

מרים

קוקט איהם אָן מיט שרעק

געזונד.

קוקט אויף איהר

ביזט בלייך און אָבגעצערט, מיין קינד.
וואָס איז מיט דיר? צי טהוט דיר עפּעס וועה?

מרים

קיין אבר טהוט נישט וועה.

ר' דן

און עסט און טרינקסט, מיין קינד,
ווי אַ געזונדטע?

מרים.

ר' דן

און שלאָפסט? שלאָפסט זיס, און שטאַרק?

מרים

ווערט פערציטערט

איך שלאָף...

ר׳ דן

דו שלאָפסט? נו, און חלומות?
צי חלומ׳ט זיך דיר וואָס? צי זעהסט דו וואָס אין חלום?
וואָס זעהסט דו, זאָג? וואָס זעהסט דו?

מרים

ווערט נאָך מעהר פערציטערט

איך געדענק נישט.

ר׳ דן

געדענקסט נישט? דאָך... דערמאָהן זיך גוט. איך הייס דיר זיך דערמאָהנען.

מרים

פון אָנהויב שרעקעדיג, שפּעטער מיט אַלץ מעהר פערטרויאונג

איך ווייס נישט, פעטער... איך געדענק נישט קיינמאָל די חלומות...

ווי נאָר כ׳וואַך-אויף—פערשווינדען זיי פון אויג און פון זכרון.
דאָך עפּעס פיהל איך נאָך ביי טאָג, אַז ס׳האָט זיך מיר גע׳ח׳ומ׳ט,

און עפּעס רודערט זיך אין מיר און ס׳ברויזט ביי מיר אין האַרצען.

מיר ווילט זיך ווײנען און מיר דוכט: איך וועל דערמאָהנען באַלד.

אָט פאַלט דער צודעק פון די אויגען און איך זעה דעם חלום.
איך געה און זוך, עס קלעמט דאָס האַרץ, איך פיהל מיך ווי אַ בלינדע.

מיר חלומ׳ט זיך אַ מאָדנע זאַך... איך קאָן נישט... ניין...
איך פיהל נאָר

איך זעה פּאַר זיך ווי פּנימ׳ער, פערהילט אין גרויען נעבעל.

ר׳ דן

און וועמען זעהסט דו?

מרים

דוכט זיך, אייך... (כאַפּט זיך) ניין,ניין! נישט אייך!
איך ווייס נישט!
מיך ברענט און שטיקט אַ גאַנצען טאָג, קיין אָרט נישט
צו געפינען.

ר׳ דן

דו לייענסט קריעת-שמע?

מרים

יאָ.

ר׳ דן

און די מזוזות אויף דיין טהיר?

מרים

שוין צוויי מאָל דורכגעקוקט זיי...

לאַנגע פּויזע

ר׳ דן

גער...

מרים

געהט צו דער טהיר, שטעלט זיך מיט אַמאָל אָב און שרייט אויס היסטעריש.

איך וויל נישט, פּעטער!
איך וויל נישט צו דער חופּה געהן! איך וועל נישט געהן!

ר׳ דן

וואָס רעדסט דו קינד?

מרים

איך קאָן נישט, כאָטש אויף שטיקער שניידט מיך, פּעטער!

איך קאָן נישט, כ׳וועל קיין חתונה נישט האָבען, ניין!

לויפט אַרויס. לאַנגע פויזע.

ר׳ דן

קוקט שטאַרק אויף חנניה׳ן

יאָ, יאָ, איך זעה שוין. איצט בין איך שוין זיכער,
דו ביזט אַוועק צו איהם, דו העלפסט שוין איהם, חנניה.
ביזט זיין שליח און דו מיינסט מיך גובר זיין דערמיט!
אַ טעות האָט איהר. דו און ער. דאָס גאַנצע לעבען פיהר איך
מיט איהם אַ ביטערע מלחמה. יאָ, דאָס גאַנצע לעבען
ער שטעהט נישט אָב פון מיר, ער שטרויכעלט מיר מיין וועג.
ער וואַרפט זיך אונטער מיינע פיס און פרובט פערשידע-
נע תחבולות.
ער קומט צו מיר אין חלום און אין וואָהר. ער שיקט
מיר אונטער
שלוחים זיינע און ער שפרייט מיר נעצען. אָבער איך—
איך בין איהם גובר יעדעס מאָל און איך פעריאָג איהם,
איך פיהר מיט איהם אַ שטרייט און ברעך זיין מאַכט.
און איצט האָט ער אַנ׳אַנדער וועג געפונען, יאָ איך זעה:
דורך דיר, חנניה! דו האָסט דיין נשמה איהם פערקויפט,
זאָג, זיי זיך מודה, וויפיל האָסט דו געלד פאַר איהר
גענומען?
זאָג, ווען האָסט דו אַ שטר מיט בלוט געשריבען, זאָג?

חנניה

וויינט

וועה איז מיר!

עס הערט זיך אַ געטומעל

גדליה

לויפט אַריין פון גאַס

די רבי׳צין אין גאַס געפאַלען, רבי!
איהר איז נישט גוט, זי איז פערביי.

ר׳ דן

ווער? וואו? די מוטער?

גדליה

יאָ. מען טראָגט זי.

ר׳ דן

וואו?

גדליה

מען טראָגט זי שוין אַהער.

ר׳ דן

מען טראָגט אַריין דבורה׳ן. ר׳ דן לויפט צו צו איהר

ר׳ דן

מאַמע!

דבורה

מיין זוהן... איך שטאַרב...

ר׳ דן

ווי הייסט דו שטאַרבסט? איך הייס נישט!
איך האָב נאָך מאַכט דעם טויט פערוועהרען קומען!
הערסט!?

דבורה

מיין זוהן! מיין הייליגער, מיין גרויסער זוהן! איך בעט
דיך, האָב רחמנות,
רחמנות האָב און האַלט מיך מעהר נישט אויף... איך קאָן
נישט מעהר.
די לאַסט פון לעבען איז צו שווער שוין פאַר מיין על-
טער, לאָז מיך געהן!

ר׳ דן

נישט איצט, נישט איצט! איך דאַרף, איך מוז דיך האָבען!

דבורה

מיין זוהן, דו ווייסט נישט וואָסער לאַסט עס דריקט מיין נפש...
שוין פערציג יאָהר, שוין פערציג יאָהר אַז ס'דריקט.

ר' דן

דערשראָקען

שוין פערציג יאָהר?

דבורה

און שטענדיג נאָר די שרעק, די אימה, אַז איך קאָן נאָך שטאַרבען
פערטראָגענדיג מיט זיך דעם גרויסען סוד. מיין זוהן!
מיין זוהן!

ר' דן

פאַרוואָס האָסט דו געשוויגען, מאַמע?

דבורה

פאַר'ן טויט,
נאָר פאַר'ן טויט איך קאָן מיין האַרץ ענטפלעקען, זאָג מיר צו,
אַז דו וועסט אויף דער וועלט מיך מעהר נישט האַלטען.

ר' דן

פערצווייפעלט

מוטער, מוטער!
איך קאָן נישט איצט! איך קאָן דיר איצט נישט לאָזען,
דאַרף, איך מוז אַנ'אָנהאַלט האָבען!

דבורה

דו? אַנ'אָנהאַלט? זוהן!

ר' דן

דעם אָנהאַלט פון אַ מוטער... נאָר דורך דיר...

דבורה

צושרייט זיך פלוצלונג

וואוהין? וואוהין?

וואוהין דען טראָגט איהר מיך? וואוהין איהר טראָגט מיך?
נאָר נישט אין גהנום, נישט אין גהנום, ניין!
מיין זוהן וועט פאַר מיר בייטשעהן, דן, מיין זוהן!
אָהער קום, ראַטעווע מיך!

ר' דן

מאַמע! מאַמע!

וואָס איז מיט דיר?

דבורה

בעשיץ מיך פון די מלאכי חבלה!
אָ, שטיץ מיך, לאָז מיך נישט! איך האָב אַ זוהן!

ר' דן

צו די איבעריגע

איהר אַלע געהט אַרויס. (אַלע געהען ארויס) וואָס איז דיר, מאַמע?

דבורה

ביזט דאָ? ביזט דאָ, מיין זוהן? מיין דנ'על, נישט לאָז זיי,
נישט לאָז זיי צו צו מיר, כ'האָב מורא... זוהן, דו ווייסט,
דו ווייסט: איך בין נישט שולדיג. (וויינט) נישט קיין זינ-
דיגערין, ניין!

דו, גאָט דער האַר, ווייסט אויך. פאַר דיר איז דאָך ענטפּלעקט
די וואונד, וואָס איך האָב אין מיין האַרץ געטראָגען!
(שרייט) זיי זענען ווידער דאָ! זיי געהען, דן! דו זעהסט?
זיי געהען מהנות'ווייז. עס קנאַלט אַ שיסעריי...
עס ברענט די שטאָדט. די גאַנצע שטאָדט. מען שעכט,
מען שעכט די יודען אין די גאַסען... אויך דיין פאָטער...
אין שוהל מיט שפּיזען איהם געשטאָכען... וועה, די רוצחים
זיי רייסען זיך אַריין צו מיר. בעשיץ מיך, גאָט!
פאַרוואָס האָבען זיי דאַן מיך נישט דער'הרג'עט?

אַ זוהן—אַ ממזר פון גזלנים! גאָט, דו ווייסט דאָך וואוילו!
אַ לעבען לאַנג דעם סוד פערדעקט! דו ווערסט דערפאַר
מיך שטראָפען.
אַ זוהן אַ ממזר און אַ גדול בישראל!..,

ר' דן

שפרינגט־אויף

וואָס האָסט דו געזאָגט?

דבורה

איך? איך האָב גאָרנישט נישט געזאָגט. דאָס גאַנצע לע-
בען נישט געזאָגט.
דו האָסט אַליין דאָס אַלץ געוואוסט. האָסט גוט געוואוסט,
מיין זוהן.
דערפון דאָך שטאַמט דיין טרויער, דיינע תשובות,
און איצטער קום מיט מיר פאַר גאָט אין הימעל טענה'ן!
זוהן מיינער, לעהז מיך אויס!

ר' דן

דאָס איז נישט אמת, מאַמע! זאָג, דאָס איז נישט אמת.
אוי, נעהם אַראָב דעם חלף פון מיין האַלז!
אוי, ראַטעווע דיין זוהן און זאָג: דאָס איז אַ חלום,
ס'איז נאָר פון היץ גערעדט! זאָג, מאַמע, רעדסט פון היץ!

טרייסעלט זי

דבורה

קוקט אויף איהם מיט גרויס געעפענטע אויגען

ווער? איך האָב דיר ענטפּלעקט דעם סוד? מיין זוהן,
נישט גלויב! אַי—אַי!

פאַלט טויט.

ר' דן

שטעהט ווי פערשטיינערט, גיט זיך אַ ריס פון אָרט, שרייט

חנניה! קום אַהער! חנניה, זיי מיר מוחל!
חנניה, דאָס בין איך ביינאַכט אין מיהל געוועזען, איך!

(פאָרהאַנג)

פֿון דריטען אַקט זענען קיין פֿראַגמענטען נישט געבליבען. לויט אַן—סקיס מונדליכער ערצעהלונג האָט זיך די ווייטערדיגע דראַמע געזאָלט ענטוויקלען אויפֿ'ן פֿאָלגענדען אופֿן:

ר' דן אַליין איז נאָך נישט איבערציגט, אַז ער איז דאָס דער רשע. אַז פֿון זיינע זינד שטאַמט דאָס די מגפה. די לעצטע ווערטער פֿון דער מוטער האָבען איהם איבערגעלאָזט אין צווייפֿעל וועגען זיין אָבשטאַמונג.

ער בעשליסט אַרויסצורופֿען די סטרא־אחרא אויף אַנ'אָפֿענעם קאַמף און בע־קעמפֿען זי מיט יענע געפֿעהרליכע מיטלען, מיט וועלכע זי האָט איהם געפּרובט בע־קעמפֿען.

דאָס וויל ער אויספּרובען זיך אַליין און איבערציגען זיך, אויף ווי ווייט עס גרייכט אין איהם די שליטה פֿון צדיק אָדער, אויף ווי ווייט איז ער באמת דער רשע.

ער האָט געשיקט דעם גבאי צוזאַמענרופֿען אַלע חסידים. די חסידים קומען צוגעהן. אָוועגד. ר' דן ערקלערט זיי, ווי אַזוי און מיט וועלכע מיטלען זיי דאַרפֿען פּרובען גובר זיין די סטרא אחרא און אַזוי אַרום בעפֿרייען די שטאָדט פֿון דער מגפה. ער הייסט זיי נאָכטהון דאָס, וואָס עס טהוט זיך אָב אין מיהל.

אויף זיין בעפֿעהל זינגען די חסידים פּריצע לידער, טרינקען ויין און עסען טריפֿת. מען ברענגט אַריין אַ ריינינקייט און ר' דן, שוין אין דער העכסטער שטופֿע פֿון פֿערצווייפֿלונג, בעפֿעהלט זי צו בעשפּייען.

די חסידים בעפֿאַלט אַ פּחד, זיי ווילען נישט איינגעהן אויף דעם חלול הקודש. ר' דן רעדט זיי איין, אַז נישט די ריינינקייט בעשמוצען זיי, נאָר דאָס איז דאָס איינציגע מיטעל גובר צו זיין די סטרא אחרא.

און דאַן, ווען די חסידים, בערוישט פֿון וויין און פֿון זייערע אייגענע אוי־סערגעוועהנליכע מעשים שטימען איין צו בעשמוצען די ריינינקייט, לויפֿט מען אַריין פֿון דער גאַס מיט דער בשורה, אַז די מיהל ברענט.

פֿאַר ר' דנ'ען ווערט פּלוצלונג קלאָר, אַז ער איז דאָס דער רשע.
ער פֿאַלט און שטאַרבט מיט'ן אויסגעשריי:
—יגשטאָ קיין דין, נישטאָ קיין יושר!

DATE DUE
MAR 25 2011
OCT 01 2012
MAR 03 2013
GAYLORD
PRINTED IN U.S.A.

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
0045334242

893.22R18
I1
v.2

APR 4 1963